

БИЛТЕН

1-3 2003

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Интернет адреса
на Министерството за финансии на Република Македонија
<http://www.finance.gov.mk/>

Интернет адреса
на Управата за јавни приходи
<http://www.ujp.gov.mk/>

Интернет адреса
на Агенцијата на Република Македонија за приватизација
<http://www.mpa.org.mk/>

Интернет адреса
на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност
<http://www.mse.org.mk/>

Интернет адреса
на Комисијата за хартии од вредност
<http://www.sec.gov.mk/>

Интернет адреса
на Националната платежна картичка
<http://www.npk.com.mk/>

Скопје, јануари - март 2003

СОДРЖИНА

ТАБЕЛИ И ГРАФИЧКИ ПРИКАЗИ

Табела 1: Република Македонија - Основни макроекономски индикатори	5
Табела 2: Одбрани макроекономски индикатори во земјите – кандидати за прием во Европската Унија	5
Табела 3: Бруто домашен производ (реални стапки на раст)	6
Табела 4: БДП според произведен метод	7
Табела 5: БДП според расходен метод	7
Табела 6: Основни краткорочни економски трендови	8
Бруто домашен производ	10
Цени	10
Надворешно-трговска размена	11
Краткорочни економски движења – март 2003 година	14
Табела 7: Приходи на Централниот буџет на Република Македонија	32
Табела 8: Расходи на Централниот буџет на Република Македонија	33
Табела 9: Приходи и расходи на Централниот буџет на Република Македонија (согласно со ГФС методологијата на ММФ)	34
Табела 10: Буџет - Централна државна власт	36
Табела 11: Фонд за пензиско и инвалидско осигурување	37
Табела 12: Фонд за здравствено осигурување	38
Табела 13: Републички завод за вработување	39
Табела 14: Фонд за магистрални и регионални патишта	40
Македонска берза на долгорочни хартии од вредност – јануари - март 2003 година	41
Табела 15: Македонска берза - извештај за тргување од 1.1.2003 до 31.3.2003	46
Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност	50
Депозити на физичките лица кај банките и штедилниците	51
Кредитни линии за мали и средни претпријатија	52
Факти за приватизацијата – 31.3.2003 година	58

СТАТИИ

Кратки вести	64
Huseyin Sep - Макроекономско управување во земјите во развој	71
Д-р Драгољуб Арсовски и д-р Јасмина Буцевска - Некои најдобри практики во односите меѓу финансиските институции и комитентите	78
Горан Петрески - Дилемата "ниска или умерена инфлација" во Република Македонија	84
Д-р Гордана Витанова - Значењето и потребата од интерната ревизија за менаџерите	87
М-р Марјан Николов - Флексибилност на пазарот на работна сила: емпириски докази за Македонија	90
Снежана Делевска - Извозот на Република Македонија - карактеристики и мерки за негово поттикнување	94

ПОЧИТУВАНИ,

Пред вас е новиот број на Билтенот на Министерството за финансии, прв во оваа година. Од објективни причини, при подготвувањето на овој број дојде до одредено, би рекле големо задоцнување, па затоа се одлучивме да подготвивме квартален број во кој ќе бидат опфатени економските параметри во периодот јануари-март 2003 година. Во наредниот период, во месеците кои следат, ветуваме дека ќе продолжиме со квалитетно и стручно следење и публикување на најновите економски движења во земјата, се разбира на месечна основа.

Во овој период, впрочем како и секогаш во Министерството за финансии се работеше со забрзана динамика, а како резултат на тоа, на наше огромно задоволство, веќе се постигнати забележителни резултати. Притоа, еден од најголемите успеси секако претставува потпишувањето на новиот Stand-by аранжман со Меѓународниот монетарен фонд, кој преставува потврда за здравата макроекономска политика која Република Македонија ќе ја води во наредниот период, како и позитивен сигнал за меѓународната заедница. Со склучувањето на аранжманот, покрај предвидениот износ од 26 милиони долари, се овозможува и користење на средствата од донаторската конференција и се разбира, поголем прилив на странски директни инвестиции кои на Република Македонија и се повеќе од неопходни.

Тука, исто така би го истакнале и донесувањето на буџетот за 2003 година, кој оваа година ја има етикетата рестриктивен и кој од своја страна, ќе овозможи намалување на даночното оптоварување, повеќе простор за реформските мерки, поттикнување на претпримништвото, како и водење на порелаксирана монетарна политика.

Првичните позитивни резултати од здравата фискална политика веќе се видливи. Имено, каматните стап-

Д-р Димко Кокароски

заменик министер за финансии

ки кои ги определува Народната банка на Република Македонија забележаа значително намалување. Така, каматната стапка на благајничките записи на НБРМ која изнесуваше од 14-15% на крајот од 2002 година, забележа значително намалување и веќе во април изнесуваше 7%. Намалување забележа и есконтната стапка и тоа од 10,7% на 6,5%. Со оглед на докажаната висока корелација меѓу каматните стапки на благајничките записи и Пазарот на пари, во истиот период дојде до значително намалување и на каматната стапка на пазарот на пари, која сега изнесува под 10%, што претставува најниско ниво евидентирано во изминатите три години, односно од 2000 година па наваму.

Како резултат на сето ова, дојде до долгоочекуваното намалување на каматните стапки на комерцијалните банки, намалување за кое многумина сметаа дека е невозможно да се случи во овој период. Сепак, каматните стапки на комерцијалните банки паднаа за еден до два процентни поени и во просек изнесуваа меѓу 16-17%. Иако просечното ниво на каматните стапки сеуште е далеку од посакуваното, сепак ова претставува најниско ниво од осамостојувањето на Република Македонија. Охрабрени од овој успех, во наредниот

период ќе се обидеме да создадеме поволен економски амбиент за сите субјекти, кој ќе доведе до натамошно намалување на каматните стапки на комерцијалните банки.

Добрите резултати во монетарна политика се надополнети и со позитивните остварувања во реалниот сектор. Имено, во првиот квартал од 2003 година индустриското производство забележа пораст од 3,5%, главно како резултат на одличните перформанси на челичната индустрија, производството на феросилициум и фероникел, заедно со текстилната индустрија и градежништвото. Во исто време, извозот ги надмина иницијалните проценки за првиот квартал и забележа пораст од цели 20%. Стапката на инфлација, мерена преку трошоците за живот во првиот квартал изнесуваше 0,0%. Согласно очекувањата, промената на даночните стапки на ДДВ за одредени производи, почнувајќи од 1.4.2003 година, немаше поголемо влијание врз стапката на инфлација и придонесе за зго-

лемување на трошоците на живот за 1,6% во однос на март 2003 година. Проценките за инфлацијата до крајот на годината се во насока на остварување на проектираната стапка од 3%.

Оттука, со големо нетрпение ги очекуваме податоците за економските остварувања во наредниот период, кој веруваме дека ќе претставуваат уште една потврда дека превземените мерки претставуваат чекор во вистинска насока, односно во насока на постигнување на одржлива економска позиција на Република Македонија.

Уживајте во страниците на Билтенот на Министерството за финансии.

Со почит,

Д-р Димко Кокароски

заменик министер за финансии

ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

Годишни податоци за Република Македонија

		1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*	2002*
Реален БДП	%	-7.5	-1.8	-1.1	1.2	1.4	3.4	4.3	4.5	-4.5	0.7
Инфлација (просек)	%	362	128	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8
Инфлација (крај на период)"	%			8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1
Имплицитен дефлатор	%	442.1	151.9	17.1	2.9	3.4	1.4	2.7	8.2	3.6	
Буџетско салдо (централен буџет и фондови)	% БДП	-13.4	-2.9	-1.2	-0.5	-0.4	-1.7	0.0	2.5	-6.1	-3.1
Девизен курс, просек	ДЕН/1УСД	23.6	43.2	38.0	40.0	49.8	54.5	56.9	65.9	68.1	64.7
Девизен курс, крај на период	ДЕН/1УСД	44.6	40.6	38.0	41.4	55.4	51.8	60.3	65.3	69.2	58.6
Извоз (F.O.B.)	УСД млд.	1.06	1.08	1.20	1.15	1.20	1.31	1.19	1.32	1.15	1.11
Увоз (C.I.F.)	УСД млд.	1.01	1.27	1.42	1.46	1.59	1.91	1.78	2.08	1.68	1.96
Трговски биланс	УСД млд.	0.05	-0.19	-0.22	-0.31	-0.39	-0.60	-0.59	-0.76	-0.53	-0.85
Биланс на тековна сметка	УСД млд.	0.02	-0.16	-0.22	-0.28	-0.27	-0.31	-0.11	-0.11	-0.24	-0.32
како % од БДП	%	0.8	-4.7	-4.9	-6.3	-7.2	-8.7	-3.0	-3.1	-8.6	-8.7
Девизни резерви	УСД млд.	0.12	0.16	0.27	0.27	0.28	0.33	0.48	0.71	0.79	0.73
Покривање на увозот (резерви/увоз)	месеци	1.4	1.6	2.3	2.2	1.9	2.1	3.2	4.1	4.9	4.4
Надворешен долг ¹⁾	УСД млд.	1.14	1.26	1.44	1.17	1.13	1.47	1.49	1.49	1.48	1.55
како % од БДП	%	45.5	37.2	32.3	26.5	30.3	41.0	40.0	38.2	39.8	41.8

1) Почнувајќи од 1998 година, согласно со новата методологија препорачана од Светската банка, вкупниот надворешен долг ги опфаќа краткорочните, среднорочните и долгорочните кредити.

* Проценка или претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика, Министерство за финансии на Република Македонија и Народна банка на Република Македонија

ОДБРАНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ ВО ЗЕМЈИТЕ-КАНДИДАТИ
ЗА ПРИЕМ ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

	Реален БДП				Потрошувачки цени ¹⁾				Тековна сметка (салдо) ²⁾			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Кандидати за прием во Европската унија	-	3.9	3.9	4.5	21.1	15.8	10.2	7.5	-2.8	-3.3	-3.6	-3.4
Бугарија	4.0	4.0	5.0	5.5	7.5	5.8	3.0	4.1	-6.2	-3.4	-5.5	-4.6
Чешка Република	3.1	2.0	1.9	3.3	4.7	1.8	1.1	3.0	-5.7	-5.3	-5.8	-5.3
Естонија	5.0	5.0	4.9	5.2	5.8	4.3	3.6	2.9	-6.1	-10.1	-5.0	-5.1
Унгарија	3.8	3.3	3.6	3.9	9.2	5.3	5.3	4.8	-3.4	-4.1	-4.8	-4.6
Латвија	7.9	6.1	5.5	6.0	2.5	1.9	3.0	3.0	-9.6	-8.7	-8.5	-7.1
Литванија	5.9	5.9	5.3	5.7	1.3	0.3	2.1	2.5	-4.8	-5.4	-5.8	-5.4
Полска	1.0	1.3	2.6	4.1	5.5	1.9	1.1	2.4	-3.9	-3.5	-3.7	-4.0
Романија	5.7	4.9	4.9	5.0	34.5	22.5	16.2	11.6	-6.0	-3.4	-4.5	-4.5
Словачка	3.3	4.4	4.0	4.2	7.3	3.3	8.8	7.5	-8.6	-8.2	-6.6	-6.3
Словенија	3.0	2.9	3.2	3.8	8.4	7.5	5.7	5.0	0.2	1.8	1.9	1.7
Турција	-7.5	6.7	5.1	5.0	54.4	45.0	24.7	14.5	2.3	-1.0	-1.8	-1.1

1) Годишен просек.

2) Процент од БДП.

Извор: World Economic Outlook (Recessions and Recoveries), IMF, Washington D.C., April 2003.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

(реални стапки на раст, квартал во однос на ист квартал претходна година, 1998-2002)

		Земјоделство, лов, шумарство и рибарство	Вадење руди и камен, пре-работувачка индустрија и снабдување со електрична енергија, гас и вода	Градежништво	Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба	Хотели и ресторани	Сообраќај, складирање и врски	Финансиско посрадување, активности во врска со недвижен имот, изнајмување и импугирани станарини	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита, образование, здравство и социјална работа	Импугирани банкарски услуги	Додадена вредност	Нето-даноци на производство	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД
		A + Б	В + Г + Д	Ѓ	Е	Ж	З	С + И + Љ	Ј + К + Л + Н				
1998	I	2.0	8.3	-15.3	5.4	5.7	33.1	-0.9	-0.7	9.5	4.3	5.7	4.5
	II	3.8	6.5	1.3	3.7	3.7	35.2	-0.4	-0.3	11.3	4.8	6.1	5.0
	III	3.4	-2.2	16.7	-3.2	15.4	23.1	0.5	2.7	16.1	2.7	3.8	2.8
	IV	4.0	-5.3	22.7	-3.2	3.0	17.2	0.8	3.1	17.5	1.3	2.5	1.4
	98/97	3.3	1.4	7.7	0.4	7.3	26.5	0.0	1.2	13.5	3.2	4.5	3.4
1999	I	0.7	-9.0	14.4	-6.1	31.4	9.7	1.5	5.7	-2.3	0.0	-1.9	-0.3
	II	1.6	-5.3	27.0	-4.9	30.6	14.7	1.6	5.4	-2.0	3.0	1.1	2.7
	III	1.5	15.6	3.3	10.9	12.9	21.0	2.3	2.9	0.7	8.8	7.0	8.5
	IV	-0.2	6.3	1.3	11.2	28.2	22.7	2.3	2.6	0.9	6.4	4.5	6.1
	99/98	0.9	1.7	10.4	3.0	24.7	17.2	1.9	4.1	-0.7	4.6	2.7	4.3
2000	I	2.4	16.3	4.1	37.7	-7.1	13.4	2.4	1.0	0.5	11.4	15.1	12.0
	II	3.6	17.1	-9.9	4.6	-14.8	11.1	2.5	1.3	0.8	5.6	9.0	6.1
	III	1.2	1.8	5.3	-8.7	-9.6	10.1	2.7	-0.8	1.9	0.6	3.9	1.0
	IV	-3.1	4.5	12.5	-12.7	-13.1	0.7	3.2	-1.1	3.7	-0.3	3.0	0.2
	00/99	1.0	9.4	2.6	3.0	-11.3	8.5	2.7	0.1	1.7	4.1	7.5	4.5
2001*	I	-6.9	-2.8	0.7	-18.9	6.7	-4.8	3.0	-8.7	-6.9	-6.2	-6.9	-6.3
	II	-12.5	-4.7	-4.9	4.5	-7.1	-7.2	2.6	-5.1	-8.5	-3.8	-4.4	-3.9
	III	-13.3	-10.6	-22.9	4.4	-14.7	-11.1	1.4	0.8	-13.1	-6.2	-6.9	-6.4
	IV	-10.3	-0.5	-22.8	9.7	-0.1	-9.9	1.3	3.7	-13.5	-1.5	-2.2	-1.6
	01/00	-10.8	-4.6	-14.4	-0.8	-4.5	-8.3	2.1	-2.3	-10.5	-4.4	-5.1	-4.5
2002*	I	-2.7	-13.9	-11.0	7.6	-8.8	9.0	0.6	2.3	6.3	-2.2	-2.2	-2.2
	II	2.2	-7.7	-3.7	6.3	6.9	5.3	-0.5	0.7	10.9	-0.6	-0.6	-0.6
	III	3.6	-5.6	0.8	5.8	21.7	9.9	-0.4	0.5	15.8	1.0	1.0	1.0
	IV	6.2	5.5	-3.0	6.5	9.4	13.3	-0.1	1.9	11.4	4.3	4.3	4.3
	02/01	2.3	-5.1	-3.7	6.5	7.4	9.4	-0.1	1.3	11.0	0.7	0.7	0.7

* Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД ПРОИЗВОДНИОТ МЕТОД

Во милиони денариПо тековни цени

НКД сектор	Назив	1998	1999	2000	2001 ¹⁾	Индекси 2001/2000
A	Земјоделство, лов и шумарство	22.224	23.094	23.756	22.933	96.5
Б	Рибарство	52	29	14	24	71.4
В	Вадење на руди и камен	1.584	1.620	1.856	1.312	-29.3
Г	Преработувачка индустрија	35.202	36.764	40.926	39.587	-3.3
Д	Снабдување со електрична енергија, гас и вода	8.868	9.203	10.381	10.041	-3.3
Ѓ	Градежништво	11.267	10.880	13.361	11.801	-11.7
Е	Трговија на големо и мало, поправка на моторни возила, мотоцикли и предмети за лична употреба и за домаќинствата	21.914	22.383	25.402	26.076	2.7
Ж	Хотели и ресторани	3.063	3.984	3.463	3.410	-1.5
З	Сообраќај, складирање и врски	14.309	17.233	21.261	21.694	2.0
С	Финансиско посредување	7.229	6.977	7.342	7.420	1.1
И	Активности во врска со недвижен имот, изнајмување и деловни активности	5.206	5.890	7.466	8.304	11.2
Ј	Јавна управа и одбрана, задолжителна социјална заштита	12.067	14.351	14.333	14.445	0.8
К	Образование	8.030	8.769	8.266	8.048	-2.6
Л	Здравство и социјална работа	8.310	8.592	8.987	8.690	-3.3
Љ	Други комунални, културни, општи и лични услужни активности	4.887	4.967	5.217	5.548	6.3
	Импутирани станарини	9.058	9.597	10.465	10.631	1.6
	Минус: импутирани банкарски услуги	5.036	5.017	5.153	4.738	-8.1
А	Додадена вредност по основни цени	168.235	179.316	197.344	195.230	-1.1
Б	Нето даноци на производство	26.747	29.694	39.045	38.611	-1.1
А + Б	БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194.979	209.010	236.389	233.841	-1.1

1) Претходни податоци.

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД СПОРЕД РАСХОДНИОТ МЕТОД

	Во милиони денари				Во %			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД	194.979	209.010	236.389	233.841	100.0	100.0	100.0	100.0
(по тековни цени)								
Финална потрошувачка	180.582	188.702	218.986	221.770	92.6	90.3	92.6	94.8
Финална потрошувачка на домаќинствата	141.078	145.693	175.965	163.791	72.4	69.7	74.4	70.0
Финална јавна потрошувачка	39.504	43.009	43.021	57.979	20.3	20.6	18.2	24.8
Бруто-инвестиции	43.408	41.171	50.683	42.760	22.3	19.7	21.4	18.3
Инвестиции во основни средства	33.982	34.710	38.332	34.716	17.4	16.6	16.2	14.8
Пораст на залихи	9.426	6.461	12.351	8.044	4.8	3.1	5.2	3.4
Извоз на стоки и услуги	80.343	88.143	114.209	99.091	41.2	42.2	48.3	42.4
Извоз на стоки	70.618	67.988	87.161	78.625	36.2	32.5	36.9	33.6
Извоз на услуги	7.147	14.367	9.971	15.894	3.7	6.9	8.4	6.8
Набавки на нерезидентите во земјата	2.579	5.788	7.077	4.572	1.3	2.8	3.0	2.0
Увоз на стоки и услуги	109.355	109.007	147.489	129.780	56.1	52.2	62.4	55.5
Увоз на стоки	92.845	90.554	123.910	107.166	47.6	43.3	52.4	45.8
Увоз на услуги	16.510	18.543	23.579	22.614	8.5	8.8	10.0	9.7

Извор: Државен завод за статистика.

ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2002				2003			
				К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1
РЕАЛЕН СЕКТОР											
Производство											
реални промени											
Бруто домашен производ	4.6	-4.5	0.7	-2.2	-0.6	1.0	4.3				
Индустриско производство	3.5	-3.1	-5.3	-13.9	-7.7	-5.6	5.5	8.4	-13.7	15.8	3.5
номинални промени											
Инвестиции во машини и опрема	20.8	-16.9	16.4	48.1	22.8	-0.6	5.1				
Цени											
Трошоци на живот	5.8	5.5	1.8	3.7	3.5	-0.9	0.9	0.2	0.1	-0.3	0.0
Цени на производители на индустриски производи	8.9	2.0	-0.9	-1.9	-1.0			1.9	1.3	1.1	1.5
Конкурентност на индустријата											
Продуктивност	6.0	0.5	3.0	-3.2	6.7	13.9	21.8	18.3	-10.1	25.3	
Трошоци за работна сила по единица производ	-4.7	-0.7	0.2	2.2	-4.4	-6.6	-13.1	-15.7	9.4	-21.5	
Реални трошоци за работна сила по единица производ	-12.5	-2.7	1.1	9.1	0.4	-3.6	-15.9	-17.0	7.5	-12.7	
Берзански цени на најважните извозни и увозни производи											
цени во САД \$											
Сурова нафта-брент	28.3	24.4	25.0	21.2	25.1	26.9	26.8	31.3	32.7	30.3	31.4
Јагнешко месо(с/kg)	261.9	291.2	330.3	311.1	319.2	339.7	351.5	360.4	358.2	352.2	356.7
Никел	8,638.0	5,944.7	6,772.0	6,203.0	6,946.0	6,883.0	7,104.0	8,026.0	8,623.0	8,379.0	8,343.0
Бакар	1,813.0	1,578.3	1,559.0	1,557.0	1,611.0	1,516.0	1,554.0	1,648.0	1,684.0	1,659.0	1,663.0
Олово	45.4	47.6	45.3	49.1	45.5	43.0	43.5	44.5	47.6	45.7	45.9
Цинк	112.8	88.6	77.9	79.5	78.2	76.6	79.8	78.1	78.5	79.1	78.6
Ладно валани челични лимови	385.8	299.2	328.3	280.0	300.0	353.0	380.0	380.0	410.0	410.0	400.0
Топло валани челични лимови	295.8	216.5	246.7	200.0	236.7	270.0	280.0	280.0	320.0	320.0	306.7
НАДВОРЕШЕН СЕКТОР											
номинални промени на доларски вредности											
Извоз на стоки (ФОБ)	11.0	-12.7	-3.7	-16.7	-7.2	3.3	6.3	15.9	14.9	29.5	20.7
Увоз на стоки (ЦИФ)	17.9	-19.4	16.3	11.8	13.5	31.3	16	1.0	3.8	54.4	19.6
Трговски биланс (милиони САД \$)	-771	-533	-849	-200	-196	-184	-270	-79.9	-56.4	-100.2	236.4
Тековна сметка на Платниот биланс (милиони САД \$)	-236	-38	-324	-104.3	-59.2	-37.1	-123.9				
Промена во девизните резерви (милиони САД \$) "-" значи намалување	235.6	37.8	-41.0	22.0	68.0	-34.0	-97.0	-43.0	-10.0	3.0	-50.0
Надворешен долг средно. долго. (крај на период во милиони САД \$)	1,438.0	1,444.0	1,549.0	1,417.0	1,482.0	1,491.0	1,549.0	1,553.0	1,552.0	1,540.0	1,540.0

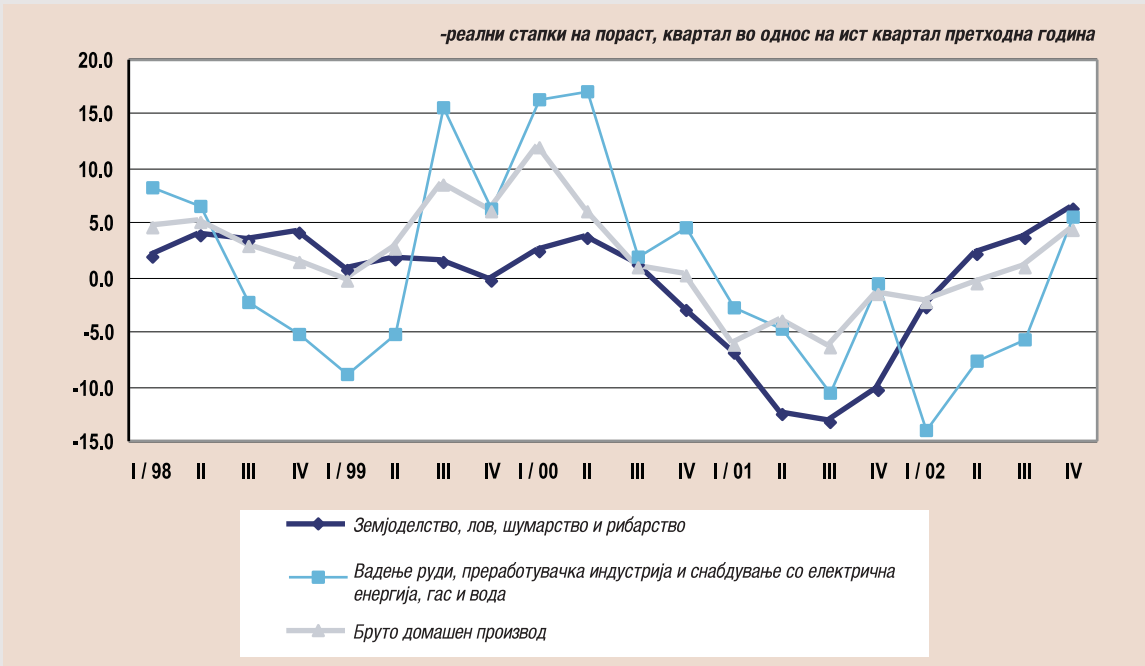
ОСНОВНИ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ТРЕНДОВИ

Процентуална промена во однос на истиот период од претходната година, освен ако не е поинаку назначено

	2000	2001	2002	2002				2003			
				К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1
Курсеви											
денар/EURO	0.2	0.3	0.2	0.2	0.3	0.1	0.2	0.2	0.8	0.5	0.5
денар/САД \$	15.8	3.3	-13.2	5.6	-13.5	-6.1	-13.2	-19.4	-19.4	-19.0	-19.0
номинален ефективен курс											
реален ефективен курс											
ВЛАДИНИ ФИНАНСИИ											
номинални промени											
Приходи	22.5	-10.3	10.1	20.5	32.9	26.8	0.1	3.5	-20.2	-2.4	-6.8
Даночни приходи	22.1	-6.9	14.0	13.1	31.3	23.2	-0.8	0.3	-22.8	-33.0	-8.9
ДДВ	75.2	-1.8	19.8	-4.5	52.0	31.2	40.9	186.9	-35.3	-11.3	4.5
Расходи	12.7	27.0	-0.1	21.3	-10.0	0.8	3.5	-2.2	-24.8	-25.0	-18.2
Тековни расходи	1.8	31.9	17.2	12.0	-16.0	17.9	-3.3	0.1	-20.2	-21.0	-14.3
Капитални расходи	94.5	28.3	11.8	92.7	3.7	53.4	81.2	-54.7	-74.6	-77.5	-71.4
Салдо на централниот буџет (во милиони денари)	6,285	-12,490	7,343	463	-6,411	-4,979	-2,624	-340	125	550	335
Салдо на консолидираниот буџет (во милиони денари)	5,905	-13,171	-13,019	-1,865	-5,076	-3,866	-2,213				
МОНЕТАРЕН СЕКТОР											
номинални промени (крај на период)											
Нето девизни средства	73.8	57.6	-19.1	2.1	3.3	13.6	-27.7	-23.6	-21.5	-19.1	-19.1
Кредити на приватен сектор	17.2	7.3	12.7	5.4	7.6	13.1	9.9	12.0	12.7	11.7	11.7
Готови пари во оптек	16.6	48.5	0.0	25.8	32.9	65	0.0	-5.9	-12.6	-13.4	-13.4
М1	22.6	5.6	4.6	16.9	23.3	36.3	4.6	1.5	-6.6	-8.6	-8.6
М2	29.4	61.9	-7.0	47.7	60.5	64.6	-7.0	2.3	5.3	7.3	7.3
М4	25.6	56.7		42.0	51.7			0.2	3.2	5.2	5.2
Однос на девизните резерви спрема М4 денарски дел	106.3	117.4	93.8	125.3	119.7	104.5	93.8	90.8	90.7	90.9	90.9
Однос на девизните резерви спрема М1	165.0	188.2	150.5	198.8	190.9	168.9	150.5	149.1	152.7	157.8	157.8
СОЦИЈАЛЕН СЕКТОР											
Пазар на работна сила											
Стапка на невработеност (АРС)	32.2	30.5	31.9								
Вкупно нововработени	101,996	90,308	110,401	24,093	27,490	29,980	28,838	6,934	7,670	7,848	22,452
Нововработени на неопределено време	63,987	63,346	74,341	15,973	18,492	21,607	18,269	4,134	4,211	4,348	12,693
Лица кои бараат работа отпуштени поради стечај и технолошки вишок	-	10,125	13,002	4,906	2,954	3,044	2,098	686	696		
Плати											
Номинални нето плати	5.5	3.5	6.9	4.7	5.0	7.9	8.8	6.6	7.0	5.3	6.3
Реални нето плати	-0.3	-1.9	5.0	1.0	1.4	8.8	7.9	6.4	7.0	5.6	6.3
Потрошувачка кошница	2.4	4.9	3.7	8.1	4.8	1.0	1.3	1.9	-2.1	-2.9	
Социјална заштита											
Број на пензионери	238,162	244,035	248,168	247,376	247,908	248,219	249,168	249,583	249,858	250,355	249,932
Број на домаќинства кои примаат социјална заштита	75,277	77,309	81,027	80,931	79,552	81,626	81,997	58,024	59,997	60,954	
Број на лица кои примаат надомест за невработени	34,618	36,975	45,819	42,636	45,065	48,118	47,456	45,314	44,521	44,125	44,653

Извор: Државен завод за статистика, Народна банка на Македонија, Министерство за финансии, Министерство за труд и социјала, Завод за вработување, World Development Prospects (Pink Sheets), пресметки на Министерството за финансии

БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД

во милиони САД\$

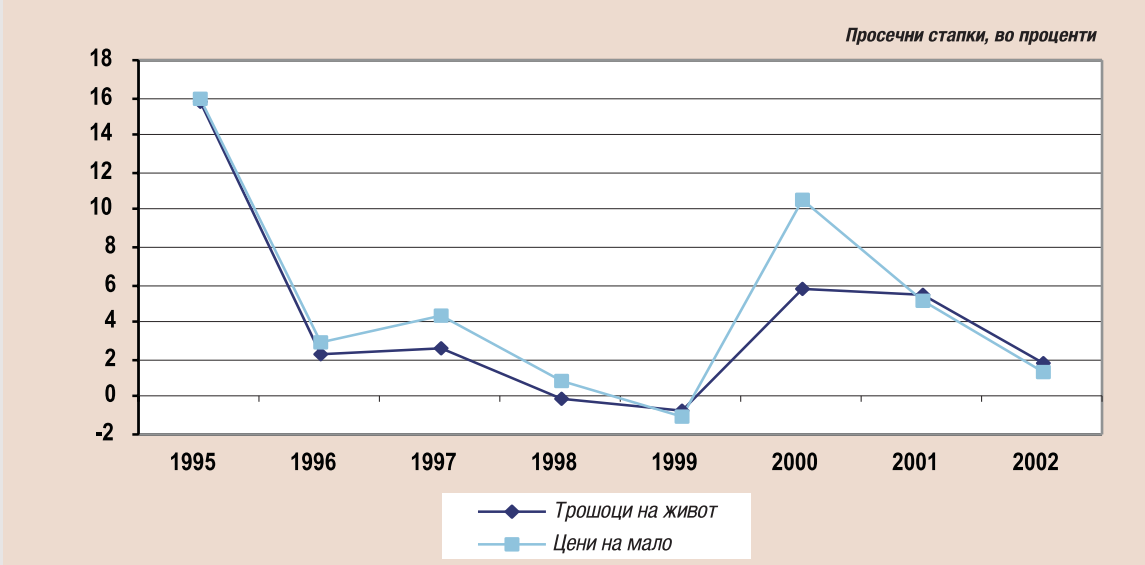
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	3,450	3,389	3,351	3,390	3,458	3,575	3,730	3,899	3,723

во САД\$ (по глава на жител)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001 ²⁾
Бруто домашен производ ¹⁾	1,785	1,742	1,705	1,709	1,732	1,781	1,848	1,924	1,830

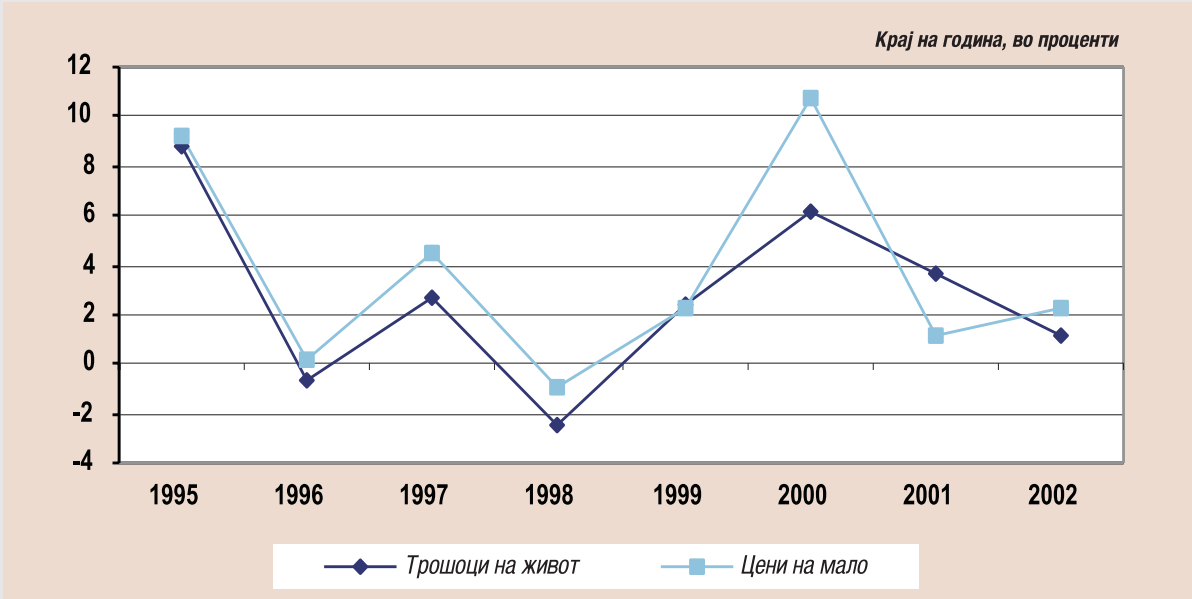
1) Пресметани по ПАРЕ методологија на ООН со која се врши конверзија со курс приспособен кон движењата на цените во националната економија. Притоа, како базен е земен курсот на САД\$ во однос на денарот во 1994 година и е извршена индексација со дефлаторот за секоја наредна година .
2) Претходни податоци

ЦЕНИ

просечни стапки во проценти								
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Трошоци на живот	15.7	2.3	2.6	-0.1	-0.7	5.8	5.5	1.8
Цени на мало	15.9	3	4.4	0.8	-1.1	10.6	5.2	1.4

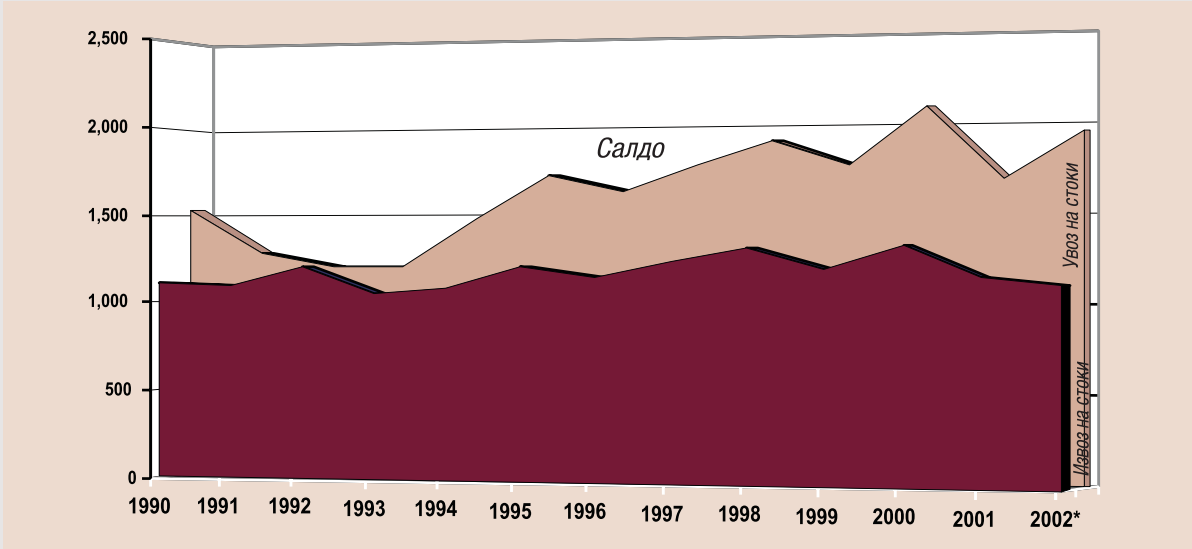
"крај на година, во проценти"								
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Трошоци на живот	8.8	-0.7	2.7	-2.4	2.4	6.1	3.7	1.1
Цени на мало	9.2	0.2	4.5	-1	2.3	10.8	1.2	2.2

НАДВОРЕШНО - ТРГОВСКА РАЗМЕНА

- во милиони САД \$ -													
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Извоз на стоки	1,113	1,096	1,199	1,055	1,086	1,204	1,148	1,237	1,311	1,192	1,323	1,155	1,105
Увоз на стоки	1,531	1,274	1,206	1,199	1,484	1,719	1,627	1,779	1,915	1,776	2,094	1,688	1,952
Салдо	-418	-178	-7	-144	-398	-515	-479	-542	-604	-584	-771	-533	-847

* Прелиминарни податоци

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони долари)

		Вкупно			Германија			СР Југославија		
		Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
1997		1,236.8	1,778.5	-541.7	199.0	239.0	-40.0	273.6	206.0	67.6
1998		1,310.7	1,914.7	-604.0	286.0	255.2	30.8	240.0	245.6	-5.6
1999		1,191.3	1,776.2	-584.9	254.3	245.8	8.5	254.5	183.9	70.6
2000		1,322.6	2,093.8	-771.2	257.5	253.3	4.2	335.2	190.4	144.8
2001		1,155.0	1,687.6	-532.6	237.5	213.3	24.2	266.8	157.2	109.6
2002		1,096.3	1,967.6	-871.3	231.4	288.2	-56.8	222.4	188.3	34.1
1998	Q1	274.5	377.7	-103.2	66.8	46.9	19.9	50.9	53.2	-2.3
	Q2	299.5	418.4	-118.9	65.6	64.5	1.1	66.3	60.8	5.5
	Q3	313.0	439.4	-126.4	72.1	57.6	14.5	66.8	61.9	4.9
	Q4	349.8	543.0	-193.2	76.1	86.2	-10.1	56.0	69.7	-13.7
1999	Q1	254.0	345.4	-91.4	69.1	49.5	19.6	26.6	41.5	-14.9
	Q2	250.6	364.9	-114.3	58.4	58.2	0.2	20.3	26.6	-6.3
	Q3	343.4	476.7	-133.3	67.2	59.4	7.8	115.1	46.7	68.4
	Q4	343.5	589.2	-245.7	59.6	78.7	-19.1	92.5	69.1	23.4
2000	Q1	331.1	606.8	-275.7	66.1	80.9	-14.8	78.8	47.8	31.0
	Q2	317.7	481.0	-163.3	56.9	52.7	4.2	76.3	47.3	29.0
	Q3	345.1	470.6	-125.5	70.8	55.0	15.8	82.8	47.3	35.5
	Q4	328.7	535.4	-206.7	63.7	64.7	-1.0	97.3	48.0	49.3
2001	Q1	291.5	400.4	-108.9	69.0	52.8	16.2	62.3	34.9	27.4
	Q2	285.3	416.6	-131.3	52.9	59.0	-6.1	74.1	39.2	34.9
	Q3	295.7	378.9	-83.2	61.9	42.8	19.1	62.9	33.4	29.5
	Q4	282.5	491.7	-209.2	53.7	58.7	-5.0	67.5	49.7	17.8
2002	Q1	243.4	443.3	-199.9	60.7	56.2	4.5	46.9	38.2	8.7
	Q2	263.9	459.7	-195.8	53.8	69.1	-2.5	53.4	47.8	5.6
	Q3	288.6	494.5	-205.9	60.1	75.1	-9.9	55.8	47.7	8.1
	Q4	300.4	570.1	-269.7	56.8	87.8	-31.0	66.3	54.6	11.7
2001	I	82.3	118.6	-36.3	20.6	18.8	1.8	18.6	10.3	8.3
	II	98.4	131.2	-32.8	23.9	16.0	7.9	25.0	11.3	13.7
	III	110.8	150.6	-39.8	24.5	17.9	6.6	18.7	13.2	5.5
	IV	95.9	130.8	-34.9	16.2	15.9	0.3	25.1	12.8	12.3
	V	88.9	146.6	-57.7	15.5	23.3	-7.8	25.0	11.1	13.9
	VI	100.5	139.2	-38.7	21.2	19.8	1.4	23.9	15.3	8.6
	VII	97.1	133.2	-36.1	22.6	17.2	5.4	21.3	10.1	11.2
	VIII	92.3	118.6	-26.3	17.4	13.6	3.8	17.5	10.7	6.8
	IX	106.3	127.1	-20.8	21.9	12.1	9.8	24.0	12.6	11.4
	X	102.6	161.0	-58.4	18.8	17.6	1.2	25.3	15.1	10.2
	XI	97.9	158.7	-60.8	16.0	19.0	-3.0	22.6	18.7	3.9
	XII	82.0	172.0	-90.0	18.9	22.1	-3.2	19.8	16.0	3.8
2002	I	68.3	155.6	-87.3	17.7	15.6	2.1	13.0	9.6	3.4
	II	82.5	145.1	-62.6	20.6	21.9	-1.3	17.0	12.5	4.5
	III	92.6	142.6	-50.0	22.4	18.7	3.7	16.9	16.1	0.8
	IV	88.8	150.9	-62.1	15.8	20.7	-4.9	19.5	19.2	0.3
	V	76.7	146.8	-70.1	15.1	23.8	-8.7	19.4	12.4	7.0
	VI	98.4	162.0	-63.6	22.9	24.6	-1.7	20.9	13.0	7.9
	VII	113.5	185.7	-72.2	22.1	26.7	-4.6	28.1	15.4	12.7
	VIII	89.0	149.2	-60.2	18.7	20.6	-1.9	21.8	16.8	5.0
	IX	102.6	154.1	-51.5	21.3	20.3	1.0	22.8	14.4	8.4
	X	100.3	183.7	-83.4	16.3	23.8	-7.5	25.0	16.3	8.7
	XI	95.5	183.1	-87.6	19.6	26.1	-6.5	22.8	15.7	7.1
	XII	104.6	203.3	-98.7	20.9	37.9	-17.0	18.5	22.6	-4.1
2003	I	79.0	158.8	-79.8	18.7	22.6	-3.9	11.3	15.0	-3.7
	II	94.7	151.1	-56.4	21.9	21.7	0.2	15.5	15.2	0.3
	III	120.0	220.2	-100.2	26.1	24.7	1.4	19.5	20.0	-0.5
	IV	117.3	182.8	-65.5	22.2	20.6	1.6	22.5	15.3	7.2

Извор: Државен завод за статистика

НАДВОРЕШНО-ТРГОВСКА РАЗМЕНА

(во милиони долари)

САД			Италија			Грција			Русија		
Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо	Извоз	Увоз	Салдо
117.0	83.4	33.6	43.6	96.0	-52.4	99.0	130.0	-31.0	26.6	69.2	-42.6
174.0	101.6	72.4	91.9	109.1	-17.2	83.1	112.9	-29.8	26.1	90.9	-64.8
136.1	54.7	81.4	77.6	92.7	-15.1	85.9	164.5	-78.6	15.1	91.2	-76.1
165.6	83.0	82.6	90.8	111.1	-20.3	84.1	201.5	-117.4	10.3	191.8	-181.5
99.7	51.5	48.2	88.7	107.7	-19.0	101.4	184.0	-82.6	13.9	139.4	-125.5
77.2	57.7	19.5	88.4	111.7	-23.3	111.7	202.6	-90.9	13.5	123.6	-110.1
32.7	17.4	15.3	21.1	20.6	0.5	19.4	24.9	-5.5	5.9	24.2	-18.3
45.3	18.9	26.4	23.0	30.0	-7.0	21.3	26.6	-5.3	7.6	25.9	-18.3
51.2	19.4	31.8	21.9	24.4	-2.5	20.9	30.3	-9.4	5.8	14.4	-8.6
44.8	45.9	-1.1	25.9	34.1	-8.2	21.5	31.1	-9.6	6.8	26.4	-19.6
34.5	12.5	22.0	21.9	14.6	7.3	20.4	24.8	-4.4	3.0	27.9	-24.9
32.5	12.7	19.8	19.4	23.4	-4.0	23.5	34.1	-10.6	3.3	9.2	-5.9
27.8	12.3	15.5	16.6	26.2	-9.6	18.4	39.6	-21.2	3.9	31.1	-27.2
41.3	17.2	24.1	19.7	28.5	-8.8	23.6	66.0	-42.4	4.9	23.0	-18.1
49.6	16.3	33.3	25.4	29.4	-4.0	19.7	43.1	-23.4	2.6	60.8	-58.2
48.6	16.5	32.1	27.4	29.3	-1.9	18.4	42.3	-23.9	2.7	38.6	-35.9
37.5	23.4	14.1	18.1	25.4	-7.3	23.5	55.3	-31.8	2.1	33.2	-31.1
29.9	26.8	3.1	19.9	27.0	-7.1	22.5	60.8	-38.3	2.9	59.2	-56.3
28.4	13.4	15.0	24.0	19.2	4.8	21.2	40.2	-19.0	2.8	53.4	-50.6
23.4	15.6	7.8	21.4	23.3	-1.9	24.3	38.7	-14.4	3.7	31.7	-28.0
26.9	11.7	15.2	24.3	29.5	-5.2	30.6	51.1	-20.5	3.3	26.9	-23.6
21.0	10.8	10.2	19.0	35.7	-16.7	25.3	54.0	-28.7	4.1	27.4	-23.3
17.6	17.9	-0.3	26.7	24.4	2.3	19.2	45.9	-26.7	3.4	49.4	-46.0
18.5	15.6	2.9	25.1	26.0	-0.9	27.5	49.1	-21.6	3.6	22.3	-18.7
16.5	10.7	5.8	21.2	29.4	-8.2	30.1	51.9	-21.8	3.5	13.3	-9.8
24.6	13.5	11.1	15.4	31.9	-16.5	34.9	55.7	-20.8	3.0	38.6	-35.6
10.5	6.7	3.8	5.8	5.0	0.8	5.8	8.4	-2.6	1.0	21.0	-20.0
9.3	2.4	6.9	8.1	6.6	1.5	6.3	14.5	-8.2	0.7	18.1	-17.4
8.6	4.2	4.4	10.1	7.6	2.5	9.1	17.2	-8.1	1.0	14.3	-13.3
7.3	4.7	2.6	7.2	7.5	-0.3	8.0	10.2	-2.2	1.0	9.6	-8.6
8.4	5.3	3.1	5.9	7.4	-1.5	8.2	12.4	-4.2	1.5	12.8	-11.3
7.7	5.6	2.1	8.3	8.4	-0.1	8.1	16.1	-8.0	1.2	9.3	-8.1
9.6	3.2	6.4	8.9	11.4	-2.5	8.0	17.1	-9.1	0.9	9.1	-8.2
9.4	4.1	5.3	7.0	9.2	-2.2	12.5	15.8	-3.3	1.2	8.5	-7.3
7.9	4.4	3.5	8.4	8.8	-0.4	10.1	18.1	-8.0	1.3	9.3	-8.0
5.2	3.6	1.6	8.6	9.7	-1.1	10.0	20.7	-10.7	1.3	8.6	-7.3
10.3	4.4	5.9	5.5	10.9	-5.4	8.8	17.7	-8.9	1.9	8.2	-6.3
5.5	2.9	2.6	4.9	15.2	-10.3	6.5	15.6	-9.1	0.9	10.6	-9.7
4.4	5.9	-1.5	7.8	7.0	0.8	5.1	16.7	-11.6	1.1	29.5	-28.4
5.5	8.5	-3.0	8.3	7.8	0.5	6.4	14.7	-8.3	1.1	11.4	-10.3
7.7	3.5	4.2	10.6	9.6	1.0	7.7	14.5	-6.8	1.2	8.5	-7.3
5.3	3.6	1.7	6.2	8.6	-2.4	13.4	19.9	-6.5	1.3	2.4	-1.1
3.5	3.6	-0.1	4.4	11.2	-6.8	9.0	17.5	-8.5	1.0	2.4	-1.4
8.0	6.8	1.2	6.7	12.5	-5.8	10.8	22.5	-11.7	1.1	1.7	-0.6
5.8	5.8	0.0	6.9	14.8	-7.9	10.8	27.4	-16.6	1.8	2.5	-0.7
6.5	3.4	3.1	4.9	6.8	-1.9	8.0	28.5	-20.5	1.1	2.5	-1.4
5.5	3.2	2.3	7.3	7.6	-0.3	9.8	18.6	-8.8	1.8	3.2	-1.4
7.2	3.4	3.8	6.0	11.0	-5.0	12.9	14.6	-1.7	1.7	16.9	-15.2
5.3	4.0	1.3	4.2	9.4	-5.2	9.5	18.6	-9.1	0.8	19.1	-18.3
12.1	6.1	6.0	5.2	11.5	-6.3	12.5	22.5	-10.0	0.5	2.6	-2.1
6.7	5.2	1.5	9.1	7.3	1.8	8.2	43.9	-35.7	0.5	1.7	-1.2
5.1	3.9	1.2	7.3	6.0	1.3	17.0	22.4	-5.4	0.5	2.1	-1.6
4.9	4.7	0.2	9.6	8.3	1.3	15.2	31.5	-16.3	1.5	21.2	-19.7
3.5	4.5	-1.0	8.9	10.4	-1.5	17.3	31.5	-14.2	0.9	5.1	-4.2

КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

Март 2003 година

РЕЗИМЕ НА НАЈВАЖНИТЕ КРАТКОРОЧНИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА ВО МАРТ 2003 ГОДИНА

- **Пораст на индустриското производство од 44% на месечна основа;**
- **Инфлацијата, мерена преку трошоците на живот изнесува 0,0%;**
- **Зголемување на извозот од 26,7% на месечна основа;**
- **Во исто време, увозот бележи зголемување од 45,7%;**
- **Во првиот квартал, трговскиот дефицит достигна износ од 236 милиони долари;**
- **Суфицит на Централниот Буџет во првиот квартал од годината во висина од 331 милион денари;**
- **Пад на берзанските цени на главните македонски извозни производи;**
- **Намалување на надворешниот долг за 1% во однос на претходниот месец;**
- **Пораст на Бруто девизните резерви на НБРМ за 3 милиони долари или 0,5% споредено со февруари;**
- **Највисоко ниво на девизно штедење на економските субјекти;**
- **Готовите пари во оптек бележат натамошно намалување;**
- **Намалување на бројот на корисниците на надомест по основ на невработеност за 0,9% во однос на претходниот месец;**

1. ОПШТИ ЕКОНОМСКИ ДВИЖЕЊА

По минатомесечниот пад на индустриското производство, во март 2003 година евидентирани се мошне високи стапки на пораст во индустријата. Само за споредба, индустриското производство во март 2003 година е повисоко за дури 44% во споредба со претходниот месец, со истовремен пораст во речиси сите индустриски гранки. Во првиот квартал од 2003 година, порастот на индустриското производство е повлечен од тешката индустрија, односно од челичната индустрија (производството на феросилициум во “Силмак” – Јегуновце и производството на фероникел во “Фени индустри” – Кавадарци), заедно со порастот евидентиран во индустријата за градежни материјали.

Во првите три месеца од годинава, индексот на трошоците на живот не забележа никакви промени и изнесува 0,0%. Притоа, цените на стоките бележат намалување од 0,8% во однос на првиот квартал од минатата година, додека зголемување е евидентирано кај цените на услугите (4,4%).

За разлика од минатиот месец кога на светските берзи беше присутна тенденција на зголемување на цените на речиси сите производи, овојпат движењето на цените доби сосема спротивен правец. Паниката на светските берзи подгреана од неизвесноста околу времетраењето на ирачкиот конфликт која вршеше константен притисок за зголемување на цените се чини дека конечно попушти, а како резултат на тоа состојбите на светските берзи започнаа постепено да се нормализираат.

Надворешниот долг на Република Македонија¹ на крајот на март 2003 година изнесува 1.540 милиони долари, што претставува намалување од 1% во однос на претходниот месец како резултат на поголемите отплати во однос на повлечените средства. Притоа, во овој месец склучени се нови кредити во износ од 1.4 милиони долари, сите од приватни кредитори, со што сумата на склучени нови кредити во првиот квартал од 2003 година достигна износ од 9 милиони долари.

Во поглед на фискалната политика, во првите три месеци од 2003 година вкупните приходи на Централниот Буџет достигнаа 12.786 милиони денари, што претставува намалување од 6,8% во однос на истиот период лани. Во исто време, како резултат на рестриктивната фискална политика, вкупните расходи на Централниот Буџет се намалени за 18,2% и изнесуваат 12.455 милиони денари. Оттука, во анализираниот период е реализиран суфицит на Централниот буџет во износ од 331 милион денари.

Во март 2003 година, монетарната политика беше ориентирана кон одржување на стабилноста на девизниот курс на денарот во однос на еврото, како номинално сидро на макроекономската политика. Притоа, продолжи намалувањето на готовите пари во оптек, што од своја страна придонесе и за пораст на ликвидноста на комерцијалните банки од 2,1% во однос на претходниот месец. Во овој период, на пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност дојде до намалување на просечната каматната стапка на ниво од 12,2% што претставува намалување од 2.2 процентни поени споредено со минатиот месец.

2. РЕАЛЕН СЕКТОР

2.1. Индустриско производство

Констатациите за нестабилноста на индустриското производство во Република Македонија евидентирана преку големите варијации во месечните стапки на пораст, повторно се потврдија во практиката. Имено, по минатомесечниот пад на индустриското производство од 20,1% во однос на просечното годишно производство, во март 2003 година евидентирани се мошне високи стапки на пораст во индустријата. Само за споредба, индустриското производство во март 2003 година е повисоко за дури 44% во споредба со претходниот месец, со истовремен пораст во речиси сите индустриски гранки. Доколку се направи споредба со податоците за индустриското производство во изминатите неколку години, јасно е дека станува збор за вообичаено зголемување на индустриското производство на крајот на првиот квартал кое доаѓа по традиционално слабата индустриска активност на почетокот на секоја година.

Сепак, она што најмногу радува во овој период е големиот пораст на десезонираното индустриско производство, кое се добива кога индексот на индустриското производство ќе се “исчисти” од влијанието на разните сезонски фактори присутни во текот на годината. Во март 2003 година десезонираното индустриско производство порасна за дури 31% во однос на претходниот месец и 16,4% во споредба со март минатата година. Доколку ваквата динамика продолжи и

во наредните неколку месеци, македонската индустрија до крајот на годината ќе ја оствари планираната стапка на пораст на индустриското производство од 4,5% на годишна основа.

Графикон 2.1.1

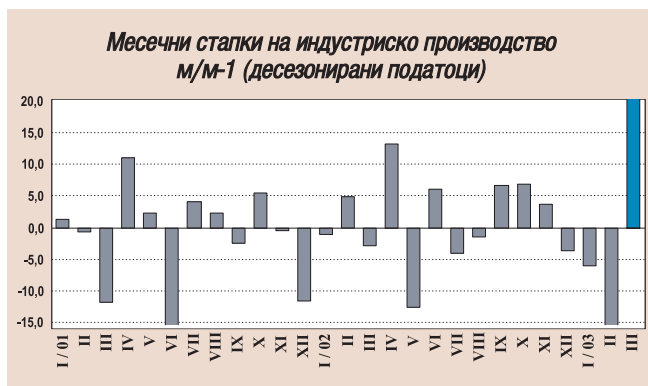
Извор: Државен завод за статистика

Во првиот квартал од 2003 година, порастот на индустриското производство повторно е воден од тешката индустрија, односно од челичната индустрија, производството на феросилициум во “Силмак” – Јегуновце и производството на фероникел во “Фени индустри” – Кавадарци. Особено импресивни перформанси покажува поранешниот најголем загубар во македонската индустрија “Југохром”, кој со помош на новите сопственици остварува солидни резултати. Според бизнис плановите на оваа компанија, во тек се подготовките за рестартирање на најголемата печка, двојно зголемување на производството и вработување на нови 200 лица.

Од останатите гранки со поголемо влијание во структурата на индустриското производство, позитивни резултати се евидентирани во нафтената индустрија, односно надминати се проблемите поврзани со увозот на нафтени деривати присутни во првите два месеци од годината, по што рафинеријата “Окта” продолжи со нормалното производство.

Во однос на минатиот месец, присутно е зголемување на производството и остварување на позитивни стапки во тутунската (56,3%), текстилната (9,9%) и хемиската индустрија (10,1%), како и производството на градежни материјали (102,4%). Последниот податок е особено важен за македонската економија, бидејќи укажува на зголемена побарувачка на градежни материјали повлечена од зголемената градежна активност во земјата. Своевиден индикатор за зголемената економска активност во март 2003 година претставува и потрошувачката на електрична енергија и гас, каде е реализиран пораст од 5,2% во однос на претходниот месец.

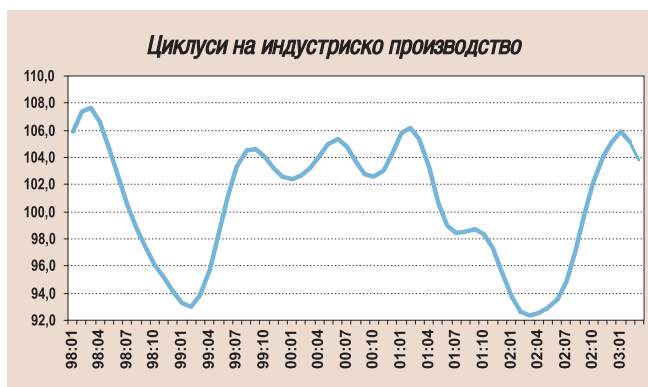
Графикон 2.1.2

Извор: Министерство за финансии

Со оглед на доминантното учество во вкупниот индекс на индустриското производство (89,9%), динамиката на македонската индустрија вообичаено е поврзана со состојбите во преработувачката индустрија. Иако во првиот квартал од 2003 година во оваа индустриска гранка е реализиран релативно мал пораст од 4,5% во споредба со истиот период лани, сепак зголемувањето од 49,6% во однос на февруари 2003, односно 17,9% во споредба со март минатата година, претставуваат солидна основа за остварување на позитивни стапки на индустриско производство во вториот квартал од годината. Притоа, еден од клучните фактори во таа насока ќе биде закрепнувањето на прехранбената индустрија, посебно доколку се имаат предвид лошите резултати евидентирани во оваа гранка на почетокот на годината. Сепак, мора да истакнеме дека во наредниот период, преработувачката индустрија воопшто, а посебно прехранбената индустрија ќе бидат соочени со големи предизвици иницирани од влезот на Република Македонија во Светската трговска организација и зголемената конкуренција од странство. На тој начин, уште повеќе се потенцира потребата за дизајнирање на квалитетни политики и инструменти за зголемување на конкурентноста и растот на оваа индустриска гранка.

Графикон 2.1.3

Извор: Министерство за финансии

Деловни тенденции во преработувачката индустрија

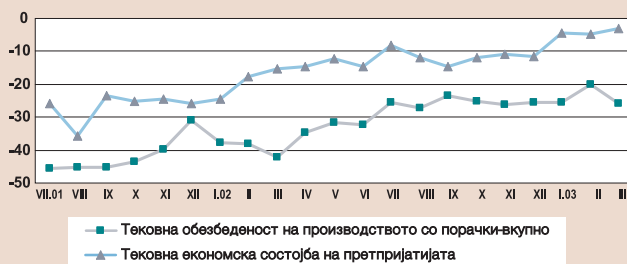
- март 2003 година

Основна цел на истражувањето за деловните тенденции во преработувачката индустрија е добивање на брзи податоци за тековната состојба и очекуваните движења на главните економски показатели во претпријатијата, односно преработувачката индустрија во целина. Истражувањето се спроведува на примерок од 200 претпријатија класифицирани согласно Националната класификација на дејности (НКД), од кои 109 претпријатија се намерно избрани и 91 случајно.

Судејќи според одговорите на македонските менаџери, вкупната економска состојба на нивните претпријатија во март 2003 е поповолна во однос на претходните неколку месеци, а слична е и оценката за обемот на производството во наредниот период. Во исто време, согласно оценките, тековната обезбеденост на производството со порачки е подобрена, што се однесува до залихите на сировини и репроматеријали како и залихите на готови производи, истите се подобрени, но сеуште се под нормалата. Во овој период, присутни се и очекувања за натамошен пораст на просечните набавни цени на инпутите и просечните продажни цени на готовите производи.

Во март 2003 година, просечната искористеност на производните капацитети изнесуваше 66,5%, односно 0,6% повеќе во однос на претходниот месец, што претставува потврда на позитивните резултати во овој месец остварени во преработувачката индустрија. Иако станува збор за највисока просечната искористеност на индустриските капацитети во изминатите две години, таа сеуште е на мошне ниско ниво. Притоа, за разлика од минатиот месец, најзначаен ограничувачки фактор претставуваат финансиските проблеми во претпријатијата (29,8%), по што следат недоволната домашна и странска побарувачка (36,7%) и неизвесното економско опкружување (14,5%).

Оценка на тековната економска состојба на претпријатијата и безбедност на производството со порачки

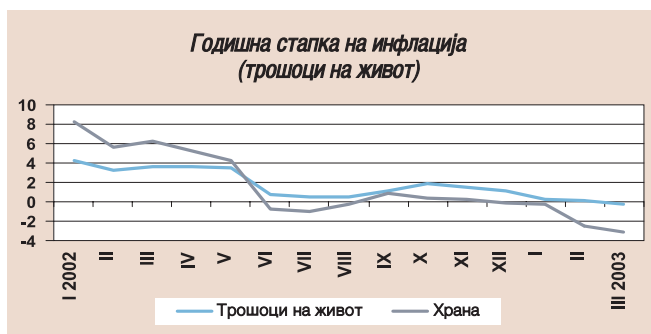

2.2 Цени

2.2.1 Трошоци на живот

Трошоците на живот во март 2003 година останаа непроменети во однос на претходниот месец, што од своја страна придонесе стапката на инфлација во првиот квартал од годината да изнесува 0,0%. Во рамките на самиот индекс, цените на стоките не забележаа никакви промени во однос на февруари 2003 година, додека цените на услугите се зголемија за 0,1%. Мал, краткотраен удар врз нивото на цените се очекува во наредниот период, посебно во април 2003 година како резултат на промената на даночните стапки на ДДВ за одредени производи. Сепак, оваа промена нема да предизвика големо влијание врз движењето на цените на годишно ниво, односно нема да го поремети остварувањето на планираната стапка на инфлација од 3% за 2003 година.

Графикон 2.2.1.1

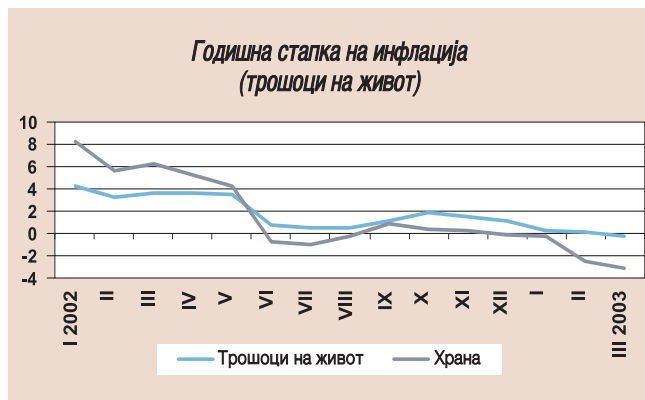

Извор: Државен завод за статистика

2.2.2 Цени на мало

Цените на мало, кои вообичаено се повисоки од трошоците на живот, во март 2003 година останаа на исто ниво во однос на минатиот месец. Притоа, намалување на цените е забележано во групата на Земјоделски производи и пијалаци од 0,1%, додека зголемување на цените на мало во ист обем имаме кај услугите. Во споредба со март 2002 година, индексот на цените на мало сега е повисок за 1,7%, иницирано од покачувањето на цените кај индустриските производи за 1,8%, непрехранбените индустриски производи за 2,9% и пијалациите за 3,6%. Кумулативно, во првиот квартал од годината, цените на мало забележаа пораст од 2% на годишно ниво.

Графикон 2.2.2.1

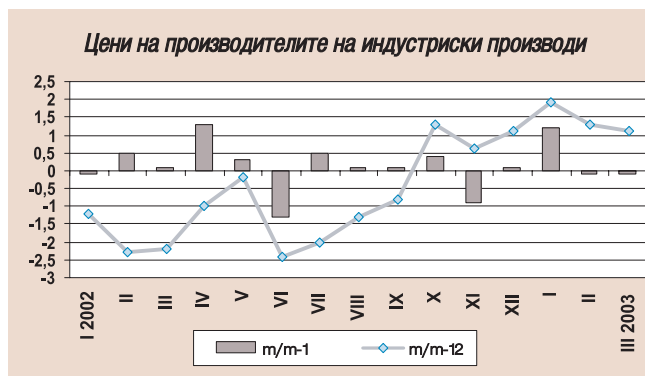

Извор: Државен завод за статистика

2.2.3 Цени на производителите на индустриски производи

Цените на производителите на индустриски производи забележаа минимален пад од 0,1% на месечно ниво. Сепак, на квартално ниво, дефлационите движења во индустријата се заменети со пораст на цените на индустриските производи од 1,5% во однос на првиот квартал од 2002 година. Ваквиот пораст дојде како резултат пред се на зголемувањето на цените на нафтените деривати за 25% споредено со истиот период лани.

Графикон 2.2.3.1

Извор: Државен завод за статистика

2.2.4 Берзански цени на главните македонски извозни производи

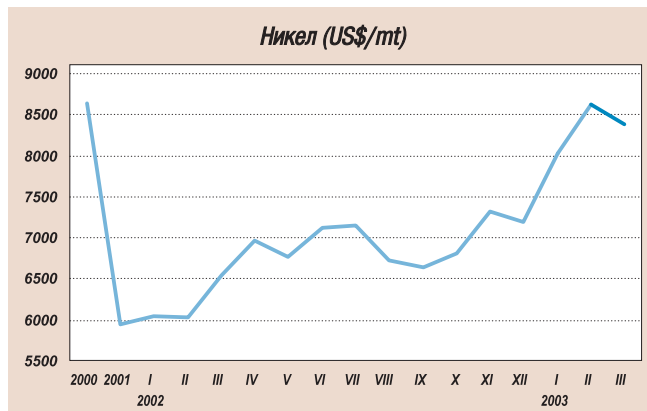
За разлика од минатиот месец кога на светските берзи беше присутна тенденција на зголемување на цените на речиси сите производи, овојпат движењето на цените доби сосема спротивен правец. Паниката на светските берзи подгреана од неизвесноста околу времетраењето на ирачкиот конфликт која вршеше константен притисок за зголемување на цените се чини дека конечно попусти, а како резултат на тоа состојбите на светските берзи започнаа постепено да се нормализираат. Во март 2003 година сведоци сме на намалување на берзанските цени на најголем дел од производите со кои се тргуваше на светските берзи.

Она што ќе остане забележано од изминатиот неколкумесечен период, секако се пиковите во цените кои ги достигнаа одделни производи, највисоки во изминатите неколку години. Тоа особено се однесува на благородните метали, златото на пример, кое достигна цена од 359 САД \$ за една унца што претставува рекордна цена евидентирана на Лондонската берза од почетокот на 1997 година па наваму. Истото се однесува и на никелот, челикот и челичните лимови, односно сите производи кои се директно поврзани со потребите на воената индустрија. Сите овие производи забележаа највисоко ценовно ниво во изминатите неколку години.

Најголем пад на цената од 7,1% споредено со февруари 2003 година е евидентиран кај суровата брент нафта, со што овој стратешки производ се врати на ценовното ниво кое го имаше на крајот на минатата година. Сепак, цената на нафтата на светските берзи сеуште е многу повисока од просечната цена која овој производ ја имаше во 2002 година (21%).

Големо намалување е евидентирано и кај шеќерот, чија берзанска цена се намали за 8,7% достигнувајќи ниво од 18,14 Џ/кг. Станува збор за сезонско намалување на цената на шеќерот кое доаѓа по период на традиционално зголемена побарувачка на светските берзи во последните месеци од годината. Сепак, мора да се истакне дека за разлика од претходните неколку години, зголемената побарувачка продолжи и во првите месеци од годината, со што очекуваниот пад на цената на шеќерот беше пролонгиран за два месеца.

Графикон 2.2.4.1

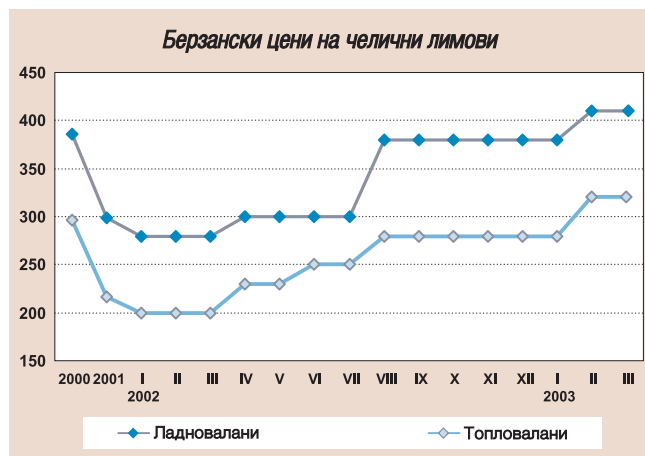
Извор: World Development Prospects (Pink Sheets)

Она што нас посебно не интересира е движењето на цените на обоените метали, а особено на никелот, оловото, бакарот и цинкот. Со исклучок на цинкот чија берзанска цена порасна за 0,8%, за сите останати метали беше карактеристичен пад на цената. Притоа, по минатомесечното зголемување од 7,4%, во март 2003 година цената на никелот забележа пад од 2,8% или 244 САД \$ по метрички тон, достигнувајќи цена од

8.379 САД \$ за еден метрички тон (\$/mt). Според оценките на берзанските аналитичари, најверојатно не станува збор за краткотрајно намалување, туку за надолжен тренд кој ќе продолжи во наредните неколку месеци. Кај оловото пак, берзанската цена се намали за 4% во однос на претходниот месец.

Кај останатите метали, по минатомесечното зголемување на цената на челикот и челичните лимови, во наредниот период, поточно во вториот квартал од годината не се очекува поголема промена во ценовното ниво на овие производи. Во овој момент, берзанските цени на овие метали се движат од 76,4 САД \$/mt кај челикот, 410,0 \$/mt кај топловаланите челични лимови до 320 \$/mt кај ладноваланите челични лимови.

Графикон 2.2.4.2

Извор: World Development Prospects (Pink Sheets)

2.3 Туризам

Трендот на пораст на бројот на туристите и ноќевањата започнат во 2002 година, продолжи со поголем интензитет и во првиот квартал од 2003 година. Подобрената безбедносна состојба на земјата, меѓународната активност и одржувањето на значајни собири, како и поволните временски услови за зимски спортови, резултираа во остварување на позитивни резултати во оваа дејност.

Споредено со претходниот месец, во март 2003 годна бројот на туристите е зголемен за 11%, а на ноќевањата за 7%. Во овие рамки, бројот на странските туристи бележи пораст од 38% (ноќевањата 43%), додека во истиот период бројот на домашните туристи е намален за 6% (ноќевањата за 13%). Во овој дел, мошне индикативен е зголемениот број на туристи од Грција, речиси двојно повеќе, како и од Албанија и Србија и Црна Гора. На овие три земји отпаѓа близу една половина од вкупниот број на странски туристи кои во март 2003 година престојувале во Република Македонија.

Табела 2.3.1

Број на туристи по видови на туристички места

	Q1 2002	Q1 2003	Q1 2003 / Q1 2002
Вкупно	64.331	69.142	107,5
Скопје	16.827	19.961	118,6
Бањски места	4.072	2.293	56,3
Планински места	11.249	13.224	117,6
Други туристички места	19.760	22.624	114,5
Други места	12.423	11.040	88,9

Извор: Државен завод за статистика

2.4 Земјоделство

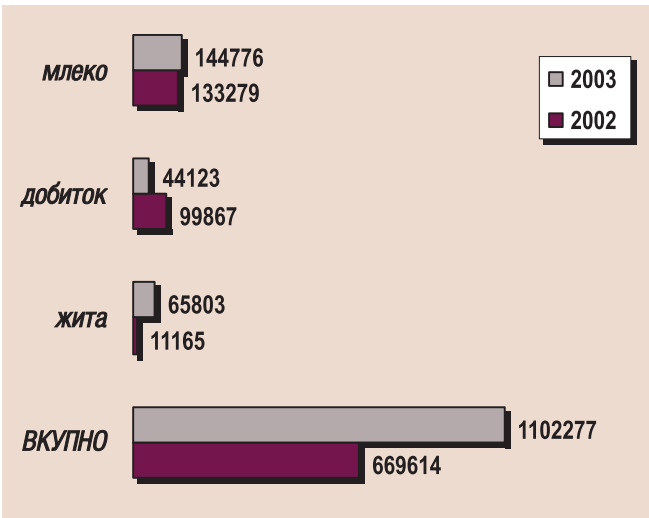
Во овој период, во земјоделството се одвиваат активностите поврзани со сеидбата на пролетните култури и откупот.

Сеидбата на пролетните култури започна со задоцнување, заради неповолните временски услови. Заклучно со 31.3.2003 година, со пролетни култури се засеани вкупно околу 24% или 35.500 хектари. Во тие рамки, со житни култури се засеани 26% од планираните површини, со индустриски култури 4,7%, со градинарски култури 22,0% и со крмни култури околу 50% од планираните површини за пролетна сеидба.

Според првичните оценки, мартовската сеидбата по обем е помала за околу 10% во однос на истиот период од 2002 година, пред се поради забавениот старт на сеидбата, односно лошите временски услови кои не дозволуваат пристап до површините припремени за сеидба.

Од друга страна, вредноста на вкупниот откуп на земјоделски производи во март 2003 година е зголемена за 64,6% во споредба со истиот месец лани, при што е реализиран зголемен откуп кај млекото, тутунот (сув лист), јаболка, јачмен, пченица и р'ж. Во исто време, неповолните временски услови и преголемата влага во производната 2002 година, предизвикаа производство на тутунот со понизок квалитет, така да откупениот тутун претежно е од III^a и III^b класа, со пониски просечни цени.

Заклучно со 31.3.2003 година, откупени се вкупно 20.6 милиони килограми суров тутун во лист, при што најголеми количини се откупени од типот Прилеп 11,1 милиони килограми со просечна цена 76,54 ден/кг. За откупените количини тутун исплатени се околу 50% од средствата, додека останатите количини се само преземени, а не и платени.

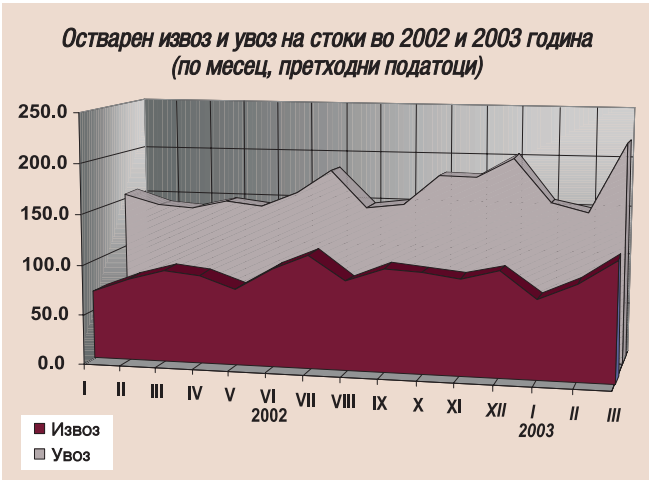

3. НАДВОРЕШЕН СЕКТОР

3.1. Надворешно-трговска размена

Надворешно-трговската размена во март 2003 година забележа позитивни движења. Така, извозот на стоки во март 2003 забележа зголемување од 26,7%, додека увозот на стоки се зголеми за 45,7% во однос на февруари, што делуваше во правец на зголемување на трговскиот дефицит од 56,4 милиони долари во февруари на 100,2 милиони долари во март 2003.

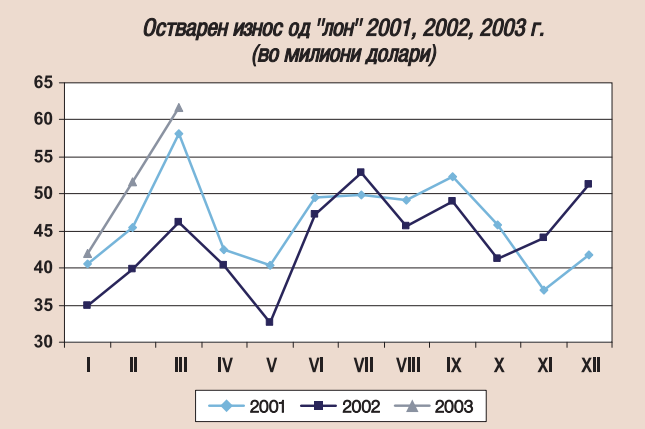
Графикон 3.1.1

Извор: Државен завод за статистика

Гледано на годишно ниво, извозот во март бележи зголемување од околу 29,5% во однос на истиот месец од минатата година. Притоа, стапката на зголемување на редовниот извоз забележа повисоко зголемување отколку извозот на “лон” работите (35,8%, односно 19,1% респективно).

Графикон 3.1.2

Извор: Државен завод за статистика

Месечното зголемување на извозот е резултат на зголемениот извоз, пред се, на:

- **железо и челик** (околу 4 милиони долари или зголемување од 15,8%)
- **облека** (околу 4,5 милиони долари или зголемување од 12,5%)
- **тутун и преработки од тутун** (3,1 милиони долари или 154%)
- **пијалоци** (околу 2 милиони долари или зголемување за 20%)
- **производи за храна** (околу 1,3 милиони долари или зголемување од 26%), а во тие рамки извоз на месо и преработки од месо, што се должи на извозот на јагнешкото месо (кој пак во првите три месеци оваа година во однос на истиот период од минатата година е намален за 45%).

Согласно ваквите движења, анализата на економската намена на производите укажува на зголемување на извозот кај сите видови стоки во однос на нивото од претходниот месец.

Табела 3.1.1

Извоз по економска намена*

	2003 (во долари)		стапки (во%)
	февруари	март	
Производи за репродукција	41,463,381	58,530,598	41.2
Средства за работа	1,609,001	1,814,439	12.8
Стока за широка потрошувачка, вкупно	51,534,206	59,616,667	15.7
Храна	4,916,554	6,102,076	24.1
Пијалоци и тутун	4,410,667	5,567,802	26.2
Облека и обувки	36,990,283	41,702,721	12.7
Мебел	209,142	238,361	14.0
Тестил (освен облека)	1,235,933	1,402,193	13.5
Медицински, фармац. и козм. препарати	2,416,881	3,051,982	26.3
Други стоки за широка потрошувачка	1,354,745	1,551,531	14.5
Нераспределено	122,517	22,740	-81.4
Вкупно	94,729,104	119,984,444	26.7

Извор: Државен завод за статистика

Гледано по економски групации на земјите, извозот во доминантниот партнер Европска унија ја продолжува тенденцијата на зголемување, при што зголемувањето во март изнесува 23% во однос на февруари 2003 година.

Германија, Србија и Црна Гора, Грција, Италија и САД и понатаму се наши најголеми партнери, чие учество во извозот покрива околу 65% од вкупниот извоз.

Гледано кумулативно, Грција за се појавува како втор по големина трговски партнер во надворешно-трговската размена во првите три месеци (со структурно учество од 16,1,8%), пред се заради поголемиот интервентен увоз на нафта. Увозот на стоки во март во однос на февруари 2003 година забележа високо зголемување од 45,7%, при што во однос на истиот месец претходната година зголемувањето изнесува 54,4%. Највисоко е зголемувањето на производите за репродукција, а во тие рамки погонското гориво (од веќе познатите причини), а потоа следуваат суровините и полупроизводите).

Табела 3.1.2

Увоз на друмски возила

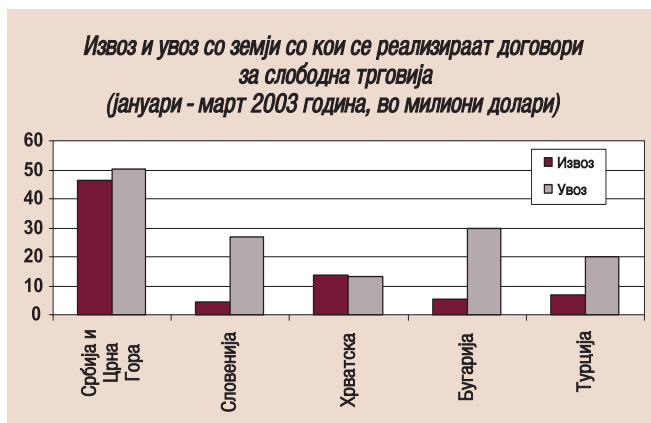
	2001	2002	2003	стапки 2002/2001 (во%)	стапки 2003/2002 (во%)
I	4.8	6.2	10.8	29.2	74.2
II	6.2	12.3	7.1	98.4	-42.3
III	4.6	9.9	9.7	115.2	-2.0
IV	4.8	9.4		95.8	
V	4.7	11.9		153.2	
VI	4.6	10.9		137.0	
VII	4.7	10.8		129.8	
VIII	3.0	9.4		213.3	
IX	4.7	9.8		89.4	
X	5.0	11.3		126.0	
XI	6.4	10.9		70.3	
XII	7.7	18.5		140.3	
Вкупно	61.2	130.4		113.1	

Извор: Државен завод за статистика

Увозот на друмски возила во 2002 година во однос на 2001 се зголеми за повеќе од 2 пати, пред се, како резултат на промените во Законот за Царинска тарифа, односно намалувањето на увозната цена на патничките автомобили

Тенденцијата на неповолното остварување на договорите за слободна трговија продолжи и во март. Значајно повисок увоз од извоз продолжи да се остварува со Бугарија, Словенија и Турција. Дефицитот во трговската размена само со овие три земји изнесува 60 милиони долари, што претставува 25,4% од трговскиот дефицит остварен во земјата во првите три месеци од оваа година.

Графикон 3.1.3

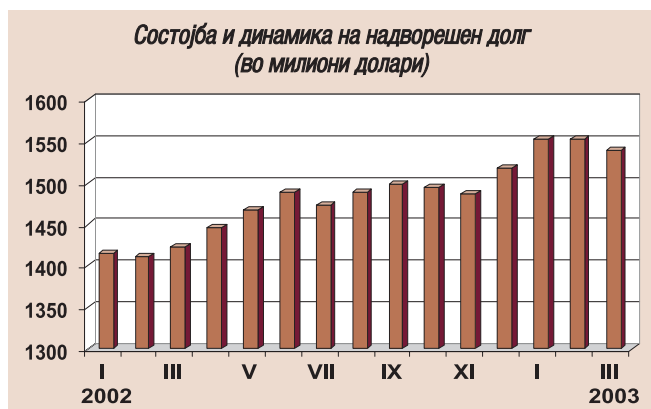

Извор: Државен завод за статистика

3.2 Надворешен долг

Надворешниот долг на Република Македонија² на крајот на март 2003 година изнесува 1.540 милиони долари и од почетокот на годината покажува тенденција на намалување. Во споредба со претходниот месец, надворешниот долг е намален за 1%³ како резултат на поголемите отплати во однос на повлечените средства.

Графикон 3.2.1

Извор: Народна Банка на Република Македонија

Структурата на долгот по кредитори и понатаму е непроменета и поволна, при што 68% од надворешниот долг го сочинуваат официјалните кредитори, додека остатокот се однесува на долгот кон приватните кредитори.

Во групата на официјални кредитори, долгот кон мултилатералата изнесува 50%, што е 2,7 пати повеќе од долгот кон билатералните кредитори. Најголем поединичен приватен доверител е Лондонскиот клуб со 249 милиони долари, а во рамките на официјалните кредитори се ИБРД (Меѓународна банка за обнова и развој) и ИДА (Меѓународно здружение за развој) со 451 милиони долари.

Графикон 3.2.2

Извор: Народна Банка на република Македонија

Во март 2003 година, од странските кредитори повлечени се средства во износ од 4 милиони долари, што е на просечно ниво од користените средства во трите месеци од годината, додека во споредба со март минатата година тие се намалени за речиси 3 пати. Повлечените средства во најголем дел се од ИБРД и од приватни кредитори. Во периодот јануари-март оваа година повлечени се 15 милиони долари, што претставува драстично намалување во споредба со истиот период од минатата година кога беа искористени 47 милиони долари.

Истовремено, сервисирани се обврски спрема странство од 12 милиони долари, од кои 10 милиони долари главница на долгот и 2 милиони долари камата. Кумулативно, во првиот квартал од 2003 година платени се вкупни обврски спрема странство во износ од 66 милиони долари, од кои 49 милиони долари главница и 17 милиони долари камата. Во споредба со истиот период од минатата година, платените обврските се повисоки за 27%.

Во текот на март 2003 година склучени се нови кредити во износ од 1,4 милиони долари, сите од приватни кредитори, со што сумата на склучени нови кредити во првиот квартал од 2003 година достигна износ од 9 милиони долари.

Согласно планот на отплата на Народна банка на Република Македонија со состојба на 31.3.2003 година, во периодот април-декември 2003 година достасуваат за плаќање обврски спрема странство во износ од 142 милиони долари, од кои 109 милиони долари главница на долгот и 33 милиони долари камата.

За првите три месеци од годината, достасаните, а неизмирени обврски по основ на главница и камата изнесуваат 5,5 милиони долари.

2) Според предходните податоци од Народна Банка на Република Македонија и податоците се однесуваат на долгот врз основа на користени среднорочни и долгорочни кредити

3) Податокот за надворешниот долг со состојба на 28.02. 2002 година е ревидиран од Народна банка на Република Македонија од 1548 на 1552 милиони долари.

4. ФИСКАЛЕН СЕКТОР

4.1 Приходи на Централниот Буџет

Во првиот квартал од 2003 година, вкупните приходи на Централниот Буџет изнесуваа 12.786 милиони денари, што претставува намалување од 6,8% во однос на истиот период лани. Намалувањето на приходите пред сè се должи на укинувањето на данокот на финансиски трансакции на почетокот на годината.

Графикон 4.1.1

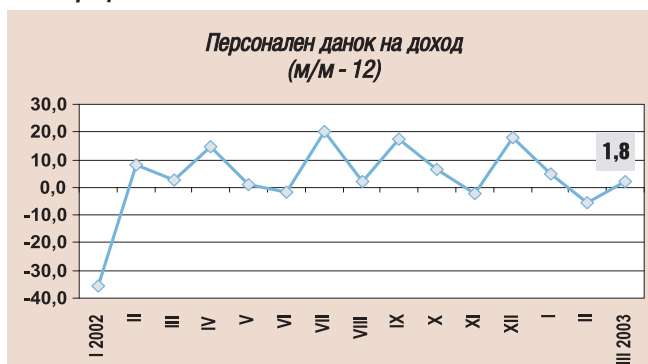

Извор: Министерство за финансии

Од вкупно планираните даночни приходи во Буџетот на РМ за 2003 година во износ од 51.819 милиони денари, во периодот јануари - март 2003, реализирани се 11.876 милиони денари или 22,9%. Во рамките на остварените даночни приходи, персоналниот данок на доход учествува со 14,1%, данокот на добивка со 10,0%, данокот на додадена вредност со 41,0%, акцизите со 19,6%, царините и другите увозни давачки учествуваат со 13,9% и другите даночни приходи со 1,3%.

Приходите по основ на персонален данок на доход во првиот квартал од 2003 година изнесуваат 1.678 милиони денари, што е за 0,14% пониско во споредба со истиот период лани и 6,5% пониско од планираните приходи по овој основ во првиот квартал. Сепак, на месечно ниво, приходите од персоналниот данок на доход се повисоки за 4,1%, додека во однос на претходниот месец лани забележливо е зголемување за 1,8%.

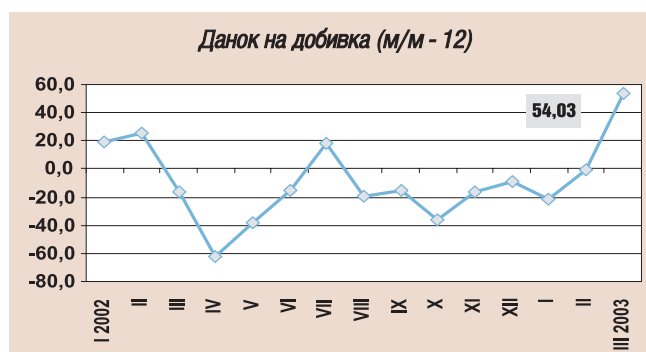
Графикон 4.1.2

Извор: Министерство за финансии

Остварените приходи од данокот на добивка во периодот јануари - март 2003 година изнесуваат 1.186 милиони денари и се повисоки за 14,8% во однос на приходите за истиот период лани, додека во однос на планот се повисоки за 32,5%. Зголемената реализација во овој период се должи на зголемените приходи поради рокот за доплатите по завршна сметка од страна на обврзниците до 30 март. Само во март остварени се 593 милиони денари што се за 50,1% повисоко во однос на февруари, поради тоа што со предавањето на завршните сметки дел од обврзниците ја уплатуваат разликата меѓу уплатените аконтации и вистинската обврска на пресметаниот данок на добивка од претходната година.

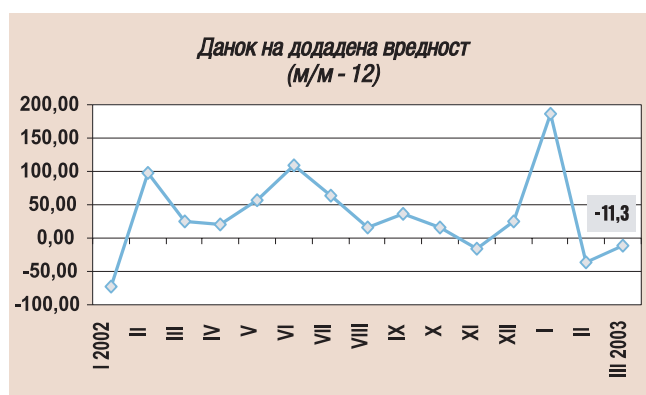
Графикон 4.1.3

Извор: Министерство за финансии

Кај данокот на додадена вредност, од вкупно планираните приходи со Буџетот на Република Македонија за 2003 година по основ на данокот на додадена вредност во износ од 23.582 милиони денари, во периодот јануари-март 2003 остварени се вкупно 4.869 милиони денари или 20,6%. Само во март остварени се приходи од ДДВ во износ 1.760 милиони денари што е за 32,4% повеќе во однос на минатиот месец, во основа како резултат зголемениот увоз во земјата и наплата на ДДВ по тој основ. Просечното месечно остварување на ДДВ во првиот квартал изнесува 1.623 милиони денари и е за 4,4% повисоко во однос на истиот период од 2002 година.

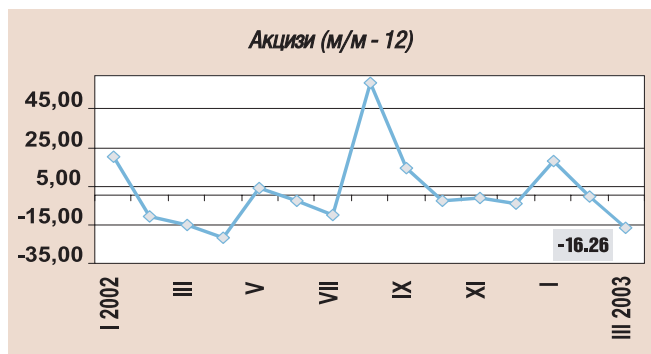
Графикон 4.1.4

Извор: Министерство за финансии

Кај акцизите, од вкупно планираните приходи по овој основ со Буџетот на Република Македонија за 2003 година во висина од 11.096 милиони денари, во првите три месеци од 2003 година остварени се вкупно 2.330 милиони денари, односно 2,3% помалку од планираните. Во исто време, остварените приходи се повисоки за 4 милиони денари, или за 0,2% во споредба со истиот период минатата година.

Графикон 4.1.6

Извор: Министерство за финансии

Зголемување на приходите е евидентирано кај царините и други увозни давачки, кои во првите три месеци од 2003 година достигнаа износ од 1.665 милиони денари, што преставува пораст од 4,1% во однос на истиот период лани. На месечна основа, приходите од царини во март 2003 година исто така бележат зголемување, овојпат за 27,9% и изнесуваат 760 милиони денари.

Графикон 4.1.7

Извор: Министерство за финансии

Во првите три месеци од 2003 година, неданочните приходи изнесуваат 773 милиони денари што споредбено со истиот периот од лани преставува пораст 44,5%. Во март неданочните приходи достигнаа 256 милиони денари што исто така преставува пораст од 7,6% во однос на истиот месец лани.

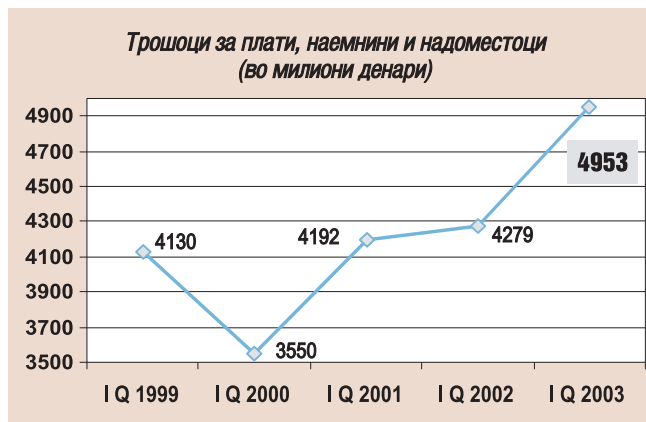
Капиталните приходи кои учествуваат само со 1% во вкупните приходи на Централниот Буџет во периодот јануари-март 2003 година изнесуваат 137 милиони денари што преставува намалување од 2,84% споредбено со истиот периот од лани.

4.2 Расходи на Централниот Буџет

Во првиот квартал од 2003 година, вкупните расходи на централниот буџет изнесуваа 12.455 милиони денари, што претставува намалување од 18,2% во однос на првиот квартал лани. Во анализираниот период, карактеристично е зголемувањето на масата на плати и делот на трансферите, посебно кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, додека намалување на расходите е направено кај трошоците за стоки и услуги, капиталните расходи и во делот на каматните плаќања.

Трошоците за плати, наемнини и надоместоци во првиот квартал од 2003 година изнесуваат 4.953 милиони денари, што претставува зголемување од 15,8% во однос на истиот период лани. Овој пораст пред се сè должи на веќе споменатото зголемување на платите во јавната администрација во јуни 2002 година.

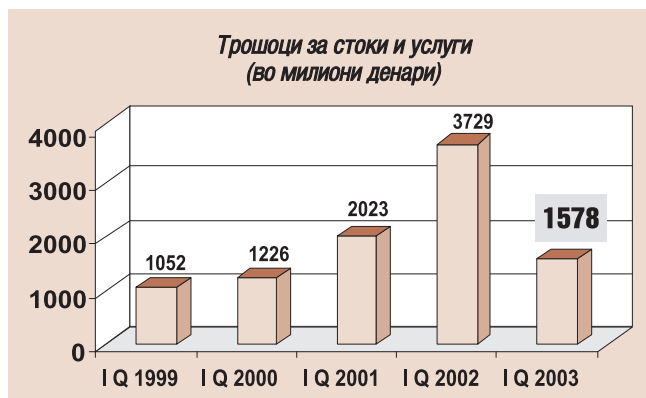
Графикон 4.2.1

Извор: Министерство за финансии

За трошоци за стоки и услуги во периодот јануари-март 2003 година потрошени се 1.578 милиони денари односно за 57,7% помалку во споредба со истиот период лани. Ова намалување на трошоците пред се е резултат на политика на Владата на Република Македонија за максимално намалување на трошоците и воспоставување порелаксирана монетарна политика.

Графикон 4.2.2

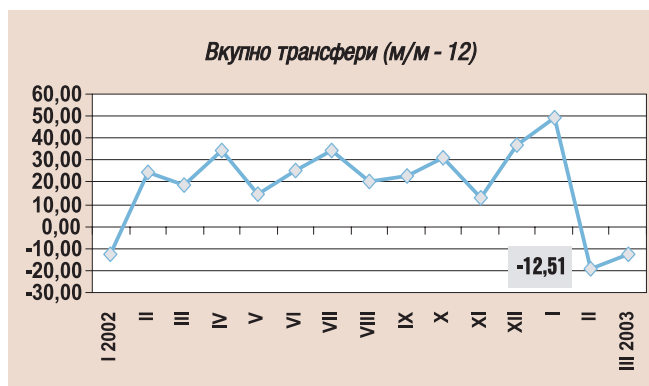

Извор: Министерство за финансии

Тековните трансфери (без трошоците за структурни реформи и реформите во јавната администрација) во првите три месеци од 2003 година се во висина од 3.844 милиони денари, што претставува пораст од 0,9% во однос на истиот период лани.

Во март 2003 година вкупните тековни трансфери изнесуваат 1.366 милиони денари, што претставува намалување од 12,5% во однос на истиот месец лани. Карактеристично е тоа што ова намалување е направено и покрај видно зголемените трансфери кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, преку намалување на социјалните трансфери и субвенциите.

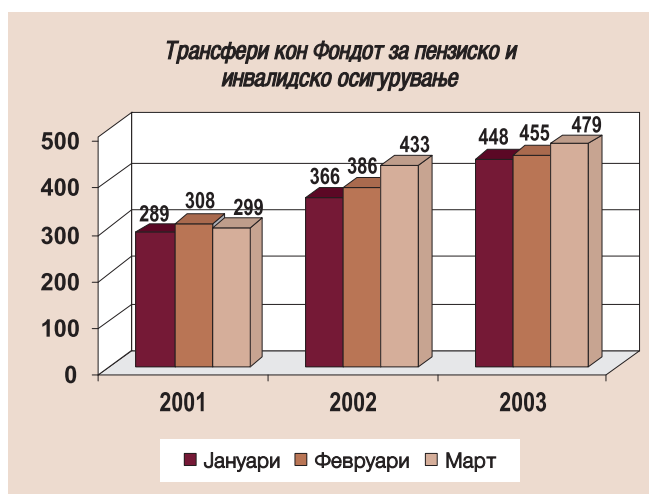
Графикон 4.2.3

Извор: Министерство за финансии

Порастот на трансферите до Фондот за пензиско и инвалидско осигурување од 16,7% во периодот јануари-март 2003 година споредено со истиот период лани е резултат на усогласувањето на пензиите со порастот на платите во јуни 2002 година.

Графикон 4.2.4

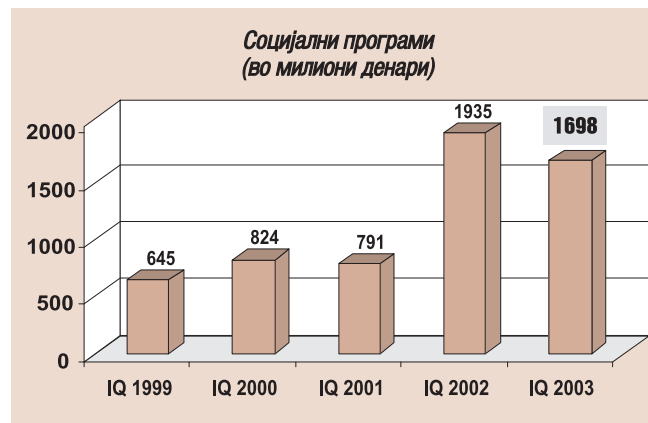

Извор: Министерство за финансии

Во месец март трансферите кон Фондот за пензиско и инвалидско осигурување изнесуваат 479 милиони денари што претставува зголемување од 10,7% споредено со истиот месец лани.

Во делот на социјалните програми во првиот квартал од 2003 забележливо е намалување од 12,3%. Во месец март 2003 година за социјалните програми се потрошени 599 милиони денари што споредено со истиот месец лани претставува намалување од 12,3%.

Графикон 4.2.5

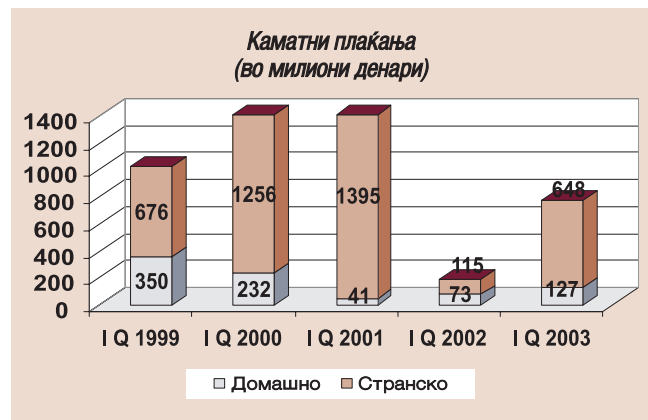

Извор: Министерство за финансии

Во првите три месеци од 2003 година за субвенции се потрошени 249 милиони денари што е за нешто повеќе од два пати повеќе од истиот период во 2002 година.

Каматните плаќања во првиот квартал од 2003 година се намалени за 34,8% во однос на истиот период од 2002 година. Ова намалување пред се е резултат на намалените средства по основ на задолжувања во странство за 41,9%.

Графикон 4.2.6

Извор: Министерство за финансии

Во месец март каматните плаќања изнесуваат 179 милиони денари и тоа 81 милион за домашно и 98 милиони за странското задолжување. Споредено со истиот месец од 2002 година каматните плаќања бележат пораст 32,6%.

Капиталните трошоци во периодот јануари-март 2003 година достигнаа износ од 448 милиони денари, што

споредено со истиот период лани претставува намалување на трошоците од 71,4%.

Во делот на структурните реформи, буџетската поддршка во првите три месеци од 2003 година изнесуваше 384 милиони денари што преставува зголемување за 285 милиони денари споредбено со истиот период лани. Најголем дел е наменет за исплата на паричниот надоместок по основ на невработеност и на испратници.

Графикон 4.2.7

Извор: Министерство за финансии

За поддршка на Реформата на јавната администрација во периодот јануари - март 2003 година потрошени се 93 милиони денари при што забележително е намалувањето на расходите од 31,9% споредено со истиот период лани. Најголем дел од средствата се потрошени за предвременно пензионирање и тоа 72 милиони денари.

Во првиот квартал од 2003 година, остварен е суфицит на Централниот Буџет во износ од 331 милиони денари.

5. МОНЕТАРЕН СЕКТОР

5.1. Монетарно регулирање

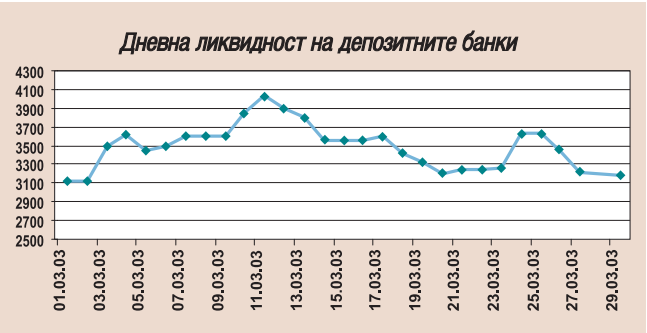
Во март 2003 година монетарната политика беше детерминирана од потребата за одржување на ценовна стабилност и стабилен курс на денарот во однос на еврото. Притоа, Нето домашната актива делуваше во насока на повлекување на примарни пари во износ од 591 милиони денари (воглавно како резултат на порастот на денарските депозити на државата кај НБРМ од 7,6%), додека нето девизната актива како и благајничките записи делуваа во насока на креирање на примарни пари и тоа 358 и 67 милиони денари респективно, со што нето ефектот беше повлечени 166 милиони денари.

Табела 5.1.1

(месечна промена во милиони денари)	XIII.02	I.03	II.03	III.03
Повлекување на примарни пари	-2288	-4504	-345	-591
Нето девизна актива	-2288	-3654	-303	
Нето домашна актива			-42	-591
Останато				
Благајнички записи		-852		
Повлекување на примарни пари	3721	1817	54	425
Нето девизна актива				358
Нето домашна актива	2558	1817		
Останато				
Благајнички записи	1163		54	67
Нето ефект	1433	-2687	-291	-166

Во март 2003 година, примарните пари забележаа намалување од 1,1% во однос на претходниот месец, пред се како резултат на намалувањето на готовите пари во оптек за 1,7% во однос на претходниот месец, со истовремено зголемување на ликвидноста на банкарскиот сектор од 2,1%. Рестриктивната фискална политика (во првиот квартал од 2003 година централниот буџет забележа суфицит), како и укинувањето на данокот на финансиски трансакции и натаму влијаеше на намалувањето на готовите пари во оптек. Ликвидноста на банките и покрај зголемувањето на денарските депозити на државата во Народната банка на Република Македонија од 7,6%, во март 2003 година забележа пораст од 2,1%, што главно се должи на порастот на средствата на жиро сметките на банките. На дневна основа, ликвидноста на банкарскиот сектор бележи значителен пораст во првите десет дена од месецот, за потоа постепено да се намалува. Притоа, намалувањето на готовите пари во оптек и понатаму е главниот фактор кој влијае на порастот на ликвидноста на комерцијалните банки.

Графикон 5.1.1

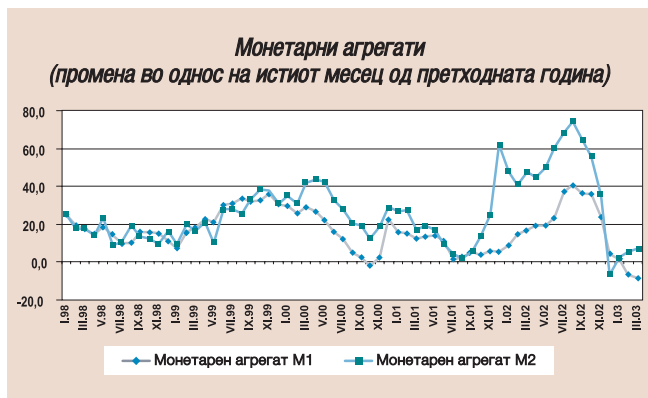
Извор: Народна банка на Република Македонија

Монетарниот агрегат M1⁴ во март 2003 година се намали за 2,8% во однос на претходниот месец, што претставува намалување во три последователни месеци. Ова се должи на намалувањето на двете составни компоненти на монетарниот агрегат M1 и тоа на го-

4) Најтесно дефиниран монетарен агрегат кој ги опфаќа готовите пари во оптек и денарските депозитни пари.

товите пари во оптек за 2% (како резултат на рестриктивната фискална политика и укинувањето на данокот на финансиски трансакции) и на депозитните пари од 3,3%. Во истиот период, Монетарниот агрегат M2 забележа речиси исто ниво како во претходниот месец (поработ од 0,5%).

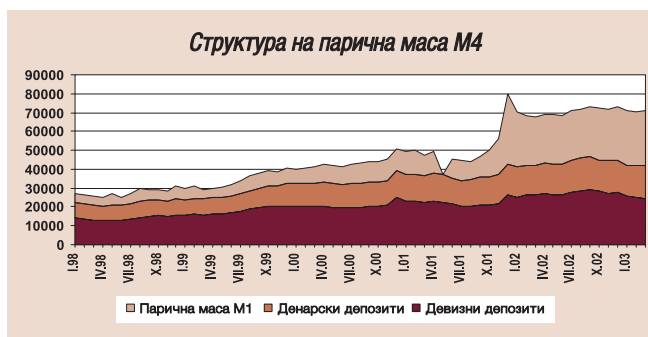
Графикон 5.1.2

Извор: Народна банка на Република Македонија

Најшироко дефинираниот монетарен агрегат M3 на крајот на март изнесуваше 71.6 милијарди денари што претставува незначителен пораст во однос на претходниот месец и пораст од 5,2% во однос на истиот месец од претходната година. Притоа, порастот се должи на зголемувањето на девизната компонента од 13%, додека денарската компонента се задржа на исто ниво.

Графикон 5.1.3

Извор: Народна банка на Република Македонија

Во март 2003 година Готовите пари забележаа намалување во износ од 232 милиони денари или 2% во однос на претходниот месец, со што делуваа во насока на зголемување на ликвидноста на банкарскиот систем. Набљудувано динамички во првата половина од март готовите пари во оптек се задржаа на релативно стабилно ниво, додека позначително намалување имаше во втората половина од месецот. Рестриктивната фискална политика, како и укинувањето на данокот за финансиски трансакции и понатаму беа главниот фактор кој влијаеше на намалувањето на готовите пари во оптек.

Графикон 5.1.4

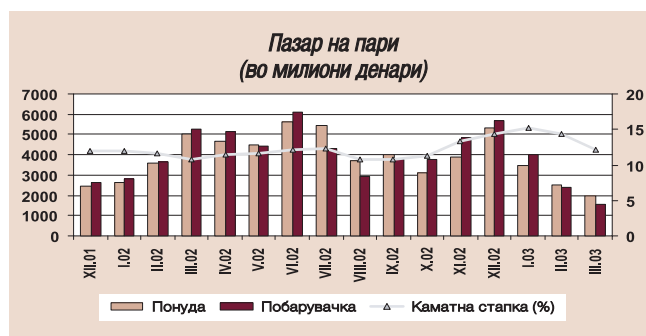

Извор: Народна банка на Република Македонија

5.2 Пазар на пари и краткорочни хартии од вредност

На пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во март 2002 година, вкупниот промет во однос на претходниот месец забележа значителен пад од 36%. Притоа, намалувањето на вкупниот промет на пазарот на пари се должи како на намалувањето на понудата за ликвидни средства за 21%, така и на побарувачката за 35%. Земајќи ја во предвид високата корелација на каматните стапки на пазарот на пари и благајничките записи, во март 2003 година каматната стапка на пазарот на пари се намали и просечно изнесуваше 12,2%, што во однос на претходниот месец претставува намалување од 2,2 процентни поени.

Графикон 5.2.1

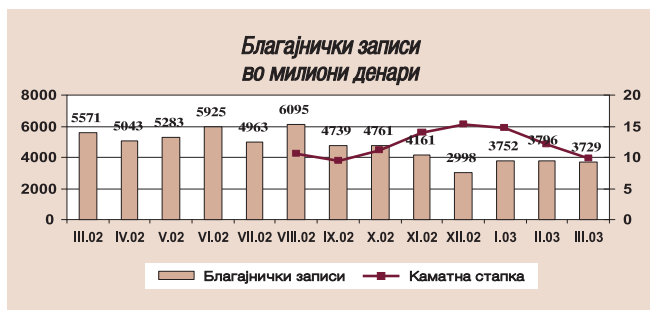

Извор: Народна банка на Република Македонија

5.3 Благајнички записи

На 31.03.2003 година вкупно продадените благајнички записи изнесуваа 3,7 милијарди денари што во однос на претходниот месец претставува намалување од 67 милиони денари, со што благајничките записи во март 2003 година делуваа во насока на креирање пари. Истовремено, здравата фискална политика во почетокот на 2003 година придонесе каматната стапка на благајничките записи да забележи значителен пад од 2,1 процентни поени, при што се очекува и понатамошно намалување.

Графикон 5.3.1

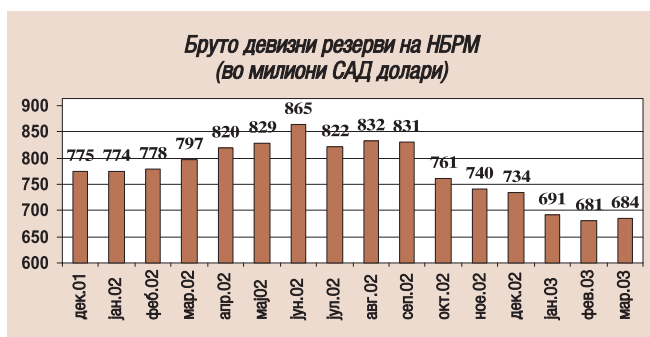

Извор: Народна Банка на Република Македонија

5.4 Бруто девизни резерви

Бруто девизните резерви на крајот од март 2003 година изнесуваа 684 милиони долари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 3 милион долари или 0,5%. Со тоа беше прекинат шестмесечниот тренд на пад на бруто девизните резерви. Меѓутоа, за разлика од претходните месеци кога НБРМ согласно со политиката за фиксен девизен курс на денарот во однос на еврото интервенираше на девизниот пазар со продажба на девизи, во февруари и март тоа не се случи. Притоа, намалувањето на бруто девизните резерви во овој период беше воглавно како резултат на сезонски поголемите одливи по основ на отплата на странски долг во однос на остварените приливи.

Графикон 5.4.1

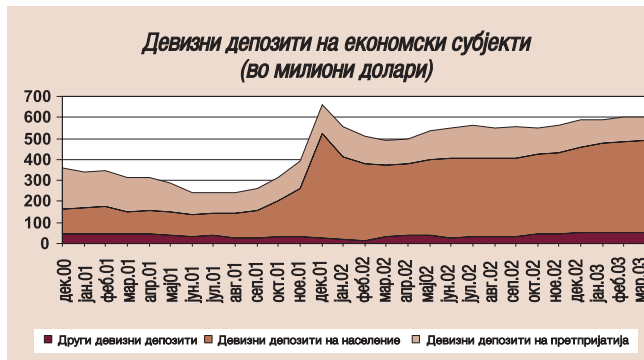

Извор: Народна банка на Република Македонија

5.5 Девизни депозити на економските субјекти

Во март 2002 година вкупните девизни депозити на економските субјекти изнесуваа 602 милиони долари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 2 милиони долари односно 0,3%. Порастот се должи на зголемувањето на девизните депозити на претпријатијата. Истовремено, девизните депозити на населението не забележаа промена.

Графикон 5.5.1

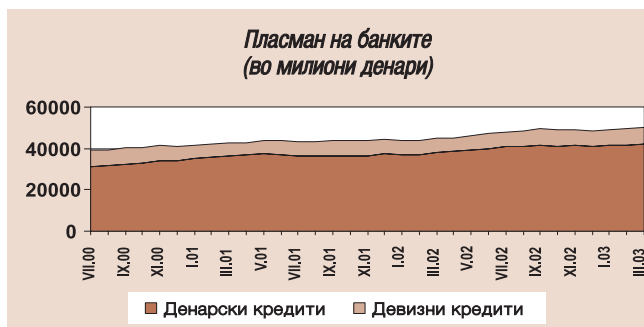

Извор: Народна банка на Република Македонија

5.6 Пласмани на банките

Во февруари 2002 година беше забележано умерено зголемување на кредитната активност на комерцијалните банки. Така, вкупните пласмани на банките на приватниот сектор достигнаа 49.6 милијарди денари, што во однос на претходниот месец претставува пораст од 1,3%, а во однос на истиот месец од претходната година претставува пораст од 12,7%. Притоа, месечното зголемување е регистрирано кај двете компоненти- денарските и девизните кредити, при што поинтензивен пораст бележат денарските пласмани.

Графикон 5.6.1

Извор: Народна банка на Република Македонија

6. ПАЗАР НА РАБОТНА СИЛА

Стагнацијата на бројот на регистрираните вработени, придружено со рекордно високата регистрирана невработеност и сè помасовното мигрирање посебно на младите образовани кадри на работа во странство, укажува на сè поголемата нерационалност во искористувањето на работната сила во Република Македонија.

За ублажувањето на овој приоритетен и акутен проблем во Република Македонија, политика на вработување треба активно да ги ангажира сите учесници на пазарот на работна сила по пат на координирано и насочено делување со низа стимулативни мерки.

Основна причина за потребата од отпочнување со рационализација на јавната администрација во 2003 година е фактот што во последните пет години драстично се зголемени бројот на буџетските вработени од 80 илјади на 125 илјади. Средствата за плати на овие корисници зафаќаат речиси 1/3 од вкупниот буџет. Дополнително тука е и начелната владина определба за реформи во овој сектор, што е преземена обврска пред меѓународните финансиски институции и еден од условите за членство на Македонија во ЕУ.

До крајот на годината, бројот на административните работници треба да се намали за околу 4%, или од вкупно вработените 125 илјади лица во државните органи и организации за прекубројни ќе се прогласат околу 5 илјади вработени. За таа цел во сите министерства тече постапката на анализа и процена за моментната состојба на вработените, односно се работат оперативни програми за рационализација на работните места, што треба да биде готово до крајот на мај 2003 година. Всушност, целиот овој процес ќе трае околу две години, по што дефинитивно ќе се знае со колкава администрација во иднина ќе функционираат државните органи и организации кои се финансираат од буџетот. Најголема рационализација на работните места би требало да има во министерствата за образование и здравство, каде што има најголем број на вработени, и во кои дејности допрва треба да почнат и подлабоки реформи.

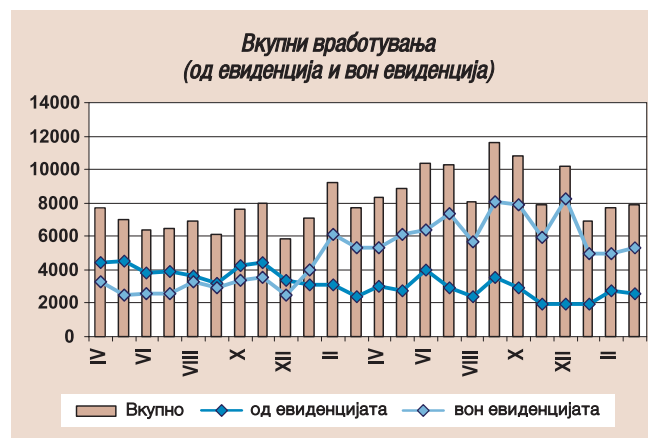
Работниците што ќе бидат отпуштени при претстојните реформи во јавната администрација ќе треба да бидат обештетени со исплата на одреден број на плати или нивна преквалификација, согласно законите и колективни договори. Се настојува помало да биде намалувањето на бројот на вработените преку отпуштање и предвремено пензионирање, а поголемо со приватизирање на одредени несуштински делови во органите на јавната администрација паралелно со трансформирање на надлежностите од централната на локалната власт.

6.1 Вработување

Во март 2003 година се остварени 7,8 илјади нови вработувања, што е за 1,3% повеќе во однос на претходниот месец, односно за 1,4% повеќе во однос на истиот месец од претходната година. Од вкупно остварените вработувања, 55% се на неопределено, а 45% на определено време и сезонски работи. И во овој период, односот меѓу вработувањето на невработените лица надвор од евиденцијата и вработувања од

евиденцијата изнесува 75% : 25%. Во тие рамки 2/3 од вработените на неопределено време се вработувања вон евиденцијата, а кај вработувањата на определено време вон евиденцијата се дури 60%.

Графикон 6.1.1

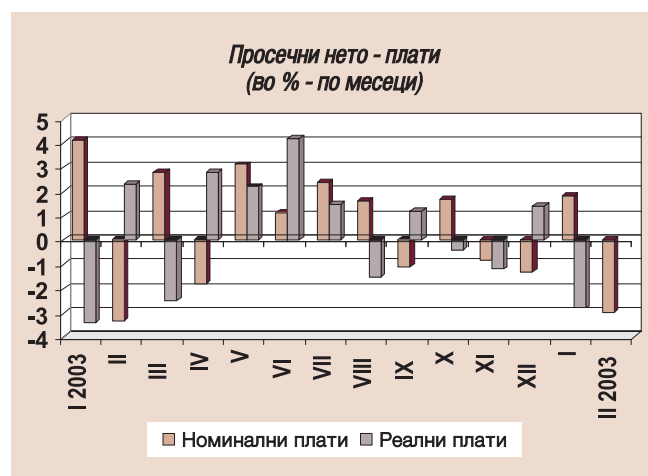
Извор: Завод за вработување на Република Македонија

6.2 Просечни нето-плати

Во февруари 2003 година просечната исплатена месечна нето-плата по работник изнесуваше 11.407 денари, што претставува номинално намалување за 3,0%, додека реално намалување изнесува 2,8 % во однос на јануари 2003 година.

Во однос на претходниот месец, просечната исплатена нето-плата најмногу е зголемена во дејноста "производство на моторни возила, приколки и полуприколки и тоа за 70,8%. Во исто време, просечната исплатена месечна нето-плата за февруари 2003 година во однос на истиот месец лани номинално и реално е зголемена за 7,0%.

Графикон 6.2.1

Извор: Државен завод за статистика

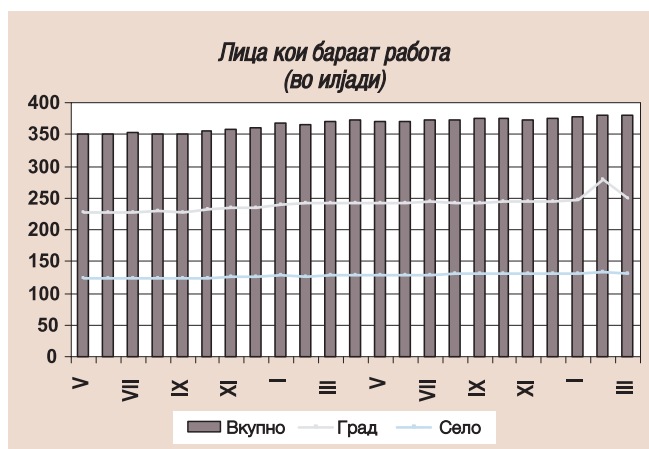
Во вториот месец од годината, 25,4% од вработените лица во Република Македонија не примиле плата.

6.3 Невработеност

Во март 2003 година, бројот на лица кои бараат работа според Заводот за вработување бележи минимален месечен пораст од 0,1%, со сеуште највисоко регистрирано ниво од 380,7 илјади невработени лица, што е за 3,1% повеќе во однос на истиот месец од претходната година.

Само за споредба, според анкетата на работната сила за 2002 година невработеноста изнесува 263,5 илјади лица, односно 117 илјади лица помалку. Без оглед на раличните методологии, анализите од двата извора укажуваат на алармантната тренд на невработеноста во Македонија.

Графикон 6.3.1

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

Лицата кои бараат вработување, а кои првпат се пријавуваат во месецот изнесува 5,9 илјади лица што е за 3% помалку во однос на истиот месец од претходната година.

Невработеноста на пазарот на работна сила се карактеризира со концентрација во групите на млади, неквалификувани, но и високообразовани и долгорочно невработени лица.

Највисоко е учеството на младите од 25-29 годишна возраст од 16,4%, следуваат лицата од 20-24 години со приближно учество од 16,1% или на лицата до 30 годишна возраст отпаѓаат близу 1/3 од невработените.

Заради долгот барање работа (3/4 од лицата бараат работа повеќе од 4 години), но и заради зголеменото учество на невработените лица кои ја изгубиле работата поради стечај, технолошки вишок и сл., а кои се со подолг работен стаж се забележува и тенденцијата на поместување на старосната структура на регистрираната невработеност. Учеството на невработените од повозрасните старосни групи: од 40-44 години 9,2%, од 45-49 година 7,9%, 50-54 години 7,8%, 55-

59 години 5,8%. Присутна е појава на барање на работа и на лица постари од 60 години (2,9%).

Анализирајќи ја квалификационата структура на работната сила во Македонија, се забележува дека повеќе од пола од бројот на регистрирани невработени лица се нестручни лица со учеството од 53% пред се поради долгорочната невработеност. Во тие рамки, голем дел (7,9% од вкупната невработеност) се со недооформено или без основно образование. За нивно работно ангажирање не постои заинтересираност од страна на работодавачите, а присутни се и тешкотии сврзани со нивна доквалификација за работни места за кои постои интерес на пазарот на работна сила.

Во последните неколку години, присутно е реализирање на голем број вработувања во форма на "договор за дело". Овие договори не се работни договори, туку се уредуваат со Законот за облигациони односи. Преку нив работодавците ги задоволуваат своите потреби за работници (најчесто млади со високи квалификации), исплатувајќи им притоа само фиксен износ за услугата и персонален данок на доход, односно одбегнувајќи ги социјалните придонеси. Дополнително, овие договори им овозможуваат и поголема флексибилност бидејќи се потпишуваат на три или најмногу шест месеци, по кои работодавецот нема никаква обврска кон овие лица, но договорот може и да продолжи ако тој е задоволен од нивните услуги. Според неофицијалните податоци тука спаѓаат и 14 илјади државни службеници во јавната администрација, 27 илјади вработени во здравството, 29 илјади во образованието, 4,5 илјади во социјалата и околу 2 илјади во културата.

Најголем дел од стручните лица кои бараат работа (47%) се со КВ и ВКВ и со средно образование (42%), меѓутоа загрижува учеството на невработените со високо и више образование (5,1%), а во тие рамки и бројот на невработени магистри (65) па и доктори на наука (6).

Невработеноста е просторно нерамномерно дистрибуирана, концентрирана во поголемите општини Скопје, Куманово, Тетово, Прилеп, Струмица, Битола и други. Едновременно, според местото на живеење (село-град) на лицата кои бараат работа, доминира урбаната невработеност со 2/3 во однос на руралната невработеност со 1/3.

7. СОЦИЈАЛНИ ДВИЖЕЊА

7.1 Корисници на пензии

Според податоците на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија (ФПИОМ), вкупниот број на корисници на пензии во март 2003 година из-

несува 250.355 лица, што претставува пораст за 497 пензионери во однос на претходниот месец, додека во однос на март 2002 година, тој број се зголеми за 2.740 лица односно 1,1 %.

Графикон 7.1.1

Извор: Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија

Просечната пензија во март 2003 година изнесуваше 7.157 денари, што во споредба со претходниот месец претставува мал пораст, додека споредено со март 2002 година, истата реално е зголемена за 8,9%.

Соодносот на просечната пензија за март⁵ 2003 година со просечната исплатена нето плата во февруари 2002 изнесува 60,8%.

Од вкупниот број на корисници на пензија 88,3% примаат пензија до 11.170 денари, додека само 11,7% примаат пензија над 11.170 денари. Притоа, во март 2003 година од Буџетото на Република Македонија по основ на пензии исплатени се 1.795 милиони денари

7.2 Корисници на надомест за невработени

Бројот на корисниците на надомест по основ на невработени и понатаму бележи тенденција на намалување и според евиденцијата на Заводот за вработување, истиот во март 2003 година изнесува 44,1 илјади лица, или 0,9% помалку во однос на претходниот месец, но сепак за 9% пониско од највисоко регистрираното ниво од август минатата година (48.514). Намалувањето се должи пред се на зајакнатите критериуми, контрола и ревизија на лицата корисници на овој на-

домест. Во структурата на корисниците на паричен надоместок доминираат пред сè корисниците по основ на технолошки вишок од работен однос (51,8%), по што следи технолошкиот вишок на загубарите (24,6%), стечајците (19%) и далеку помалку сезонски работници (4,6%).

Графикон 7.2.1

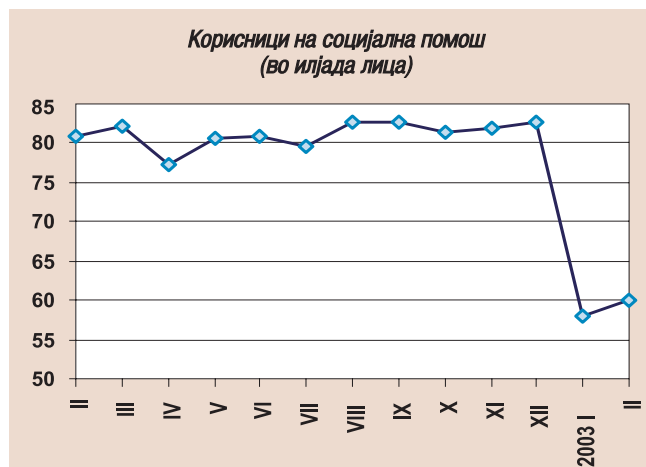

Извор: Завод за вработување на Република Македонија

7.3 Корисници на социјална помош

Во февруари 2003 година, за социјална помош исплатени се 148.6 милиони денари за 59.997 загрозени домаќинства. Правото од постојана парична помош го оствариле околу 5.235 корисници, додека по основ на туѓа неѓа и помош ова право го оствариле околу 19.908 корисници.

Графикон 7.3.1

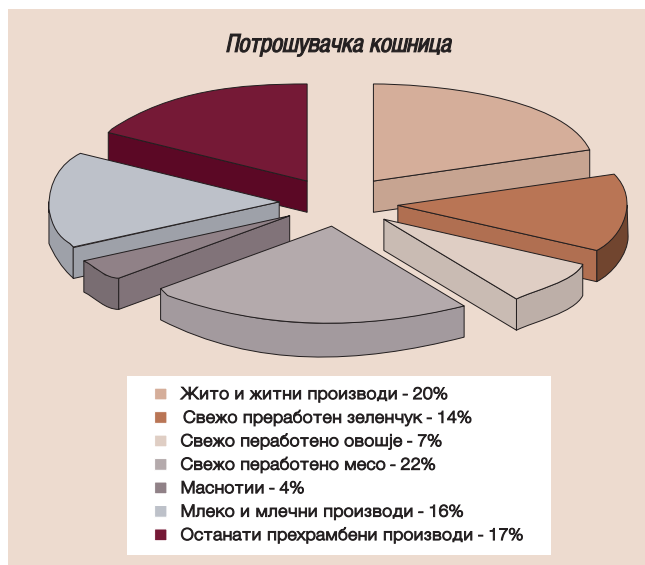
7.4 Потрошувачка кошница

Вредноста на потрошувачката кошница за исхрана и пијалоци⁷ во март 2003 година изнесуваше 10.224 денари и во однос на претходниот месец е пониска за 0,2 процентни поени. Во однос на истиот месец од претходната година, вредноста на потрошувачката кошница е пониска за 29, %.

Зголемување на вредноста е забележано кај групите “Свеж и преработен зеленчук” (1,2%), додека намалување е остварено кај групите “Свежо и преработено овошје” (1,6 %), “Свежо и преработено месо” (0,5%), “Млеко и млечни производи” (0,4%) и “Маснотии” (0,2%). На ниво од претходниот месец остана вредноста на кошничката во групите “Жито и производи од жито”.

И понатаму најголем процент од потрошувачката кошница зазема “Свежо и преработено месо” и “Жито и житни производи”.

Графикон 7.4.1

Извор: Државен завод за статистика

7) Сите производи од категоријата “исхрана и пијалоци”, кои ја сочинуваат кошницата, се одредени како просечни месечни потреби на едно четиричлено неземјоделско домаќинство и тој список на производи е константен (исти производи-исти количества), во текот на една година.

ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (2001, 2002 И 2003 ГОДИНА)

Вид на приходи	Остварено Јан - дек 2001 год.	Остварено Јан - дек 2002 год.	2002 година				2003 година			
			К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ВКУПНИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	63,109	67,571	17,879	15,743	16,889	17,060	4,119	4,040	5,705	13,863
ИЗВОРНИ ПРИХОДИ	50,965	56,933	13,420	13,403	14,343	15,767	3,995	3,964	4,690	12,649
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,566	54,388	12,886	12,617	13,807	15,078	3,772	3,670	4,434	11,876
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	10,255	10,139	2,713	2,183	2,414	2,829	680	980	1,204	2,864
Персонален данок од доход	7,248	7,514	1,680	1,818	1,845	2,171	482	586	610	1,678
Данок од добивка	3,007	2,625	1,033	365	569	658	198	395	593	1,186
Домашни даноци на стоки и услуги	27,813	31,236	6,987	7,216	8,290	8,743	2,696	2,059	2,445	7,199
ДДВ (од 1.04.2000)	17,132	20,521	4,661	4,574	5,291	5,995	1,780	1,329	1,760	4,869
Акцизи	10,681	10,715	2,326	2,642	2,999	2,748	916	729	685	2,330
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	6,111	6,338	1,589	1,561	1,398	1,790	301	594	760	1,655
Увозни давачки	4,821	5,232	1,282	1,279	1,163	1,508	248	509	653	1,411
Други увозни давачки и такси	1,290	1,106	307	282	235	282	52	85	106	244
Други даноци	0	4	2	2	0	0	0	0	0	0
Други даноци кои не се класифицирани на друго место	0	4	2	2	0	0	0	0	0	0
Даноци од специфични услуги	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Комунални даноци	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	275	337	83	76	78	100	65	38	27	130
Дозволи за вршење на дејност	257	314	77	71	72	94	64	36	27	127
Такса на моторни возила	18	22	5	5	6	6	1	2	0	3
Данок на финансиски трансакции	3,111	6,335	1,513	1,579	1,626	1,617	30	-1	-1	28
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	3,399	2,546	535	786	536	689	222	295	256	773
Претприемачки приход и приход од имот	1,822	935	133	435	245	122	87	17	31	135
Профит од дополнителни активности на Владини институции	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Приходи од јавни финансиски и нефинансиски институции	1,095	546	109	227	98	112	28	17	31	77
Други приходи од имот	727	389	24	208	147	10	58	0	0	58
Такси и надоместоци	1,060	1,093	281	280	246	286	92	110	109	311
Парични казни	144	118	28	27	24	39	8	25	14	46
Судски такси	448	404	106	121	72	105	32	46	44	122
Административни такси	468	571	146	132	150	143	52	40	51	142
Други Владини услуги	486	204	101	62	20	21	18	12	12	42
Други неданочни приходи	31	315	21	9	25	260	26	156	103	284
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	463	1,381	142	112	915	212	46	29	62	137
Продажба на капитални средства	439	433	122	82	87	142	42	27	54	124
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	24	949	20	30	828	71	4	2	8	14
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	415	2,641	1,713	928	0	0	0	0	668	668
Трансфери од други нивоа на власт	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Донации од странство	415	2,641	1,713	928	0	0	0	0	668	668
Општи и тековни донации	415	2,641	1,713	928	0	0	0	0	668	668
ПРИХОДИ ОД ПРИВАТИЗАЦИЈА И КОНЦЕСИЈА	8,834	5,033	1,050	1,271	1,631	1,081	78	46	285	409
ПРИХОДИ ОД СУКЦЕСИЈА	1,669	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	763	1,584	1,555	29	0	0	0	0	0	0
Меѓународни развојни агенции	763	1,584	1,555	29	0	0	0	0	0	0

РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА (2001, 2002 И 2003 ГОДИНА)

Вид на расходи	Остварено Јан - дек 2001 год.	Остварено Јан - дек 2002 год.	2002 година				2003 година			
			К - 1	К - 2	К - 3	К - 4	Јануари	Февруари	Март	К - 1
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ВКУПНИ РАСХОДИ	68,885	71,692	16,978	16,179	19,877	18,659	4,018	3,818	4,236	12,071
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,595	56,301	13,567	13,216	13,799	15,719	3,555	3,640	3,966	11,161
Плати, наемнини и надоместоци	12,105	18,339	4,278	4,384	4,674	5,003	1,649	1,638	1,665	4,952
Нето основни плати и наемнини	10,674	11,702	2,761	2,839	2,915	3,187	1,050	1,042	1,064	3,156
Придонеси од плати и персонален данок	1,430	6,637	1,517	1,545	1,759	1,816	599	596	601	1,796
Стоки и услуги	14,302	13,988	3,755	3,146	2,845	4,241	367	634	584	1,582
Патни и дневни трошоци	2,093	382	109	121	70	82	14	17	21	52
Комунални услуги	488	425	79	114	110	122	14	22	44	80
Трошоци за затоплување	481	834	348	192	98	195	41	62	51	154
Материјали	9,467	870	190	179	179	321	129	358	237	724
Трошоци за транспорт	483	8,258	2,297	1,936	1,647	2,377	51	53	62	166
Тековно (рутинско) одржување	91	502	66	107	96	233	24	30	61	115
Договорни услуги	650	1,224	259	351	217	397	60	64	75	199
Други оперативни трошоци	552	1,287	377	96	318	495	33	24	31	88
Резерви	-	207	31	50	108	18	1	4	6	11
Тековни трансфери	12,715	20,573	4,344	5,045	5,381	5,803	1,462	1,345	1,632	4,439
Трансфери до други нивоа на власт	1,303	11,239	2,654	2,757	2,763	3,066	899	909	933	2,741
Трансфери до непрофитни институции	10,108	1,022	774	90	86	72	3	12	11	25
Трансфери по основ на субвенции	1,305	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Трансфери до домаќинства и физички лица	-	8,312	917	2,198	2,532	2,665	560	424	688	1,672
Каматни плаќања	3,463	3,402	1,190	641	899	672	77	23	81	181
Камати по домашен долг	499	1,180	74	453	144	509	23	23	81	127
Камати по надворешен долг	2,975	2,222	1,116	188	755	163	54	0	0	54
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	3,928	8,366	1,494	2,008	3,069	1,795	149	178	121	448
Купување на капитални средства	2,520	5,419	1,042	1,240	2,200	936	58	99	121	278
Купување на земјишта и нематеријални средства	20	24	8	1	15	0	0	0	0	0
Купување на градежни објекти	341	129	112	1	6	9	0	0	0	0
Мебел и канцелариска опрема	174	423	121	105	82	116	3	5	5	13
Купување на моторни возила	69	51	2	5	28	16	0	0	14	14
Физибилити студии, подготовка на проекти и дизајн	6	122	4	11	104	2	0	0	0	0
Машинска опрема	818	33	0	2	19	12	0	0	0	0
Изградба, реновирање и унапредување	660	3,675	629	857	1,560	629	45	83	77	205
Основно и специјално одржување	433	542	132	108	168	134	10	11	25	46
Купување на стокровни резерви	-	418	34	148	218	18	0	0	0	0
Капитални трансфери	1,408	2,947	452	767	868	860	91	79	0	170
Капитални трансфери до Владини институции	1,316	1,901	284	526	371	719	91	60	0	151
Капитални трансфери до други нивоа на власт	92	1,045	168	240	497	141	0	19	0	19
Капитални трансфери на поединци и непрофитни организации	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИТЕ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИЦА	3,470	7,025	1,917	955	3,009	1,144	314	0	148	462
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	211	927	251	184	266	226	232	0	17	249
Домашни заеми и учество во капитал	294	905	251	167	266	221	232	0	17	249
Странски заеми и учество во капитал	-	22	0	17	0	5	0	0	0	0
Амортизација (отплата на главница)	3,259	6,098	1,666	771	2,743	918	82	0	131	213
Отплата на главница по домашен долг	7	2,485	0	502	1,229	754	4	0	131	135
Отплата на главница по надворешен долг	3,251	3,613	1,666	269	1,514	164	78	0	0	78

ПРИХОДИ И РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

(според GFS методологијата на ММФ)¹⁾

Во милиони денари	2001	2002				2002		
	Остварено	Јануари	Февруари	Март	К - 1	Април	Мај	Јуни
		Остварено				Остварено		
ВКУПНИ ПРИХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	51,812	4,961	4,267	4,252	13,479	4,877	4,526	4,793
ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	47,565	4,060	4,499	4,483	13,041	4,539	4,205	4,000
Даноци на доход и добивка	10,253	711	1,018	984	2,713	743	680	760
Персонален данок на доход	7,247	460	621	599	1,680	674	563	581
Данок на добивка	3,006	251	397	385	1,033	69	117	179
Домашни даноци на добра и услуги	27,814	1,397	2,787	2,803	6,987	2,389	2,538	2,289
ДДВ	17,133	621	2055	1985	4,661	1554	1652	1368
Акцизи	10,681	777	731	818	2,326	835	886	921
Увозни давачки	6,111	12	754	823	1,589	490	585	485
Други даноци ²⁾	3,387	1,940	-61	-127	1,752	917	402	466
Неданочни приходи	3,370	84	215	239	538	201	242	269
Капитални приходи	462	46	46	49	141	43	28	41
Странски донации	415	0	0	0	0	0	0	0
Други приходи на централниот буџет ³⁾	0	770	-493	-519	-242	94	51	482
ВКУПНИ РАСХОДИ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	65,412	4,480	5,142	5,604	15,228	5,418	4,805	8,942
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	55,525	4,016	4,290	4,841	13,146	4,60	3,993	7,976
Стоки и услуги	36,232	2,081	2,860	3,067	8,008	2,746	2,393	2,342
Плати и надоместоци	16,407	1,282	1,526	1,471	4,279	1,524	1,411	1,448
Стоки и нефакторски услуги	19,825	799	1,334	1,596	3,729	1,222	982	894
Трошоци за бегалци	582	0	35	68	103	31	40	2
Трансфери	14,511	985	1,295	1,567	3,846	1,538	1,361	5,478
Трансфер до Фондот за ПИОМ	4,056	366	386	433	1,185	447	423	533
Социјални програми	7,263	399	655	882	1,935	623	651	4,451
Програми за социјална помош	3,192	0	282	557	839	287	279	294
Трансфер до Заводот за вработување	3,584	399	373	324	1,096	337	320	311
Други трошоци	487	0	0	0	0	0	52	3,846
Субвенции	160	37	1	43	81	167	47	2
Други трансферни плаќања	3,032	183	253	209	645	301	240	492
Каматни плаќања	4,201	950	100	139	1,189	285	199	154
Камати по домашен долг	1,066	25	25	23	73	235	195	22
Камати по надворешен долг	3,134	925	75	116	1,116	50	4	132
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	7,380	303	701	527	1,531	557	582	738
Инвестиции во постојани средства	5,133	292	508	376	1,176	391	413	526
Нето позајмување	0	0	0	0	0	0	0	0
Учество во капитал	35	0	0	0	0	5	5	7
Капитални трансфери	2,211	11	193	151	355	161	164	205
Телеком проекти	172	353	205	730	185	275	269	729
РЕЗЕРВИ	166	5	7	16	28	13	21	14
РЕТРОАКТИВНА ИСПЛАТА НА 8% ЗА ПЕНЗИОНЕРИТЕ	1,158	98	95	94	287	107	97	95
ТРОШОЦИ ЗА СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ	239	1	9	89	99	105	77	86
ТРОШОЦИ ЗА АДМИНИСТРАТИВНИ РЕФОРМИ	944	57	41	38	136	37	35	33
ДЕФИЦИТ / СУФИЦИТ НА ЦЕНТРАЛНИОТ БУЏЕТ	-13,600	481	-876	-1,352	-1,749	-541	-279	-4,149
ФИНАНСИРАЊЕ	13,600	-481	876	1,352	1,749	541	279	4,149
Домашно финансирање	-5,772	573	-2	-559	14	-469	232	4,166
Депозити на државата во централната банка	-5,527	610	-35	-756	-181	222	47	910
Депозити на државата во комерцијалните банки	-287	114	147	16	277	-1,049	344	141
Друго домашно финансирање	42	-151	-114	181	-82	358	-159	-385
Тат сертификати	0	0	0	0	0	0	0	3,500
Надворешно финансирање	-5,171	-1,058	867	1,895	1,704	844	0	-80
Приливи од надворешно финансирање	761	0	990	2,278	3,268	930	0	27
Грантови	0	0	945	768	1,713	901	0	27
Заеми	761	0	45	1,510	1,555	29	0	0
Отплата на главница (-)	-3,560	-1,058	-123	-383	-1,564	-86	0	-107
Репрограмирање / друго финансирање	-2,372	0	0	0	0	0	0	0
Приходи од приватизација	24,543	4	11	17	31	166	47	63

1) Статистика на владините финансии (Говермент Финанце Статистиц)

2) Кај “Другите даночни приходи” можно е да се појават негативни вредности, поради сметководствената корекција која се прави со цел да се избегне двојно прикажување на веќе евидентираниите приходи од царинската управа

2002	2002				2002				2002	2003			
К - 2	Юли	Август	Септември	К - 3	Октомври	Ноември	Декември	К - 4	Вкупно	Јануари	Февруари	Март	К - 1
	Остварено				Остварено				Остварено	Остварено			
14,196	4,820	3,371	4,543	12,734	5,011	4,508	7,238	16,756	57,162	4,263.0	3,696.0	5,363.0	13,322.0
12,744	5,015	4,121	4,388	13524	5,142	4,218	5,718	15,078	54,387	4,070	3,472	4,335	11,877.0
2,183	904	723	787	2,414	870	830	1,129	2,829	10,139	680	981	1,203	2,864.0
1818	661	572	612	1845	652	615	904	2,171	7,514	482	586	610	1,678.0
365	243	151	175	569	218	215	225	658	2,625	198	395	593	1,186.0
7,216	3,186	2,411	2,693	8,290	3,266	2,351	3,126	8,743	31,236	2,696	2,058	2,445	7,199.0
4574	2268	1343	1,680	5291	2390	1393	2212	5,995	20,521	1,780	1329	1760	4,869.0
2642	918	1068	1,013	2999	876	958	914	2,748	10,715	916	729	685	2,330.0
1560	582	449	366	1397	433	541	815	1,789	6,335	301	594	760	1,655.0
1,785	343	538	542	1423	573	496	648	1,717	6,677	393	-161.0	-73.0	159.0
712	210	112	133	455	158	118	414	690	2,395	222	295.0	256.0	773.0
112	34	31	59	124	79	45	76	200	577	46	29.0	62.0	137.0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0
627	-439	-893	-37	-1,369	-368	126	1,030	788	-196	-75	-100	710	535
19,166	6,565	5,244	5,677	17,487	5,602	4,331	7,735	17,669	69,550	4,382	3,869	4,202	12,454.0
16,568	5,353	3,762	4,378	13,494	4,393	3,785	6,780	14,959	58,168	3,995	3,421	3,818	11,234.0
7,481	2,663	2,241	2,520	7,424	2,363	2,365	4,501	9,229	32,142	2,015	2,268	2,248	6,531.0
4,383	1,622	1,431	1,621	4674	1,630	1,673	1,700	5,003	18,339	1,650	1,638	1,665	4,953.0
3,098	1,041	810	899	2750	733	692	2,801	4,226	13,803	365	630	583	1,578.0
73	51	6	0	57	43	0	113	156	389	29.0	29.0	26.0	84.0
8,376	1,945	1,412	1,753	5,111	1,558	1,390	2,026	4,975	22,308	1,430	1,049	1,365	3,844.0
1,403	431	437	441	1309	445	441	613	1,499	5,395	448.0	455.0	479.0	1,382.0
5,725	739	660	658	2,058	694	680	684	2,059	11,778	631	468	599	1,698.0
860	292	290	297	879	287	289	288	864	3,442	284	98	207	589.0
968	352	316	359	1027	340	352	328	1,020	4,109	310	311	311	932.0
3,898	95	54	2	152	67	39	69	175	4,225	37	59	81	177.0
216	81	0	6	87	57	64	100	221	606	232.0	0.0	17.0	249.0
1,032	694	315	648	1657	362	205	629	1,196	4,530	118.0	126.0	270.0	514.0
638	694	103	105	902	429	30	140	599	3,328	521	75	179	775.0
452	98	22	23	143	394	23	92	509	1,177	23.0	23.0	81.0	127.0
186	596	81	82	759	35	7	48	90	2,151	498.0	52.0	98.0	648.0
1,877	850	1,122	1,058	3,030	894	260	629	1,783	8,221	150	179	121	450.0
1,330	664	748	834	2246	481	131	364	976	5,728	58	73	119	250.0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0.0
17	0	0	0	0	0	5	0	5	22	0	0	0	0.0
530	186	374	224	784	413	124	265	802	2,471	91	60	0	151.0
289	440	434	1163	163	51	167	381	3,003	1	46	2	49.0	
48	28	48	19	95	4	2	10	16	187	1.0	4.0	5.0	10.0
299	90	93	93	276	93	93	93	280	1,142	93	96	94	283.0
268	212	187	96	495	184	156	187	527	1,389	109	138	137	384.0
106	32	32	33	98	33	35	36	103	443	34	31	27	93.0
-4,970	-1,745	-1,873	-1,134	-4,753	-591	177	-497	-913	-12,387	-120	-172	1,161	869
4,970	1,745	1,873	1,134	4,753	591	-177	497	913	12,387	120	172	-1,161	-869
3,930	2,582	1,191	1,380	5,154	585	-183	606	1,010	10,114	994	294	-1,259	29
1,179	2,213	1,323	1,134	4670	577	-352	2,096	2,321	7,989	910	31	-794	147
-564	-339	435	596	692	-92	166	407	481	886	0	0	0	0
-185	708	-567	-350	-208	100	3	-1,897	-1,792	-2,261	84	263	-465	-118
3,500	0	0	0	0	0	0	0	0	3,500	0	0	0	0
764	-886	-153	-449	-1488	0	0	-115	-115	862	-873	-121	99	-895
957	0	0	0	0	0	0	0	0	4,222	0	0	668	668
928	0	0	0	0	0	0	0	0	2,641	0	0	668	668
29	0	0	0	0	0	0	0	0	1,583	0	0	0	0
-193	-886	-153	-449	-1488	0	0	-115	-115	-3,360	-951	-121	-569	-1,641
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78	0	0	78
276	49	835	203	1,087	6	6	6	18	1,411	0	0	0	0

3) Приходи (салда) на другата сметки на централниот буџет. На пример, сметките на сопствените приходи на буџетските корисници

БУЏЕТ - ЦЕНТРАЛНА ДРЖАВНА ВЛАСТ

	1999	2000	2001	2002	2003
	Завршна сметка	Завршна сметка	Завршна сметка	Ребаланс	Буџет
ВКУПНИ ПРИХОДИ	50,493,469,454	65,713,522,924	69,688,034,455	72,565,262,000	67,374,067,000
изворни приходи	44,728,175,441	56,760,081,090	50,447,329,542	56,984,000,000	54,626,067,000
даночни приходи	41,858,828,319	51,120,246,193	47,715,732,355	54,026,000,000	51,819,067,000
Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	12,793,078,777	13,585,772,246	10,254,737,418	10,101,000,000	10,686,067,000
Персонален данок од доход	10,233,016,110	10,792,594,721	7,248,441,986	7,479,000,000	7,902,067,000
Данок од добивка	2,559,325,945	2,793,156,390	3,006,295,432	2,622,000,000	2,784,000,000
Други даноци од добивка и од капитални добивки	736,722	21,135	0	0	0
Домашни даноци на стоки и услуги	20,631,883,947	29,733,381,841	27,961,320,393	31,192,000,000	34,678,000,000
Данок на промет и ДДВ (од 1.4.2000)	9,958,866,206	17,452,340,371	17,131,342,296	20,332,000,000	23,582,000,000
Акцизи	10,673,017,741	12,281,041,470	10,829,978,097	10,860,000,000	11,096,000,000
Данок од меѓународна трговија и трансакции (царини и давачки)	8,302,773,971	7,733,381,467	6,110,877,520	6,038,000,000	6,151,000,000
Увозни давачки	6,802,005,702	6,040,495,875	4,819,861,730	4,932,000,000	5,077,902,000
Други увозни давачки и такси	1,500,768,269	1,692,885,592	1,291,015,790	1,106,000,000	1,073,098,000
Други даноци	123,627,594	62,644,972	168,830	0	4,000,000
Даноци од специфични услуги	7,464,030	5,065,667	2,619,857	3,000,000	2,969,000
Такси за користење или дозволи за вршење на дејност	-	-	274,734,772	300,000,000	297,031,000
Данок на финансиски трансакции	-	-	3,111,273,565	6,392,000,000	0
НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	2,869,347,122	5,639,834,897	2,731,597,187	2,958,000,000	2,807,000,000
Претприемачки приход и приход од имот	798,125,658	1,133,367,383	1,151,786,583	791,000,000	970,000,000
Такси и надоместоци	1,156,606,788	1,215,770,217	1,061,498,244	1,140,000,000	1,120,000,000
Други Владини услуги	127,316,281	324,812,933	486,087,458	1,001,000,000	482,000,000
Други неданочни приходи	632,921,803	349,306,600	32,224,902	26,000,000	235,000,000
КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ	15,437,592	2,616,577,764	10,660,015,021	5,703,000,000	3,685,000,000
Продажба на капитални средства	15,437,592	2,616,577,764	9,714,039,661	5,469,000,000	3,322,000,000
Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	-	-	945,975,360	234,000,000	363,000,000
ТРАНСФЕРИ И ДОНАЦИИ	2,419,089,626	4,155,269,452	6,484,077,606	8,294,262,000	4,105,000,000
Трансфери од други нивоа на власт	32,283,095	716,822,828	5,407,618,545	5,653,262,000	1,250,000,000
Донации од странство	2,386,806,531	3,438,446,624	1,076,459,061	2,641,000,000	2,855,000,000
ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	0	0	1,333,471,478	0	0
ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО	3,330,766,795	2,181,594,618	763,140,808	1,584,000,000	4,958,000,000
ВКУПНИ РАСХОДИ	49,761,209,035	57,689,326,704	68,520,623,429	72,565,262,000	67,374,067,000
ТЕКОВНИ ТРОШОЦИ	42,088,365,187	46,985,485,342	57,496,087,268	56,849,538,000	52,973,090,000
Плати, наемнини и надоместоци	15,996,631,927	16,285,267,541	16,407,589,066	18,402,266,000	20,952,657,000
Стоки и останати услуги	5,646,765,633	6,293,788,729	19,985,061,676	14,340,463,000	7,545,858,000
Тековни трансфери	18,227,967,627	22,790,409,470	17,494,812,744	20,782,555,000	21,585,221,000
Каматни плаќања	2,217,000,000	1,616,019,602	3,608,623,782	3,324,254,000	2,889,354,000
КАПИТАЛНИ ТРОШОЦИ	2,407,296,601	5,186,477,309	7,140,072,243	8,832,822,000	5,608,190,000
Купување на капитални средства	1,312,799,356	3,230,738,464	5,117,069,331	5,886,372,000	3,060,116,000
Капитални трансфери	1,094,497,245	1,955,738,845	2,023,002,912	2,946,450,000	2,548,074,000
ДАВАЊЕ НА ЗАЕМИ, УЧЕСТВО ВО ДЕЛ ОД ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА	5,265,547,247	5,517,364,053	3,884,463,918	6,882,902,000	8,792,787,000
Давање на заеми и учество во дел од хартиите од вредност	2,942,547,247	3,956,462,261	334,943,165	866,000,000	717,000,000
Амортизација (отплата на главнина)	2,323,000,000	1,560,901,792	3,549,520,753	6,016,902,000	8,075,787,000

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

Фондот за пензиско и инвалидско осигурување во периодот јануари-март 2003 година оствари приходи во износ од 6.240 милиони денари што преставува зголемување од 6,9% споредбено со истиот период од 2002 година. Притоа, забележителен пораст во однос на минатата година бележат придонесите од плати за 5,7%, придонесите на доход од 12,3% а исто така и приходите од Буџетот на Република Македонија по основ на редовни трансфери и ретроактивна исплата на 8 за пензионерите и тоа за 9,9%. Во овој период зголемени се и приходите од индивидуални земјоделци за 17,6% заедно со придонесите од Заводот за вработување за невработените лица. Од друга страна намалување од 10,4% бележат приходите од приватниот сектор и приходите од дивиденди и продажба на хартии од вредност.

Расходите на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија во периодот јануари-март достигна ниво од 6.782 милиони денари што преставува зголемување од 9,0 споредбено со истиот период од минатата година. Ваквото зголемување пред се е резултат на зголемената исплата на редовните пензии од 8,9%. Во исто време, позначајно зголемување бележи и придонесот за здравствена заштита од 11,9% и надоместокот за телесно оштетување од 16,9%.

Оттука, во периодот јануари-март 2002 година Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Република Македонија оствари дефицит од 543 милиони денари што споредбено со дефицитот во првиот квартал од 2002 година е за 40,2% поголем.

ФОНД ЗА ПЕНЗИСКО И ИНВАЛИДСКО ОСИГУРУВАЊЕ

во милиони денари

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Март
ПРИХОДИ	20,717	21,229	22,883	24,289	25,811	6,240
Придонес од плати	13,373	14,316	15,722	15,671	15,784	3,757
Придонес од доходот	239	311	311	331	283	74
Приходи од Буџетот на Републиката	3,618	3,266	4,174	5,744	6,961	1,757
Приходи од приватен сектор	400	439	404	377	409	90
Приходи од индивидуални земјоделци	74	65	58	41	61	20
Приходи од акцизи	691	632	804	716	688	151
Придонес од Заводот за вработување за невработени лица	961	868	1,101	1,126	1,404	373
Други приходи	122	45	74	73	29	7
Приходи од дивиденди и од продажба на хартии од вредност	619	245	68	209	192	10
Приходи по основ на нови вработувања	419	841	167	0	0	0
Пренесени приходи од претходна година	201	201	0	0	0	0
РАСХОДИ	20,521	20,669	22,940	24,697	25,889	6,782
Пензии	17,730	17,756	19,774	21,278	22,255	5,872
Редовни пензии	16,912	16,977	18,948	19,041	19,982	5,299
Воени пензии	464	458	505	514	518	129
Земјоделски пензии	354	321	321	297	262	62
Ретроактивна исплата на 8%	0	0	0	1,167	1,136	284
Предвремено пензионирање според Законот од 2000 година	0	0	0	112	103	26
Предвремено пензионирање според Законот од 2001 година	0	0	0	148	254	71
Надоместок за телесно оштетување	63	69	72	72	83	21
Надоместоци од инвалидско осигурување	98	95	94	91	76	21
Вработување и интернатско сместување на деца инвалиди	15	13	12	7	9	2
Придонес за здравствена заштита	2,321	2,450	2,672	2,805	2,934	790
Надоместок на стручната служба	133	132	141	153	165	43
Други расходи	161	154	175	254	222	34
Капитални средства	-	-	-	37	145	0
РАЗЛИКА						
Дефицит / Суфицит	196	560	-57	-408	-78	-543

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Во првиот квартал од 2003 година, вкупните приходи на Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија изнесуваа 3,103 милиони денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува пораст од 10%. Ваквото зголемување е како резултат на порастот на придонесите од плати од 6.3%, како и на порастот на придонесите од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување од 17%. Инаку во структурата на приходите на фондот за здравствено осигурување доминираат придонесите од плати (60.5%), кои во разгледаниот период достигнаа 1,877 милиони денари и придонесите од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, во износ од 688 милиони денари, или 22%.

Во исто време, Фондот за здравствено осигурување во првите три месеци од 2003 година оствари расходи во висина од 3,069 милиони денари, што во однос на

истиот период од минатата година претставува пораст од 192 милиони денари или 6.7%. Ваквото зголемување се должи пред се на: пораст на трошоците за амбулантно лекување од 70%, пораст на трошоците за лекување во странство од 270%, трошоците за опрема и одржување од 700%, како и порастот на трошоците за исплата на кредити и камати од 460%. Истовремено, значително намалување е забележано кај трошоците за болничко лекување од 26%, за забна заштита од 15,6% и за лекови од 3.8%. Во структурата на расходите и во набљудуваниот период најголемо учество имаат трошоците за болничко лекување и амбулантните трошоци, чие заедничко учество во овој период изнесува 67.5%.

Во првите три месеци од 2003 година, Фондот за здравствено осигурување на Република Македонија оствари суфицит од 34 милиони денари.

ФОНД ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ						
(во милиони денари)						
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Март
ПРИХОДИ	11,087	12,068	12,790	12,295	13,656	3,103
Придонеси	6,736	7,363	7,745	7,528	7,823	1,877
Придонеси од Пензискиот Фонд	2,309	2,417	2,649	2,616	3,075	688
Придонеси од Заводот за вработување	1,037	1,350	1,941	1,554	1,763	455
Придонеси од Министерството за труд	45	0	0	48	54	15
Други приходи	851	938	455	70	734	16
Приходи по договори за сини картони	109	0	0	0	0	0
Средства од Буџетот на РМ за задолжително здравствено осигурување	-	-	-	166	111	51
Пренесен вишок од претходната година	0	0	0	313	96	0
РАСХОДИ	13,689	11,692	12,463	12,205	13,611	3,069
Амбулантни трошоци	5,303	2,491	2,486	2,505	4,430	1,084
Болничко лекување	4,702	5,482	5,737	5,919	4,929	990
Трошоци по програми	214	125	105	306	123	1
Лекови	1,214	1,249	1,681	1,555	1,305	385
Забна заштита	638	667	687	522	521	129
Ортопедски трошоци	208	154	143	111	134	34
Лекување во странство	290	161	70	90	144	48
Друг вид лекување (надоместоци)	719	801	694	769	832	231
Администрација	326	288	250	268	360	80
Опрема и одржување	36	39	90	44	656	36
Други трошоци	41	234	200	48	23	18
Кредити и камати	0	0	321	71	154	34
РАЗЛИКА						
Дефицит/суфицит	-2,602	376	326	90	45	34

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Вкупните приходи на Републичкиот завод за вработување во периодот јануари-март 2002 година достигна ниво од 1,464 милиони денари Што во споредба со истиот период од минатата година претставува пораст од 2.6%. Зголемувањето се должи како на зголемувањето на придонесите од плати од 7.6%, така и од порастот на дотациите од централниот буџет од 1.5%. Така за првиот квартал од 2003 година во вкупните приходи на Републичкиот фонд за вработување, придонесите од плати учествуваат со 19.5% Што во однос на првиот квартал од 2002 година претставува пораст од 1 процентен поен. Истовремено, учеството на дотациите од буџетот на Републиката кон фондот учествуваа со 80.5%, Што претставува намалување од 0.7 процентни поени.

Структурната анализа на дотациите на буџетот на Република македонија покажува дека исто како и во изминатиот период најголемиот дел од дотациите е наменет за покривање на тековниот дефицит(932 мили-

они денари). Сепак, карактеристично е Што во овој период значително се зголемени трансферите за исплата на паричен надоместок на вработените од претпријатијата кои искажуваат загуба (загубари) и тоа од 63%.

Вкупните расходи на Републичкиот завод за вработување во првиот квартал од 2003 година изнесуваат 1 481 милиони денари, Што во однос на првите три месеци од 2002 година претставува пораст од 3.3%. Притоа, порастот се должи како на порастот на вкупните расходи за функција од 3.2% така и на расходите за стручна служба од 7.8%.

Републичкиот завод за вработување во периодот јануари-март 2002 година има остварено дефицит во износ од 17 милиони денари, Што во однос на истиот период од минатата година претставува 11 милиони поголем дефицит.

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Март
ПРИХОДИ	4,260	4,129	5,119	4,827	5,918	1,464
Приходи од придонеси	990	1,058	1,121	1,136	1,180	284
Придонес од плати	969	1,037	1,098	1,113	1,178	284
Придонес од работни луѓе кои самостојно вршат дејност	22	21	22	23	2	0
Придонес што го уплатуваат работниците на привремена работа во странство	0	0	0	0	0	0
Дотации од Буџетот на Републиката	3,261	3,066	3,990	3,677	4,726	1,177
За покривање на дефицитот на Републичкиот завод за вработување	2,737	2,575	3,470	3,170	3,742	932
За исплата на паричен надомест на вработените од претпријатијата кои во своето работење искажуваат загуба (загубари)	524	490	516	481	944	244
Реформа на јавната администрација	-	-	-	26	19	1
По други основи	0	0	3	26	21	0
Други приходи	9	6	8	13	12	3
РАСХОДИ	4,264	4,135	5,110	4,749	5,868	1,481
Расходи за функцијата	4,084	3,970	4,913	4,571	5,658	1,431
Средства за обезбедување паричен надоместок на невработени лица	2,073	1,755	1,875	1,879	2,273	554
Придонеси за здравствено осигурување	1,039	1,347	1,936	1,555	1,763	455
Придонеси за пензиско и инвалидско осигурување	972	868	1,102	1,138	1,453	383
Средства за вработување на инвалидни лица	-	-	-	-	128	31
Надоместок за преквалификација	-	-	-	-	41	8
Расходи за стручната служба	180	165	198	178	210	50
Основни плати и наемнини	99	105	118	116	124	33
Надоместоци	14	17	19	18	22	3
Стоки и останати услуги	43	34	54	43	42	12
Тековни трансфери	0	0	0	0	0	0
Каматни плаќања	0	0	1	0	0	0
Капитални трошоци	24	8	6	2	22	1
РАЗЛИКА						
Дефицит / Суфицит	-4	-6	9	78	50	-17

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА

Во првиот квартал од 2003 година, Фондот за магистрални и регионални патишта реализираше приходи во износ од 542 милиони денари, што во однос на истиот период од минатата година претставува пораст од 9%. Истовремено, вкупните реализирани расходи на изнесуваат 512 милиони денари, што во однос на првите три месеци од минатата година претставува намалување од 160 милиони денари или 24%, со што Фондот за магистрални и регионални патишта оствари суфицит во износ од 30 милиони денари.

Во анализираниот период, најголем дел од приходите на Фондот за магистрални и регионални патишта претставуваат приходите по основ Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација (31%), при што истите се за 9.5% поголеми

во споредба со истиот период од минатата година. Втори по големина се приходите од буџетот кој во анализираниот период изнесуваат 149 милиони денари, а во споредба со првите три месеци од минатата година се помали за 81 милиони денари или 35%. За овој период карактеристично е и 70% зголемување на приходите од надоместокот за употреба на автопат.

Заклучно со март 2003 година, најголем дел од расходите отпаѓаат на одржување на патиштата и тоа 262 милиони денари или 51%, што во однос на истиот период од минатата година претставува намалување од 36%. Во истиот период забележано е 3% пораст на средствата за инвестиции, како и 20% пад на расходите за проектирање, студии надзор, провизии и материјални трошоци.

ФОНД ЗА МАГИСТРАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПАТИШТА						
(во милиони денари)						
Вид на приходите / расходите	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Извршено	Јан - Март
ПРИХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,012	3,434	542
Приходи од Буџет	668	924	1,590	1,655	1,305	149
Надоместок за употреба на патишта што ги користат странските моторни возила	49	54	82	73	87	13
Годишен надоместок за патни моторни возила што подлежат на регистрација	524	518	746	704	761	168
Надоместок за употреба на автопат	468	492	537	375	381	113
Странски кредит	939	1,793	538	1,098	862	97
Други приходи	12	13	14	21	2	1
Грант	-	-	-	87	36	1
РАСХОДИ	2,660	3,793	3,506	4,013	3,420	512
Инвестиции	1,203	1,985	1,662	1,756	1,250	120
Расходи за студии, проектирање, надзор, провизии и материјални трошоци	0	0	179	286	289	64
Одржување на патиштата	784	790	952	926	900	262
Отплата на кредити	264	148	212	299	304	0
Средства за локални патишта	321	386	502	596	528	66
Останати трошоци	89	142	0	0	0	0
Обврски од претходната година	0	342	0	0	0	0
Обврски спрема Агенцијата за санација на банки	0	0	0	150	149	0
Разлика						
Дефицит / суфицит	0	0	0	-1	14	30

Извор: Интерни податоци на Министерството за финансии.

МАКЕДОНСКА БЕРЗА ЗА ДОЛГОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

Јануари - март 2003 година

Измени и дополнувања на Законот за хартии од вредност

Во април 2003 година, Собранието на Република Македонија ги донесе измените и дополнувањата на Законот за хартии од вредност.

Со цел Комисијата за хартии од вредност да се изгради како самостојна, независна и стручна Комисија по примерот на комисиите за хартии од вредност од повеќе европски земји во транзиција, со измените на Законот се предвидеа дополнителни нови критериуми кои треба да ги исполнуваат претседателот и членовите на Комисијата за хартии од вредност како што се: да не се членови на органи на политичка партија; да не се раководни лица или членови на управни одбори на правни лица над кое надзор врши Комисијата за хартии од вредност односно супервизија врши Народната банка на Република Македонија; да не се акционери со над 25% учество во акциите во акционерско друштво издавач на хартии од вредност и да не се функционери кои раководат со државни органи.

Измените во Законот за хартии од вредност се исто така во насока на поголема транспарентност во работењето на Комисијата за хартии од вредност по однос на средствата што ги остварува од своето работење и трошење на истите, со воведување на обврска за изготвување на ревизорски извештај и објавување на дел од ревизорскиот извештај со мислење од овластениот ревизор во најмалку еден дневен весник и на Web страницата на Комисијата.

Берзански показатели - јануари 2003 година

Во јануари 2003 година прометот на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност е намален за 19,81%, во однос на претходниот месец и изнесува 103 милиони денари. Врз основа на вкупниот промет и просечниот дневен промет, исто така, е намален и истиот изнесува 6 милиони денари.

Вкупниот промет на обврзници во овој месец изнесува 21 милион денари, при што просечната цена на државните обврзници за "старо" девизно штедење е намалена за 1,38% во однос на месец декември и изнесува 61,42%. Истовремено, просечната цена на државните обврзници од денационализација достигна

Берзански показатели - Јануари 2003 година

	Декември 2002	Јануари 2003	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	92.721.009	80.245.407	-13,5
Обврзници	34.744.917	20.969.482	-39,6
Други хартии од вредност	1.323.232	2.061.762	55,8
ВКУПНО	128.789.158	103.276.651	-19,8
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	112.580	179.917	59,8
Обврзници (НВ во ЕВРА)	905.720	560.920	-38,1
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	4.137.573	6.742.202	63,0
МБИ	109.475	102.529	-6,3
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.152	695	-39,7
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	45	91	102,2
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	10.762.436.342	13.092.983.650	21,7
Обврзници (НВ во ЕВРА)	21.158.649.388	20.542.106.075	-2,9
ВКУПНО	31.921.085.730	33.635.089.725	5,4
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	56	30	-46,4
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	18	15	-16,7
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	7.154.953	6.885.110	-3,8
Обем (хартии од вредност)	286.437	498.869	74,2
Број на трансакции	64	46	-28,1
Број на пријавени трансакции	19	4	-78,9
Вредност на пријавени трансакции	660.444.163	28.969.425	-95,6
Број на трансакции на државен сегмент	/	/	/
Вредност на трансакции на државен сегмент	/	/	/

вредност од 58,70% од номиналната, додека пак, на конвертибилните сертификати изнесува 30,84%.

Официјалниот берзански индекс (МБИ) како индикатор на движењето на цените на акциите во месец јануари се намали за 6,34% во споредба со претходниот месец и достигна износ од 1.025,29 денари.

Повторно, и во јануари месец 2003 година најголем промет е остварен на неофицијалниот пазар во вредност од 61 милион денари, што претставува 59% од вкупниот промет. Од друга страна, на официјалниот пазар на Берзата е остварен промет во вредност од 40 милиони денари или пак 39% од вкупниот промет на Берзата.

Во анализираниот период реализирани се вкупно 4 блок трансакции во вредност од 29 милиони денари, при што најзабележителни се тргувањата со акциите на Охридска банка а.д. Охрид и на Аутомакедонија-Скопје.

Во јануари 2003 година на Берзата најголемо процентуално учество во прометот на официјален пазар имаат акциите на Макпетрол Скопје, Топлификација АД Скопје и Алкалоид АД Скопје.

Бројот на котирани трговски друштва во однос на декември 2002 е поголем за 102% и изнесува 91, од кои 56 претпријатија се од индустријата, 8 од услужниот сектор, 8 од банкарството и 7 од трговијата. Нивната вкупна пазарна капитализација е 13 милиони денари.

Берзански показатели - февруари 2003 година

Прометот на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност во февруари 2003 година е зголемен за 5,95%, во споредба со јануари 2003 и изнесува 109 милиони денари. Просечниот, пак, дневен промет е намален за 0,67% и истиот изнесувал 6 милиони денари.

Остварениот промет со државните обврзници во овој месец е во вредност од 47 милиони денари, што претставува зголемување за 124% во однос на прометот во претходниот месец. Цената на државните обврзници издадени по основ на "старо" девизно штедење е намалена за 0,36% во споредба со јануари и изнесува 61,06%. Просечната цена пак на државните обврзници за денационализацијата во февруари изнесува 58,61%, што значи намалување за 0,09 процентни поени. Истовремено, конвертибилните сертификати достигнаа вредност од 38%, односно 8 процентни поени поголема од претходниот месец

Споредено со јануари 2003 во февруари е забележан значителен пораст на прометот остварен на официјалниот пазар на хартии од вредност, во вредност од 72 милиони денари, што претставува 66,48% од вкупниот промет. На неофицијалниот пазар на Берзата, пак, од друга страна, остварен е промет во вредност од 10 милиони денари или пак 9,74% од вкупниот промет на Берзата. Останатите 23,78% отпаѓаат на промет со други хартии од вредност, односно тргување со конвертибилни сертификати.

Во овој период реализирани се вкупно 11 блок трансакции, што е за 175% повеќе во однос на претходниот месец, а во вредност од 128 милиони денари, од кои најобемни се тргувањата со акциите на Макошпед-Скопје и на Макошпед Осигурување - Скопје.

Берзански показатели - Февруари 2003 година

	Јануари 2003	Февруари 2003	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	80.245.407	36.421.124	-55
Обврзници	20.969.482	46.982.407	124
Други хартии од вредност	2.061.762	26.023.712	1.162
ВКУПНО	103.276.651	109.427.243	6
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	179.917	78.668	-56
Обврзници (НВ во ЕВРА)	560.920	1.257.618	124
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	6.742.202	65.586.502	873
МБИ	1.025	1.068	4
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	695	1.582	128
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	91	99	9
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	13.092.983.650	13.678.252.773	4
Обврзници (НВ во ЕВРА)	20.542.106.075	20.965.445.341	2
ВКУПНО	33.635.089.725	34.643.698.114	3
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	30	31	3
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	15	16	/
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	6.885.110	6.839.203	-1
Број на трансакции	46	99	115
Број на пријавени трансакции	4	11	175
Вредност на пријавени трансакции	28.969.425	128.058.360	342
Број на трансакции на државен сегмент	0	3	/
Вредност на трансакции на државен сегмент	0	18.721.115	/

На Берзата во месец февруари 2003 година најголемо процентуално учество во прометот на вкупниот официјален пазар имаат акциите на Алкалоид АД Скопје, Топлификација АД Скопје, Макпетрол Скопје и на Европа Скопје.

Во споредба со јануари, котираните претпријатија на Берзата се зголемија за 9%, достигнувајќи бројка од 99 компании со пазарна капитализација од 13 милијарди денари.

Државата во анализираниот период продаде акции на 3 претпријатија и тоа на МЗТ Опрема Скопје, Југотурист Куманово и Грозд Струмица во вкупна вредност од 19 милиони денари, што значи и конечно заживување на државниот сегмент на Берзата.

Официјалниот берзански индекс (МБИ), како индикатор на движењето на цените на акциите во февруари се зголеми за 4,2% во споредба со претходниот месец и достигна износ од 1.068 денари.

**Берзански показатели -
март 2003 година**

Во март 2003 година прометот на Македонската бер-
за за долгорочни хартии од вредност е поголем за
76,29%, во однос на претходниот месец и достигнува
вредност од 193 милиони денари. Истовремено, про-
сечниот дневен промет е зголемен за 65,92% односно
изнесува 11.347.432 денари.

Прометот со обврзници во март изнесува 54 милиони
денари, односно е зголемен за 15,41% во споредба со
прометот во претходниот месец. Цената на државните
обврзници за "старо" девизно штедење е зголемена
за 2,68% во однос на февруари и изнесува 63,74%.
Исто така, и просечната цена на државните обврзници
за денационализацијата од првата емисија во овој ме-
сец бележи пораст и изнесува 62,03%, додека, пак,
цената обврзниците за денационализацијата од вто-
рата емисија изнесува 52,29%. Конвертибилните сер-
тификати се продаваа за 36% од нивната номинала.

Официјалниот берзански индекс (МБИ) во март се зго-
леми за 1,22% во споредба со претходниот месец и
достигна износ од 1.081 денари.

Во март 2003 ,како и во претходниот месец, доминира
прометот остварен на официјалниот пазар на хартии
од вредност, во вредност од 140 милиони денари,
што претставува 72,55% од вкупниот промет. На не-
официјалниот пазар на Берзата е остварен промет во
вредност од 29 милиони денари или пак 15,44% од
вкупниот промет на Берзата. Останатите 12,01%
претставуваат промет со други хартии од вредност,
односно со конвертибилни сертификати.

Агенцијата за приватизација на Република Македонија,
преку државниот сегмент на Берзата продаде акции
на 7 претпријатија во кој вклучувајќи ги и акциите на
Југотранс Струга, Лихнида Охрид и Машински сервис
Кавадарци.

Во анализираниот период реализирани се вкупно 7
блок трансакции во вредност од 66 милиони денари,
од кои најзабележителни се тргувањата со акциите на
Семенарство Скопје, Сточар Струга и Жито Леб Ох-
рид.

Во месец март 2003 година бројот на котираните
претпријатија на Берзата споредено со февруари,
остана непроменет, а најголемо процентуално учество
во прометот на вкупниот официјален пазар имаа ак-
циите на Алкалоид АД Скопје и на Топлификација АД
Скопје.

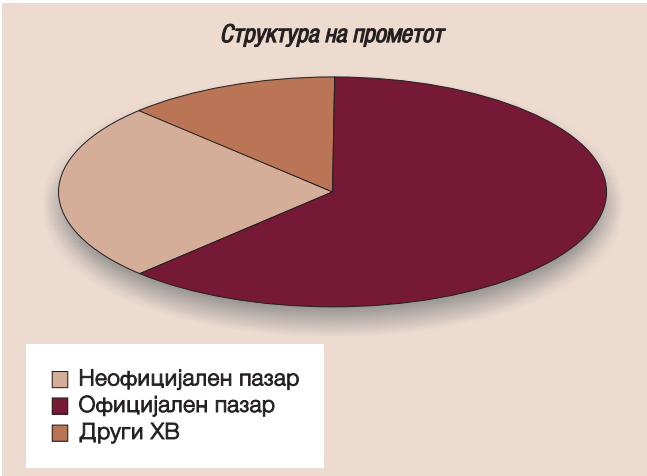
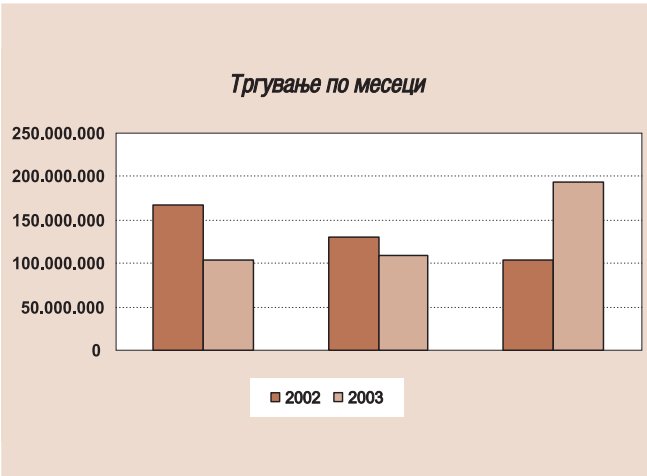
Берзански показатели - Март 2003 година

	Февруари 2003	Март 2003	% промена
ПРОМЕТ			
Акции	36.421.124	115.506.540	217
Обврзници	46.982.407	54.220.176	15
Други хартии од вредност	26.023.712	23.179.623	-11
ВКУПНО	109.427.243	192.906.339	76
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	78.668	556.257	607
Обврзници (НВ во ЕВРА)	1.257.618	1.492.609	19
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	65.586.502	59.612.733	-9
МБИ	1.068	1.081	1
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	1.582	1.777	12
БРОЈ НА КОТИРАНИ ХВ	99	99	/
ПАЗАРНА КАПИТАЛИЗАЦИЈА (Денари)			
Акции	13.678.252.773	14.166.794.628	4
Обврзници (НВ во ЕВРА)	20.965.445.341	22.730.863.833	8
ВКУПНО	34.643.698.114	36.897.658.461	7
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	31	25	-19
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	16	17	/
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН			
Промет (денари)	6.839.203	11.347.432	66
Број на трансакции	99	105	6
Број на пријавени трансакции	11	7	-36
Вредност на пријавени трансакции	128.058.360	66.219.464	-48
Број на трансакции на државен сегмент	3	7	/
Вредност на трансакции на државен сегмент	18.721.115	26.334.144	/

МАКЕДОНСКА БЕРЗА АД СКОПЈЕ

Тромесечен преглед

БЕРЗАНСКИ ПОКАЗАТЕЛИ			
	јануари-март 2003	јануари-март 2002	% промена
ПРОМЕТ (денари)			
Акции	232.173.071	186.936.555	▲ 24,2
Обврзници	122.172.066	213.753.494	▼ -42,8
Други хартии од вредност	51.265.097	0	
ВКУПНО	405.610.234	400.690.049	▼ 1,2
ОБЕМ (хартии од вредност)			
Акции	814,842	309,168	▲ 163,5
Обврзници (НВ во ЕВРА)	3.311.147	4.946.402	▼ -33,0
Други хартии од вредност (НВ во МКД)	131.941.437	0	
МБИ	1.080.62	1.007.75	▲ 7,2
ВКУПЕН БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ	4,054	3,29	▲ 23,2
БРОЈ НА КОТИРАНИ ДРУШТВА	99	2	
БРОЈ НА ИСТРГУВАНИ ХВ НА НЕОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	62	65	▼ -4,6
БРОЈ НА ДЕНОВИ НА ТРГУВАЊЕ	48	46	
ПРОСЕЧЕН ДНЕВЕН:			
Промет (денари)	8.450.213	8.710.653	▼ -2,9
Број на трансакции	84	72	▲ 16,6
БРОЈ НА ПРИЈАВЕНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ	22	27	▼ -18,5
ВРЕДНОСТ НА ПРИЈАВЕНИ БЛОК ТРАНСАКЦИИ (во денари)	223.247.249	365.927.051	▼ -38,9
БРОЈ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ	10	16	▼ -37,5
ВРЕДНОСТ НА ТРАНСАКЦИИ НА ДРЖАВЕН СЕГМЕНТ (во денари)	45.055.259	87.590.404	▼ -48,5

СТРУКТУРА НА ПРОМЕТОТ				
Пазарен сегмент	промет во денари	промет во евра	%	Број на трансакции
Официјален пазар	253.023.439	4.125.899	62,4	▼ 3,488
Неофицијален пазар	101.321.698	1.655.511	25,0	▼ 212
Други ХВ	51.265.097	834,433	12,6	▼ 354
ВКУПНО	405.610.234	6.615.843	100	▼ 4,054

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕТО СО АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО УЧЕСТВО ВО ПРОМЕТОТ (ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР) ЈАН/МАРТ

Ред. бр.	Акција	Промет (денари)	Промет (Евра)	Учество во прометот(%)	Број на трансакции	Пазарна капитализација (денари)
1.	Алколоид Скопје	61.526.935	1.003.569	47,0	263	2.407.275.500
2.	Топлификација Скопје	15.461.502	252.051	11,8	116	684.122.580
3.	Макпетрол Скопје	11.036.458	180.020	8,4	91	1.128.427.662
4.	Европа Скопје	5.860.208	95.593	4,5	40	282.163.632
5.	Скопски пазар Скопје	4.720.205	77.049	3,6	14	222.795.888
6.	Комерцијална банка Скопје	4.562.061	74.409	3,5	49	675.773.550
7.	Македонија Турист Скопје	4.078.101	66.516	3,1	46	407.022.300
8.	РЖ Економика Скопје	3.481.310	56.815	2,7	223	49.242.540
9.	Гранит Скопје	2.516.482	40.979	1,9	90	231.488.000
10.	Комерцијална банка Скопје Приоритетни	2.474.009	40.417	1,9	42	155.751.160
	Останати	15.134.102	246.781	11,6	297	7.922.731.816
	ВКУПНО ОФИЦИЈАЛЕН ПАЗАР	130.851.373	2.134.199	100,00	1.271	14.166.794.628

АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМ ПОРАСТ НА ЦЕНАТА

Ред. бр	Акција	Јануари-Март 2002 просечна цена	Јануари-Март 2003 просечна цена	% промена Јануари-Март 2003/ Јануари-март 2002
1.	Благој Ѓорев АД Велес	190	430	▲ 126
2.	Жито Скопје АД Скопје	310	693	▲ 124
3.	Стопанска Банка АД Битола	1200	2520	▲ 110
4.	Македонија Турист АД Скопје	647	903	▲ 40,7
5.	Алколоид АД Скопје	1298	1590	▲ 22,5

АКЦИИ СО НАЈГОЛЕМО НАМАЛУВАЊЕ НА ЦЕНАТА

Ред. бр	Акција	Јануари-Март 2002 просечна цена	Јануари-Март 2003 просечна цена	% промена Јануари-Март 2003/ Јануари-март 2002
1.	Земјоделски комб. Пелагонија АД Битола	525	308	▼ -41,3
2.	Жито Лукс АД Скопје	741	518	▼ -30,1
3.	Реплек АД Скопје	17.163	12.296	▼ -28,4
4.	КЈУБИ АД Скопје	675	500	▼ -25,9
5.	Комерцијална Банка АД Скопје-обични	2.107	1.817	▼ -13,8

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕ СО ОБВРЗНИЦИ И ДРУГИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

	Највисока	Најниска	Почетна	Последна	Просечна цена	Обем	Промет (денари)	Промет (Евра)
Обврзници на РМ (старо девизно Штедње) РМ01	64,4	59,3	63	62,1	62,5	2.345.704	89.404.178	1.457.480
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН01	63,5	56	58,1	56,3	0,8	416.638	15.358.305	250.088
Обврзници на РМ (денационализација) РМДЕН02	55	50	55	50	52,3	548.805	17.409.582	284.134
Конвертибилни сертификати (штедилници) РМКСФ	40,9	30	35	36	36,7	131.941.437	51.265.097	834.433

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕТО СО КОТИРАНИТЕ КОМПАНИИ НА ОФИЦИЈАЛНИОТ ПАЗАР НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА ВО ПЕРИОД ОД 01.01.2003 - 31.03.2003 ГОДИНА

Преглед на тргувањето со котираните друштва на Официјалниот Пазар

Р. бр	ОПИС	Номинална вредност	Број на издадени акции	Макс. цена	Мин. цена	Проосечна цена	Количина	Вредност (денари)	Вредност (ЕВРА)	Број на транс.	Пазарна капитализација (денари)	Пазарна капитализација (ЕВРА)
	ИНДУСТРИЈА											
1	Алкалоид Скопје	25,56 ЕМУ	1.301.230	2.300	1.300	1.590	32.119	61.526.935	1.003.702	263	2.407.275.500	39.270.400
2	РЖ Макстил Скопје	5,11 ЕМУ	14.622.944	113	113	113	1	113	2	1	1.652.392.672	26.955.835
3	Топлификација Скопје	100 ДЕМ	450.000	1.610	1.470	1.551	10.029	15.461.502	252.227	116	684.122.580	11.160.238
4	Жито Лукс Скопје	100 ДЕМ	825.637	550	500	518	682	364.925	5.953	8	412.818.500	6.734.396
5	Европа Скопје	51,13 ЕМУ	255.583	1.305	1.104	1.228	4.739	5.860.208	95.599	40	282.163.632	4.602.996
6	Ф-ка за кабли Неготино	25,56 ЕМУ	164.038	0	0	0	0	0	0	0	255.079.090	4.161.160
7	Агроплод Ресен	511,3 ЕМУ	21.025	0	0	0	0	0	0	0	201.177.502	3.281.852
8	Тутунски комбинат Прилеп	51,13 ЕМУ	509.050	520	300	395	479	190.890	3.114	12	264.706.000	4.318.206
9	Адинг Скопје	51,13 ЕМУ	48.300	3.750	3.750	3.750	66	247.500	4.038	1	181.125.000	2.954.731
10	Витаминка Прилеп	51,13 ЕМУ	80.980	2.200	1.900	2.067	227	476.700	7.777	4	153.862.000	2.509.984
11	ФЗЦ 11 Октомври Куманово	51,13 ЕМУ	491.000	0	0	0	0	0	0	0	152.210.000	2.483.034
12	Тетекс Тетово	51,13 ЕМУ	456.787	310	310	310	4.431	1.373.610	22.408	1	141.603.970	2.310.016
13	Емо Охрид	60 ДЕМ	347.248	380	380	380	1.939	736.820	12.020	8	131.954.240	2.152.598
14	Јака табак Радовиш	51,13 ЕМУ	116.999	1.100	1.100	1.100	1	1.100	18	1	128.698.900	2.099.493
15	Жито Скопје Скопје	100 ДЕМ	113.634	750	670	693	3.412	2.466.361	40.234	16	76.475.682	1.247.564
16	Киро Кучук Велес	153,38 ЕМУ	25.967	0	0	0	0	0	0	0	80.497.700	1.313.176
17	Жито Струмица Струмица	51,13 ЕМУ	68.245	0	0	0	0	0	0	0	68.245.000	1.113.295
18	Ветекс АД Велес	51,13 ЕМУ	29.998	2.170	1.583	1.915	504	1.074.148	17.523	21	47.996.800	782.982
19	РЖ ИТО Скопје	5,11 ЕМУ	585.399	0	0	0	0	0	0	0	58.539.900	954.974
20	Жито Вардар Велес	50 ЕМУ	73.037	806	800	802	255	204.963	3.344	6	58.794.785	959.132
21	Винка Винаца	19 ЕМУ	98.099	855	340	539	4.510	1.544.335	25.193	11	33.353.660	544.105
22	Комуна Скопје	25,56 ЕМУ	279.000	0	0	0	0	0	0	0	47.430.000	773.736
23	Фустеларко Борец Битола	100 ДЕМ	84.302	550	550	550	180	99.000	1.615	1	46.366.100	756.380
24	Жито Битола Битола	153,4 ЕМУ	127.111	0	0	0	0	0	0	0	43.283.838	706.098
25	Жито Прилеп Прилеп	50 ЕМУ	68.379	0	0	0	0	0	0	0	43.078.770	702.753
26	Тајмиште Кичево	100 ДЕМ	26.341	1.550	1.550	1.550	162	251.100	4.096	7	40.828.550	666.045
27	Рудници Бањани Скопје	25 ЕМУ	65.502	670	620	645	227	144.390	2.355	2	43.886.340	715.927
28	Квасара АД Битола	51,13 ЕМУ	12.500	0	0	0	0	0	0	0	37.500.000	611.746
29	Виор-ростфреи Охрид	100 ДЕМ	39.000	0	0	0	0	0	0	0	30.420.000	496.248
30	Силекс Кратово	43,77 ЕМУ	451.464	64	63	64	316	20.120	328	2	28.442.232	463.984
31	Декортекс Радовиш	224,97 ЕМУ	15.385	0	0	0	0	0	0	0	23.077.500	376.468
32	Благој Ѓорев Велес	25,56 ЕМУ	51.600	471	390	430	1.147	539.628	8.803	4	24.303.600	396.470
33	Металец Битола	51,13 ЕМУ	10.248	1.500	1.500	1.500	115	172.500	2.814	11	15.372.000	250.767
34	РЖ Техничка контрола Скопје	5,11 ЕМУ	210.419	0	0	0	0	0	0	0	12.625.140	205.957
35	Црвена звезда Пехчево	136,47 ЕМУ	14.388	800	800	800	60	48.000	783	1	11.510.400	187.772

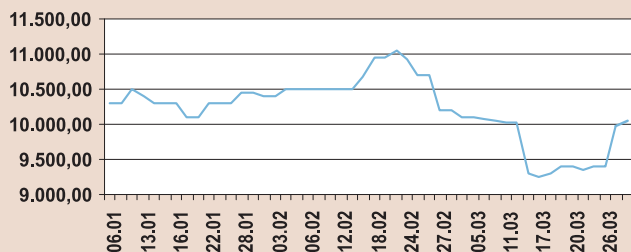
36	ТК Боро П. - Папучар Куманово	15,34 ЕМУ	55.800	180	180	180	100	18.000	294	1	10.044.000	163.850
37	Димко Митрев Велес	51,13 ЕМУ	40.000	0	0	0	0	0	0	0	9.400.000	153.344
38	РЖ Институт Скопје	5,11 ЕМУ	113.392	0	0	0	0	0	0	0	5.669.600	92.489
39	Нико Доага Крушево	50 ЕМУ	17.020	0	0	0	0	0	0	0	3.404.000	55.530
40	Охрид табак Охрид	100 ДЕМ	17.663	0	0	0	0	0	0	0	264.945	4.322
41	АД Стоби Велес	100 ДЕМ	10.917	0	0	0	0	0	0	0	0	0
42	Алумина Скопје	100 ДЕМ	155.825	0	0	0	0	0	0	0	0	0
43	ВВ Повардарие Неготино	100 ДЕМ	43.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
44	ВВ Тиквеш Кавадарци	51,13 ЕМУ	206.500	0	0	0	0	0	0	0	0	0
45	Евротекс АД Скопје	50 ЕМУ	10.989	0	0	0	0	0	0	0	0	0
46	Единство Тетово	5,11 ЕМУ	290.544	0	0	0	0	0	0	0	0	0
47	Жито Караорман АД Кичево	256 ЕМУ	12.635	0	0	0	0	0	0	0	0	0
48	Југотутун Свети Николе	102,26 ЕМУ	20.253	0	0	0	0	0	0	0	0	0
49	Карпош Скопје	200 ДЕМ	49.852	0	0	0	0	0	0	0	0	0
50	Макотекс Скопје	35,9 ЕМУ	94.063	0	0	0	0	0	0	0	0	0
51	Пролукс Прилеп	51,13 ЕМУ	23.708	0	0	0	0	0	0	0	0	0
52	РЖ Валавица за ленти Скопје	5,11 ЕМУ	11.939.699	0	0	0	0	0	0	0	0	0
53	Тане Цалески АД Кичево	100 ДЕМ	25.506	0	0	0	0	0	0	0	0	0
54	Трикотажа Пелистер Битола	35 ЕМУ	100.985	0	0	0	0	0	0	0	0	0
55	Металец Прилеп	100 ДЕМ	25.997	0	0	0	0	0	0	0	0	0
56	Алгрета Ресен	100 ДЕМ	12.431	1.402	1.400	1.401	200	280.074	4.569	6	17.403.400	283.905
57	ШИК Јелак Тетово	100 ДЕМ	77.920	0	0	0	0	0	0	0	0	0
58	Охис Скопје	100 ДЕМ	927.974	0	0	0	0	0	0	0	352.630.120	5.752.531
59	Отекс Охрид	1940,97 ДЕН	488.736	0	0	0	0	0	0	0	68.423.040	1.116.200
60	Раде Кончар Скопје	25 ЕМУ	202.269	160	160	160	407	65.120	1.062	7	32.363.040	527.945
61	Печатница 11 Октомври Прилеп	100 ДЕМ	32.000	0	0	0	0	0	0	0	51.200.000	835.237
62	Факом АД Скопје	51,13 ЕМУ	67.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ВКУПНО			37.203.517				66.308	93.168.042	1.519.870	551	8.472.019.728	138.205.868
ТРГОВИЈА												
1	АД Технокомерц Скопје	51,13 ЕМУ	19.934	0	0	0	0	0	0	0	19.934.000	325.188
2	Аутомакедонија Скопје	44,48 ЕМУ	82.529	0	0	0	0	0	0	0	82.529.000	1.346.313
3	Макпетрол Скопје	511,29 ЕМУ	112.382	11.100	9.250	10.189	1.074	11.036.458	180.040	91	1.128.427.662	18.408.282
4	Макпромет Штип	51,13 ЕМУ	59.993	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Реплек Македонија Скопје	562,42 ЕМУ	17.020	12.881	11.710	12.296	46	545.686	8.902	4	219.234.620	3.576.421
6	Технометал Вардар Скопје	51,13 ЕМУ	80.186	650	600	604	997	599.766	9.784	31	48.913.460	797.936
7	Тутун Скопје	35,79 ЕМУ	61.300	0	0	0	0	0	0	0	61.300.000	1.000.000
ВКУПНО			433.344				2.117	12.181.910	198.726	126	1.560.338.742	25.454.139
ГРАДЕЖНИШТВО												
1	Бетон АД Скопје	255,65 ЕМУ	43.684	1.600	1.500	1.505	1.387	2.084.400	34.003	108	65.526.000	1.068.940
2	Бетон Битола	500 ДЕМ	9.138	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Бетон Штип	25 ЕМУ	41.804	0	0	0	0	0	0	0	19.647.880	320.520
4	ГП Маврово Скопје	51,13 ЕМУ	248.249	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	Гранит Скопје	5 ЕМУ	2.893.600	86	75	79	31.170	2.516.482	41.052	90	231.488.000	3.776.313
6	Илинден Скопје	51,12 ЕМУ	12.470	0	0	0	0	0	0	0	12.470.000	203.426
ВКУПНО			3.248.945				32.557	4.600.882	75.055	198	329.131.880	5.369.199

ПРЕГЛЕД НА ТРГУВАЊЕТО СО КОТИРАНИТЕ КОМПАНИИ НА ОФИЦИЈАЛНИОТ ПАЗАР НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА ВО ПЕРИОД ОД 01.01.2003-31.03.2003 ГОДИНА

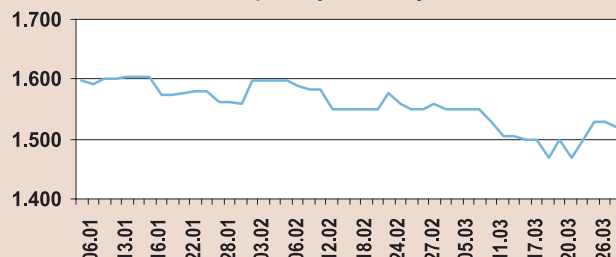
Преглед на тргувањето со котираните друштва на Официјалниот Пазар

Р. бр	ОПИС	Номинална вредност	Број на издадени акции	Макс. цена	Мин. цена	Проосечна цена	Количина	Вредност (денари)	Вредност (ЕВРА)	Број на транс.	Пазарна капитализација (денари)	Пазарна капитализација (ЕВРА)
	СООБРАЌАЈ											
1	Галеб Охрид	50 ЕМУ	40.278	0	0	0	0	0	0	0	85.953.252	1.402.174
2	Авиоимпекс Скопје	100 ДЕМ	102.182	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	Млаз Богданци	35 ЕМУ	195.912	500	499	500	694	346.798	5.657	7	97.956.000	1.597.977
4	Транскоп-Патнички сообр. Битола	100 ДЕМ	30.000	600	600	600	26	15.600	254	1	18.000.000	293.638
	ВКУПНО		368.372				720	362.398	5.912	8	201.909.252	3.293.789
	ЗЕМЈОДЕЛСТВО											
1	ГП-Тиквеш Кавадарци	51,13 ЕМУ	68.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Земјод. комб. Пелагонија БТ	51,13 ЕМУ	278.620	310	305	308	246	75.815	1.237	3	86.372.200	1.409.008
	ВКУПНО		346.620				246	75.815	1.237	3	86.372.200	1.409.008
	УСЛУГИ											
1	Градеж. Инсти. Македонија Скопје	100 ДЕМ	14.000	7.300	7.000	7.100	68	484.100	7.897	3	98.000.000	1.598.695
2	Лотарија на Македонија Скопје	51,03 ЕМУ	161.540	0	0	0	0	0	0	0	28.403.578	463.354
3	Македонијапроект Скопје	51,13 ЕМУ	13.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	Макошпед Скопје	1000 ДЕН	788.424	0	0	0	0	0	0	0	78.842.400	1.286.173
5	РЖ Економика Скопје	5,11 ЕМУ	535.245	95	50	75	37.901	3.481.310	56.791	223	49.242.540	803.304
6	РЖ КПОР Скопје	5,11 ЕМУ	309.582	0	0	0	0	0	0	0	15.479.100	252.514
7	РЖ Услуги Скопје	5,11 ЕМУ	1.571.667	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Скопски Пазар Скопје	51,13 ЕМУ	100.088	2.341	2.010	2.175	2.166	4.720.205	77.002	14	222.795.888	3.634.517
	ВКУПНО		3.493.546				40.135	8.685.615	141.690	240	492.763.506	8.038.556
	БАНКАРСТВО											
1	Инвест Банка АД Скопје	2670 ДЕН	215.209	0	0	0	0	0	0	0	151.209.170	2.466.708
2	Охридска банка Скопје	2650 ДЕН	134.752	0	0	0	0	0	0	0	346.129.430	5.646.483
3	КИБ Куманово	2741,56 ДЕН	552.935	0	0	0	0	0	0	0	160.818.750	2.623.471
4	Комерцијална банка Скопје	5000 ДЕН	225.149	1.860	1.749	1.817	2.499	4.562.061	74.422	49	831.524.710	13.564.840
5	СИЛЕКС БАНКА АД Скопје	43,46 ЕМУ	227.313	0	0	0	0	0	0	0	64.414.000	1.050.799
6	Стопанска банка Битола	3000 ДЕН	298.960	2.770	2.280	2.520	280	662.540	10.808	8	744.808.560	12.150.221
7	Тетекс-Кредитна банка Скопје	1000 ДЕН	682.596	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Тетовска банка	3000 ДЕН	146.852	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	ВКУПНО		2.483.766				2.779	5.224.601	85.230	57	2.298.904.620	37.502.522
	УГОСТИТЕЛСТВО											
1	Македонија Турист Скопје	25,56 ЕМУ	452.247	1.002	831	903	4.443	4.078.101	66.527	46	407.022.300	6.639.842
2	Интернешенал Хотелс АД Скопје	1 ЕМУ	530.554	0	0	0	0	0	0	0	318.332.400	5.193.024
	ВКУПНО		982.801				4.443	4.078.101	66.527	46	725.354.700	11.832.866
	ВКУПНО СИТЕ ДЕЈНОСТИ		48.560.911				149.305	128.377.364	2.094.247	1.229	14.166.794.628	231.105.948

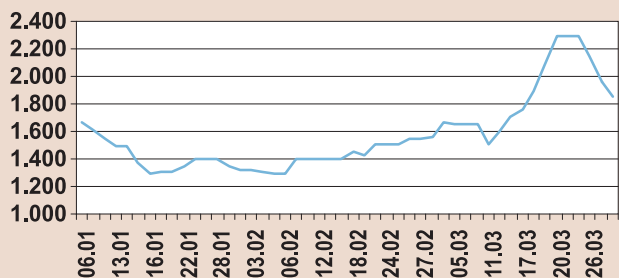
Макпетрол АД Скопје - обични акции

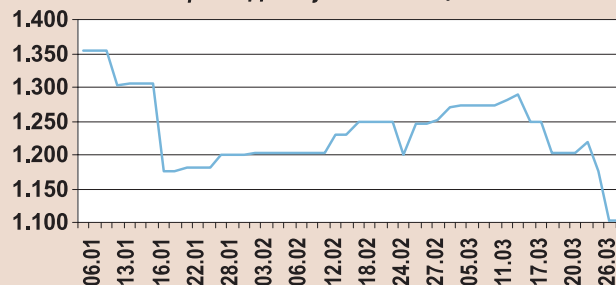
Топлификација АД Скопје

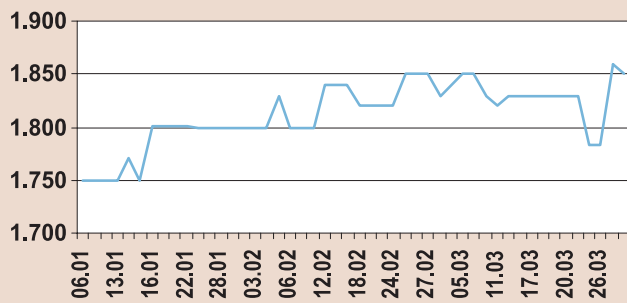
Алколоид АД Скопје - обични акции

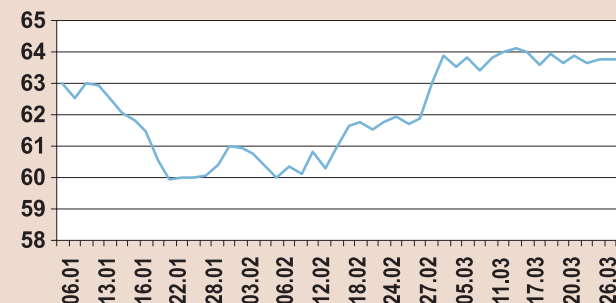
Европа АД Скопје - обични акции

Комерцијална Банка - АД Скопје - обични акции

Р. Македонија - обврзници за заробени девизи

СОСТАВ НА МАКЕДОНСКИОТ БЕРЗАНСКИ ИНДЕКС

шифра	Друштво	Пазарна Капитализација (31.12.2002)	Пазарна Капитализација (31.03.2003)	% на промена 31.03.2003/31.12.2002
АЛК	АЛКАЛОИД АД	2.173.054.100	2.407.275.500	▲ 10,8
ТПЛФ	ТОПЛИФИКАЦИЈА АД	706.500.000	684.122.580	▼ -3,2
ЕВРО	ЕВРОПА АД	346.314.965	282.163.632	▼ -18,5
МПТ	МАКПЕТРОЛ АД	1.179.898.618	1.128.427.662	▼ -4,4
КМБ	КОМЕРЦИЈАЛНА БАНКА	798.749.450	831.524.710	▲ 4,1
	ВКУПНО	4.858.202.168	5.333.514.084	▲ 9,8

ПРОМЕТ НА ЧЛЕНКИТЕ НА МАКЕДОНСКА БЕРЗА А.Д СКОПЈЕ // во денари*

Јануари - Март 2003

Ранг	Членка	Класично тргување	% од класично тргување	Блок	% од блокови	Државен сегмент	% од државен сегмент	Вкупно
1	КБ	264.845.053	32,65	34.554.520	38,35	184.087.979	41,23	483.487.552
2	ФР	190.165.592	23,44	24.299.040	26,97	121.181.608	27,14	335.646.240
3	ТН	75.176.856	9,27	6.152.547	6,83	92.894.310	20,81	174.223.713
4	МИ	69.027.241	8,51	3.159.186	3,51	38.703.720	8,67	110.890.147
5	МК	83.407.660	10,28	7.103.895	7,88	0	0	90.511.555
6	БД	64.797.268	7,99	11.187.186	12,42	8.124.480	1,82	84.108.934
7	СБ	34.023.523	4,19	3.654.144	4,06	0	0	37.677.667
8	ББ	20.193.669	2,49	0	0	0	0	20.193.669
9	БЛ	5.806.757	0,72	0	0	1.502.400	0,34	7.309.157
10	СЛ	1.992.300	0,25	0	0	0	0	1.992.300
11	ПТ	1.784.549	0,22	0	0	0	0	1.784.549
	ВКУПНО	811.220.468	100	90.110.518	100	446.494.497	100	1.347.825.483

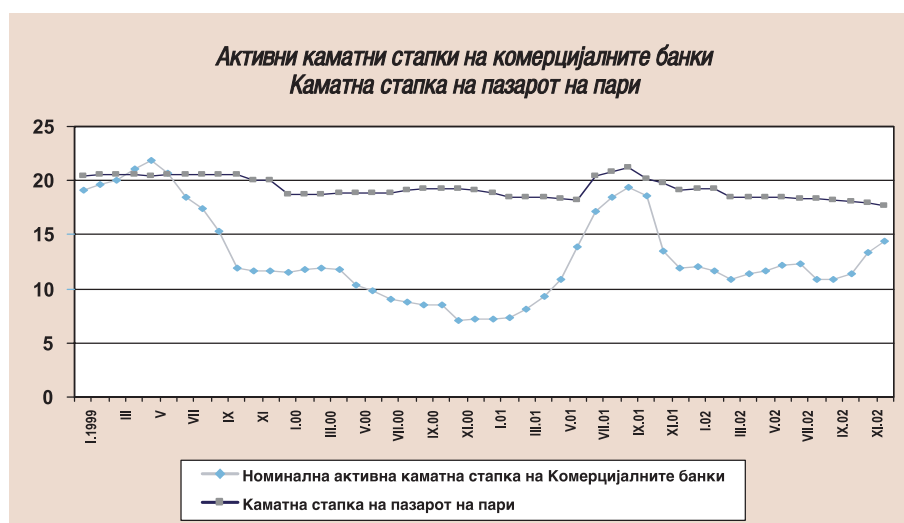
* двојно пресметување (и при купување и при продавање)

ПАЗАР НА ПАРИ И КРАТКОРОЧНИ ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

На пазарот на пари и краткорочни хартии од вредност во март 2003 година, вкупниот промет во однос на претходниот месец забележа значителен пад од 36%. Притоа, намалувањето на вкупниот промет на пазарот на пари се должи како на намалувањето на понудата за ликвидни средства за 21%, така и на побарувачката за 35%. Земајќи ја во предвид високата корелација на каматните стапки на пазарот на пари и облајничките записи, во март 2003 година каматната стапка на пазарот на пари се намали и просечно изнесуваше 12,2%, што во однос на претходниот месец претставува намалување од 2,2 процентни поени. Со тоа, март претставува трет последователен месец во кој значително се намалува каматната стапка на пазарот на пари.

Истовремено, просечната дневна реализација во март (21 работен ден) изнесува 71 милиони денар, што во однос на февруари претставува намалување од 42%.

Анализирано квартално, карактеристично е што во првите три месеци од 2003 година се забележува значително намалување на вкупната понуда и побарувачка за ликвидни средства, вкупниот промет и каматните стапки на што е директна последица на дисциплинанта фискална политика која владата на Република Македонија ја води во согласност со Меѓународниот монетарен фонд.

Пазар на пари во 2002 и 2003 година(по месеци)

	XII.01	I.02	II.02	III.02	IV.02	V.02	VI.02	VII.02	VIII.02	IX.02	X.02	XI.02	XII.02	I.03	II.03	III.03
Вкупен промет (во милиони денари)	2,323	2,491	3,390	4,888	4,473	4,145	5,631	3,938	2,460	3,008	2,970	3,843	5,213	3,224	2,330	1,493
Каматна стапка (% на годишно ниво)	11.92	12.03	11.62	10.85	11.41	11.62	12.11	12.33	10.84	10.83	11.35	13.36	14.36	15.20	14.44	12.19

ДЕПОЗИТИ НА ФИЗИЧКИТЕ ЛИЦА КАЈ БАНКИТЕ И ШТЕДИЛНИЦИТЕ

Во **јануари 2003** година депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 34,7 милијарди денари, односно 568 милиони евра, што претставува зголемување на вкупните депозити кај банките и штедилниците за 0,77% во однос на декември 2002 година.

Споредено со јануари 2002 година, депозитите на граѓаните во јануари 2003 година се помали за 1,06 милијарди денари, односно за 3,06%. Зголемениот обем на депозити во јануари 2002 година се должи на процесот на конверзија на германските марки во евра како резултат на што граѓаните ги вложуваа своите девизи во комерцијалните банки со цел да ги конвертираат марките во евра. По конвертирањето на финансиските средства мал дел од штедачите во првите месеци на 2003 година повторно ги повлекоа од банките своите финансиски средства, но набрзо тој тренд беше прекинат и во банкарскиот систем продолжи процесот на зголемување на депонираните средства.

Анализирајќи ги депозитите според валутната структура, во јануари 2003 година, 29,06% од вкупните депозити се денарски, додека останатите 70,94% се девизни депозити. Споредено со декември 2002 година, валутната структура на депозитите останува иста.

Во однос на рочноста на депозитите во анализираниот период, 55,83% претставуваат депозити по видување и овие депозити изнесуваат 19 милијарди денари. Останатите 44,17% од вкупните депозити се орочени депозити и изнесуваат 15 милијарди денари. Споредено со декември 2002 во јануари оваа година за 0,95% се намалени депозитите по видување за сметка на зголемување на орочените депозити.

Депозитите на физичките лица кај банките и штедилниците во **февруари 2003** година изнесуваа 35,2 милијарди денари, односно 573 милиони евра, што изнесува пораст за 1,47%, односно за 518 милиони денари во однос на јануари оваа година.

Кога ќе ги споредиме депозитите во февруари 2003 со оние од февруари 2002 година ќе забележиме дека депозитите во февруари 2003 се поголеми за 1,2 милијарди денари, односно за 3,64%

Според валутната структура на депозитите, 29,06% од вкупните депозити во февруари 2003 се денарски, додека останатите 70,94% се девизни депозити. Валутната структура на депозитите во овој месец е иста како и во јануари.

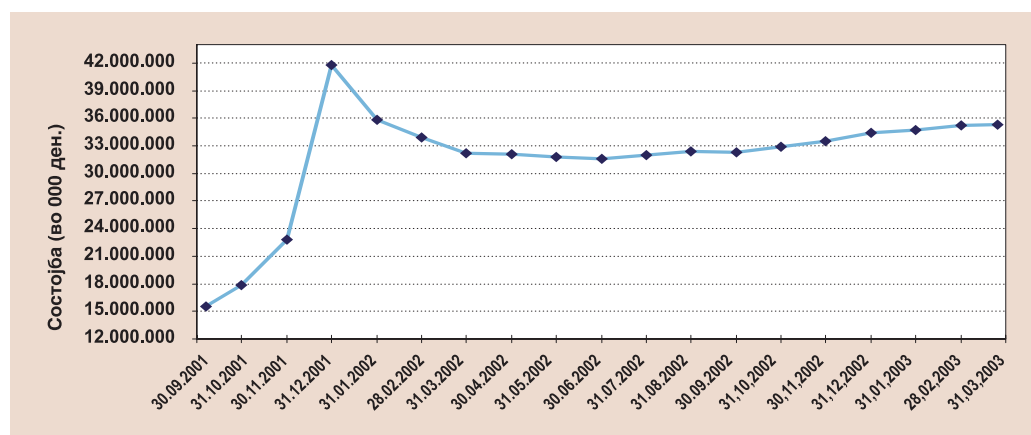
Во однос на рочноста на депозитите во февруари 2003, 55,67% од вкупните депозити се депозити по видување и изнесуваат 19,6 милијарди денари, додека 44,33% се орочени депозити во вредност од 15,6 милијарди илјади денари. Во анализираниот период структурата на депозитите по рочнос е иста како и во месец јануари оваа година.

Во **март 2003** година вкупните депозити на физичките лица кај банките и штедилниците достигнаа вредност од 35,3 милијарди денари, односно 577 милиони евра, што претставува зголемување за 0,3% односно за 108 милиони денари во споредба со февруари.

Споредено со март 2002 година вкупните депозити во март 2003 година бележат зголемување од 9,03%, односно за 3,1 милијарда денари.

Анализирано според валутната структура на депозитите, во овој месец останува исто процентуалното учество на денарските и девизните депозити во вкупните депозити, како и во претходните месеци, односно денарските депозити учествуваат со 29,06%, а девизните со 70,94% во вкупните депозити.

Во однос на рочноста на депозитите во анализираниот период 55,38% претставуваат депозити по видување и изнесуваат 19,5 милијарди денари, додека останатите 44,62% се орочени депозити во вкупна вредност од 15,7 милијарди денари. Во овој период структурата на депозитите според рочноста е идентична како и во претходниот месец.

КРЕДИТНИ ЛИНИИ ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

обезбедени и гарантирани од Владата на Република Македонија

(податоците се од информативен карактер, деталните услови се достапни за деловни банки)

Кредитна линија	Стоковна кредитна линија од Италија (за опрема од италијанско производство) Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. Банка агент - МБПР	Програма за кредитирање на развојот на МСП од страна на KfW од Германија. Банка агент - МБПР
Износ	50,000 - 2,000,000 €	50,000 - 400,000 €	10,000 - 150,000 €
Рок на враќање	до 5,5 години	до 4 години	до 8 години
Грејс период	до 1,5 години	до 1 година	до 2 години
Годишна каматна стапка	фиксна 7% годишно	Променлива, (зависи од шестмесечна ЕУРИБОР камата). Во моментот 11 % годишно.	фиксна 8% годишно
Обезбедување	хипотека, банкарска гаранција, депозит хартии од вредност	Хипотека, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност, залог на недвижен имот	Хипотека на недвижен имот, задолжително со облигаторен однос или банкарска гаранција, депозит, хартии од вредност
Намена на кредитот	проекти со кои се обезбедува производство, модернизација, заокружување на технолошкиот процес и одстранување од тесни грла	Модернизација и проширување на постоечки приватни МСП, и основање на нови. Минимум 70% од кредитот за основни средства. Максимум 30% од кредитот може да се користи за обртни средства.	Отпочнување со работа на нови трговски друштва, превземање на постоечки трговски друштва, активно партнерство на постоечки трговски друштва експанзија на постоечки трговски друштва не постари од 3 години
Целни групи	МСП кои ги исполнуваат условите на кредитната политика на МБПР	МСП кои се над 51% во приватна сопственост.	Производни, услужни, градежни или аграрни МСП, над 51% приватни (трговијата е исклучена). Основачот мора да биде повратник од Германија, вратен по 01.01.1991 година
Извор на средства	Италија обезбеди 12,7 милиони € од кои остануваат за користење 9 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд.	KfW од Германија обезбеди 15 милиони € од кои остануваат за користење 3,2 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд.	ДЕГ од Германија и Министерството за финансии на Македонија обезбедија 10,2 милиони €, од кои остануваат за користење 9,8 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд.
Деловни банки кои го нудат кредитот	Балканска банка Скопје, Експорт импортер банка Скопје, Извозна и кредитна банка Скопје, Инвест банка Скопје, Комерцијална банка Скопје, Македонска банка Скопје, Охридска банка Охрид, Радобанк Скопје, Стопанска банка Скопје, Стопанска банка Битола, Тетовска банка Тетово, Тутунска банка Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импортер банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импортер банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка			

Кредитна линија	Кредитирање на мали бизниси (микро и мали кредити)	Кредитирање на производство наменето за извоз, од средствата на Македонска банка за поддршка и развој	Програма за кредитирање на инвестиции на мали и средни претпријатија, од средствата на Македонска банка за поддршка и развој
Износ	50,000 - 15,000 € микро кредити, до 50,000 € мали кредити,	50,000 - 400,000 €	50,000 - 400,000 €
Рок на враќање	До 2 години	4 - 15 месеци (за извозни аранжмани)	до 4 години
Грејс период	До 3 месеци	/	до 1 година
Годишна каматна стапка	До 20% на годишно ниво за макро кредити, до 15% на годишно ниво за мали кредити	Фиксна 11% годишна	11%
Обезбедување	Бланко меница со изјава заверена кај нотар, со најмалку 2 жиранти; бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гаранти; хипотека; рачна залога на подвижни предмети и права; депо на вредносни предмети и хартии од вредност; граѓански чекови; друго по потреба, прифатливо за банката при проценување на кредитите се применува посебна кредитна технологија која е фокусирана на социо-економската состојба на претприемачот и неговиот бизнис, во однос на колатералот		Хипотека на недвижен имот, меници, залог на подвижни предмети, права и хартии од вредност, залог на недвижен имот
Намена на кредитот	Финансирање на основни средства (набавка на опрема, машини, алати, инсталации, градежно земјиште, реновирање и модернизација, финансирање на обртни средства (суровини, репроматеријали, трговска стока . . .)	Финансирање обртни средства за подготвка на производството наменето за извоз	Набавка на машини, алати, лиценци и слично до 70 % од кредитот, уредување и адаптација на градежни објекти кои се во склоп на планираниот проект, до 20% од кредитот, финансирање на обртни средства, до 30% од кредитот.
Целни групи	Приватни трговски друштва, поединци, индивидуални претприемачи, занаетчии, продавачи на пазар и самостојни вршители на дејност	Приватни трговски друштва кои имаат производство наменето за извоз	Правни лица кои се над 50% во приватна сопственост новоосновани друштва - инвеститорот треба да има претходно искуство како физичко лице најмалку 4 години во дејноста и да гарантира за сиот свој личен имот
Извор на средства	Кредитната банка за обнова КФН од Германија обезбеди 6,7 милиони €, од кои остануваат за користење 5,7 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	Македонска банка за поддршка и развој обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се искористени 31,5 милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	Македонска банка за поддршка и развој обезбеди средства за оваа кредитна линија. Од нив досега се искористени 4,5 милиони €. Средствата од отплатите на кредитите ќе бидат наменети за Програмата за финансирање производство наменето за извоз
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје,	Балканска банка АД Скопје, Експорт импорт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје	Балканска банка АД Скопје, Експорт импорт банка АД Скопје, Извозна и кредитна банка АД Скопје, Инвест банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Македонска банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Тетовска банка АД Тетово, Тутунска банка АД Скопје
Забелешка		Сопствено учество 15%, други трршоци 2%, провизија на ангажирани средства 0,50% годишно на одобриениот а неискористен кредит	Сопствено учество најмалку 15%

Кредитна линија	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1, Мали и големи кредити за индивидуални земјоделци	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 1, Кредити за мали и средни претпријатија	Кредити од кредитната линија на Меѓународен фонд за развој на земјоделството ИФАД 2, Финансиски услуги во земјоделството
Износ	1,000 - 10,000\$ (мали) 1.000 - 30,000\$ (големи)	1,000 - 75,000\$	2,000\$ микро кредити, 25,000\$ за примарно земјоделско производство, 75,000\$ за преработка на земјоделски производи
Рок на враќање	Од 1 до 6 години, зависно од намената	Од 1 до 6 години, зависно од намената	
Грејс период	Од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	Од 3 месеци до 3 години, зависно од намената	
Годишна каматна стапка	6% годишно	6% годишно	
Обезбедување	Хипотека во однос 2:1 (за мали кредити), Хипотека во однос 2:1 (за големи кредити), банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептивни налози од ликвидно претпријатие	Хипотека во однос 2:1, банкарски чекови, девизни средства, гаранција од ликвидна организација, банкарска гаранција, акцептивни налози од ликвидно претпријатие	
Намена на кредитот			Подобрување на животниот стандард на популацијата од целната група.
Целни групи	Индивидуални земјоделци од определени подрачја во источниот и југоисточниот дел на Македонија	Мали и средни претпријатија (на ниво на село)	Невработени лица од земјоделските неразвиени средини, сиромашни земјоделски домаќинства како и мали и средни претприемачи
Извор на средства	ИФАД (Меѓународен фонд за развој на земјоделството) обезбеди 6,7 милиони \$ од кои остануваат за користење 4,9 милиони \$. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	ИФАД (Меѓународен фонд за развој на земјоделството) обезбеди 6,7 милиони \$ од кои остануваат за користење 4,9 милиони \$. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	ИФАД (Меѓународен фонд за развој на земјоделството) обезбеди 7,5 милиони \$. Од средствата ќе се креира револвинг фонд
Деловни банки кои го нудат кредитот	Инвестбанка А.Д. Скопје	Инвестбанка А.Д. Скопје	
Забелешка	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити, задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент	Критериуми: инвестициона програма за големите кредити, задолжително учество од 30%, во опрема, згради и задолжително осигурување на стоката во осигурителна компанија и винулирање на Полисата во корист на Банката не одобрува готовински средства, туку врши набавка за сметка на клиентот од добавувач кој го бира самиот клиент	Имплементација на оваа кредитна линија е во почетна фаза. Во тек е дефинирање на условите под кои ќе се доделуваат кредитите, како и избор на деловни банки

Кредитна линија	<i>Кредити од кредитната линија на Меѓународна банка за обнова и развој (МБОР) за развој на приватниот сектор РЕВОЛВИНГ ФОНД</i>	<i>Проект за развој на приватниот сектор на Фондот за меѓународна соработка и развој од Тајван</i>	<i>Кредитна линија за креирање нови работни места во мали и средни претпријатија РЕВОЛВИНГ ФОНД</i>
Износ	<i>До 1,125,000 € за МСП до 75,000 € за индивидуални земјоделски производители</i>	<i>До 400,000\$ за мали и средни претпријатија до 200,000\$ за земјоделство</i>	<i>Нема лимит</i>
Рок на враќање	<i>Од 1 до 10 години</i>	<i>До 7 години за МСП до 5 години за земјоделство</i>	<i>Од 5 до 10 години</i>
Грејс период	<i>До 3 години (за основни средства) до 2 години (за индивидуални земјоделски производители)</i>	<i>1 - 3 години</i>	<i>1 - 3 години</i>
Годишна каматна стапка	<i>Променлива околу 7% (ЛИБОР + 3% + банк. трошоци)</i>	<i>ЛИБОР + 2,5%</i>	<i>Околу 9% (ЕУРИБОР + 5,3%)</i>
Обезбедување	<i>Хипотека, залог</i>	<i>Хипотека на недвижен имот, залог на опрема</i>	<i>Хипотека, залог на опрема, др. инструменти прифатливи за Банкити</i>
Намена на кредитот	<i>Набавка на нова опрема, тековни обртни средства, градежни работи, инжинеринг, консултантски услуги и лиценци Трајни обртни средства</i>	<i>Набавка на машини, опрема, градежни работи, други иновни средства (освен стекнување на земја) набавка на сировини, репроматеријали (за мали и средни претпријатија), набавка на земјоделска механизација, основно стадо, оранжерии, подигање на насади, опрема, набавка на сировини, репрома- ријали (за кредити во областа на земјоделството)</i>	<i>Изградба / набавка на имот, набавка на машини и опрема, набавка на сировини и резервни делови Едукативен тренинг</i>
Целни групи			<i>МСП од текстилна кожа, прехранбена индустрија и други гранки кои би овозможиле креирање нови работни места, освен примарно земјоделско производство</i>
Извор на средства	<i>Револвинг фонд од искористената кредитна линија од Меѓународната банка за обнова и развој</i>	<i>Фонд за меѓународна соработка и развој (ИЦДФ) - Тајван</i>	<i>Средства од Банката за развој при Советот на Европа (ЦЕБ) во износ од 5 милиони € се целосно искористени. Од нив се создаде револвинг фонд кој продолжува да се користи под истите услови</i>
Деловни банки кои нудат кредитот	<i>Инвестбанка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Битола</i>	<i>Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Тутунска банка АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Стопанска банка АД Битола, Охридска банка АД Охрид, Македонска банка АД Скопје</i>	<i>Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Балканска банка АД Скопје</i>
Забелешка	<i>Сопствено учество 20% од пресметк. вредност на проектот. Провизија на ангажирани средства 0,75% на одобраниот а неискористен кредит</i>		<i>Средствата не може да се користат за проекти од земјоделството, освен за преработка и доработка на земјоделски производи</i>

Кредитна линија	АПЕКС глобален заем од Европската Инвестициона банка	Поддршка на развојот на мали и средни претпријат. од Владата на Холандија. Имплементатор - Македонска развојна фондација за претпријатија	Поддршка на мали и средни претпријатија преку компензациони фондови создадени од странска помош од Јапонија и од други држави
Износ	20,000 € до 12,500,000 €	10,000 € за индивидуални земјоделци со 7,25% камата, годишно 17,000 € за микро претприемачи со 18% камата годишно, 50,000 € за мали претпријатија со 8 - 12% камата годишно	Износот не е дефиниран, се определува во зависност од конкретниот проект
Рок на враќање	Од 5 до 7 години	Од 3 до 5 години	Од 9 месеци до 5 години
Грејс период	1 година	6 месеци до 1 година	Од 3 месеци до 1 година
Годишна каматна стапка	Околу 8% или 9% (преку МБПР)	Од 7,25% до 12%	0 - 3%
Обезбедување	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Согласно кредитната политика на деловните банки учеснички во реализација на кредитот	Хипотека на недвижен имот во однос 2:1 за опрема Банкарска гаранција за рез. делови и сировини
Намена на кредитот	Основни средства и зголемување на постојаниот обртен капитал поврзан со проектот	Поддршка на можностите за вработување и развој на микро и мали бизниси	Сировини, репроматеријали, резервни делови
Целни групи	Мали и средни претпријатија од сите производни дејности	Микро и мали претпријатија и индивидуални земјоделци	
Извор на средства	Европска инвестициона банка обезбеди 20 милиони € од кои остануваат за користење 17, милиони €. Од средствата ќе се креира револвинг фонд	Владата на Холандија обезбеди 7 милиони € од кои остануваат за користење 4 милиони €. Од пласираните средства ќе се создаде револвинг фонд кој обезбедува 2,5 милиони €.	Од компензациониот фонд од Јапонија и од друга странска помош во моментот има нераспределени 9 милиони денари
Деловни банки кои го нудат кредитот	Комерцијална банка АД Скопје, Стопанска банка АД Скопје	Тутунска банја АД Скопје, Радобанк АД Скопје, Штедилница Можности	Средствата се пласираат преку Одделението за компензациони фондови при Министерството за финансии согласно наведените одлуки на владата
Забелешка			Во некои случаи 50% сопствено учество.

Кредитна линија	Кредитна програма за мали претпријатија од ФАРЕ / НЕПА	Микро - кредитна линија за мали претпријатија од ЦАРДЕС - ЕУ
Износ	До 1,800,000 МКД	До 30,000 €
Рок на враќање	Од 3 до 5 години	До 5 години
Грејс период	До 6 месеци	До 6 месеци
Годишна каматна стапка	Не пониска од 10%	До 10%
Обезбедување	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, хипотека на недвижен имот, минимум 130% од износот на кредитот, депонирање на вредносни предмети и хартии од вредност и друго.	Бланко меница со менична изјава заверена кај нотар, бариран чек со изјава заверена кај нотар, меница и/или бариран чек од други бонитетни правни лица - гарант хипотека, минимум 130% од износот на кредитот рачна залога, минимум 130% од износот на кредитот, депонирање на вредносни предмети и хартии од вредност, банкарска гаранција. Самиот ФАРЕ фонд обезбедува гарантен фонд за обезбедување на колатерала.
Намена на кредитот	Купување на опрема или машини, долгорочно финансирање на нови проекти, со одобрение на НЕПА банката може да се дозволи најмногу 10% од вкупно одобрениот кредит да биде наменет за обртен капитал	Купување на опрема или машини, долгорочно финансирање на нови проекти, 20% од вкупно одобрениот кредит да биде наменет за обртен капитал
Целни групи	Правни лица кои вработуваат најмногу 20 лица, бизнисот да е започнат најмногу пред 5 години, најмалку 51% од главницата да е во приватна сопственост	Правни лица кои вработуваат најмногу 20 лица, кај кои бизнисот е започнат најмногу пред 5 години и најмалку 51% од главницата да е во приватна сопственост или кои се на почетокот на бизнисот.
Извор на средства	ФАРЕ - НЕПА аранжман	КАРДС - ЕУ
Деловни банки кои го нудат кредитот	Извозна и кредитна банка АД Скопје, Комерцијална банка АД Скопје, Комерцијално инвестициона банка АД Куманово, Охридска банка АД Охрид, Стопанска банка АД Битола, Тутунска банка АД Скопје	Потребно е да се изврши селекција
Забелешка	Надомест на трошоци 1% еднократно	70% посто од трошокот го носи самиот фонд ФАРЕ, а 30% од пласманот деловните банки, 20% од вкупните средства претставуваат сопствен гарантен фонд на ФАРЕ

ФАКТИ ЗА ПРИВАТИЗАЦИЈА

СОСТОЈБА 31.3.2003

СОСТОЈБА НА ПОЧЕТОК НА ПРИВАТИЗАЦИЈАТА

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	403	149,174	1,101,109,147
Градежништво	117	33,499	118,205,995
Трговија	385	20,773	252,619,574
Транспорт и сообраќај	63	12,080	67,505,331
Финансии и услуги	120	4,417	26,247,146
Занаетчиство	58	3,017	9,376,752
Угостителство и туризам	70	5,890	111,824,957
ВКУПНО	1,216	228,850	1,686,888,902

Извор: Изработено врз основа на завршни сметки од претпријатијата (според ЗПП) со состојба 31/12/1994

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК ДО 31/3/2003

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	25	5,348	16,878,118
Земјоделе	16	1,240	10,457,074
Градежништво	6	146	4,773,549
Трговија	22	2,968	6,957,661
Транспорт и сообраќај	1	43	484,391
Финансии и услуги	10	167	522,614
Занаетчиство	1	75	184,065
Угостителство и туризам	3	202	1,703,927
ВКУПНО	84	10,189	41,961,399

Сектор	Бр. на претпр.	Бр. на вработ.	Вредност (ЕУР)
Индустрија	500	137,603	1,476,089,764
Земјоделе	429	20,593	201,535,330
Градежништво	122	31,877	120,064,477
Трговија	352	17,682	257,511,836
Транспорт и сообраќај	53	7,322	40,487,806
Финансии и услуги	116	7,350	122,516,046
Занаетчиство	55	2,914	24,639,230
Угостителство и туризам	63	4,281	93,216,876
ВКУПНО	1,690	229,622	2,336,061,365

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК - БРОЈ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО СЕКТОРИ

Сектор	Приватизирани	Приватизирани
Индустрија	500	25
Земјоделе	429	16
Градежништво	122	6
Трговија	352	22
Транспорт и сообраќај	53	1
Финансии и услуги	116	10
Занаетчиство	55	1
Туризам	63	3
ВКУПНО	1,690	84

ПРИВАТИЗАЦИЈА ВО ТЕК - БРОЈ НА ВРАБОТЕНИ ПО СЕКТОРИ

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустија	137,603	5,384
Земјоделе	20,593	1,240
Градежништво	31,877	146
Трговија	17,682	2,968
Транспорт и сообраќај	7,322	43
Финансии и услуги	7,350	167
Занаетчиство	2,914	75
Туризам	4,281	202
ВКУПНО	229,622	10,225

Приватизација во тек - број на претпријатија по сектори

ПРИВАТИЗАЦИЈА - ТЕКОВНА СОСТОЈБА

(ЕУР)

Сектор	Приватизирани	Во процес
Индустија	1,476,089,764	16,878,118
Земјоделе	201,535,330	10,457,074
Градежништво	120,064,477	4,773,549
Трговија	257,511,836	6,957,661
Транспорт и сообраќај	40,487,806	484,391
Финансии и услуги	122,516,046	522,614
Занаетчиство	24,639,230	184,065
Туризам	93,216,876	1,703,927
ВКУПНО	2,336,061,365	41,961,399

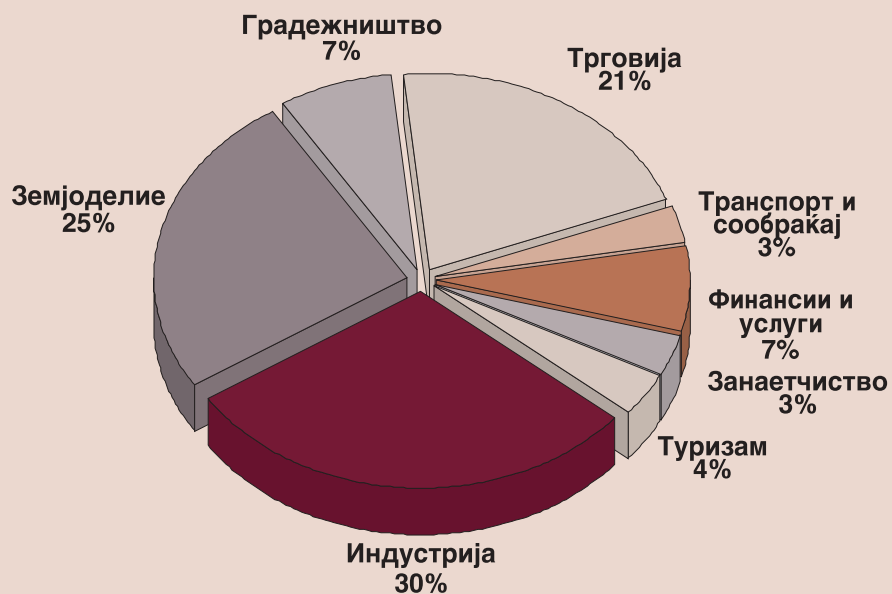
Приватизација во тек - број на вработени по сектори

БРОЈ НА ПРИВАТИЗИРАНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО СЕКТОРИ

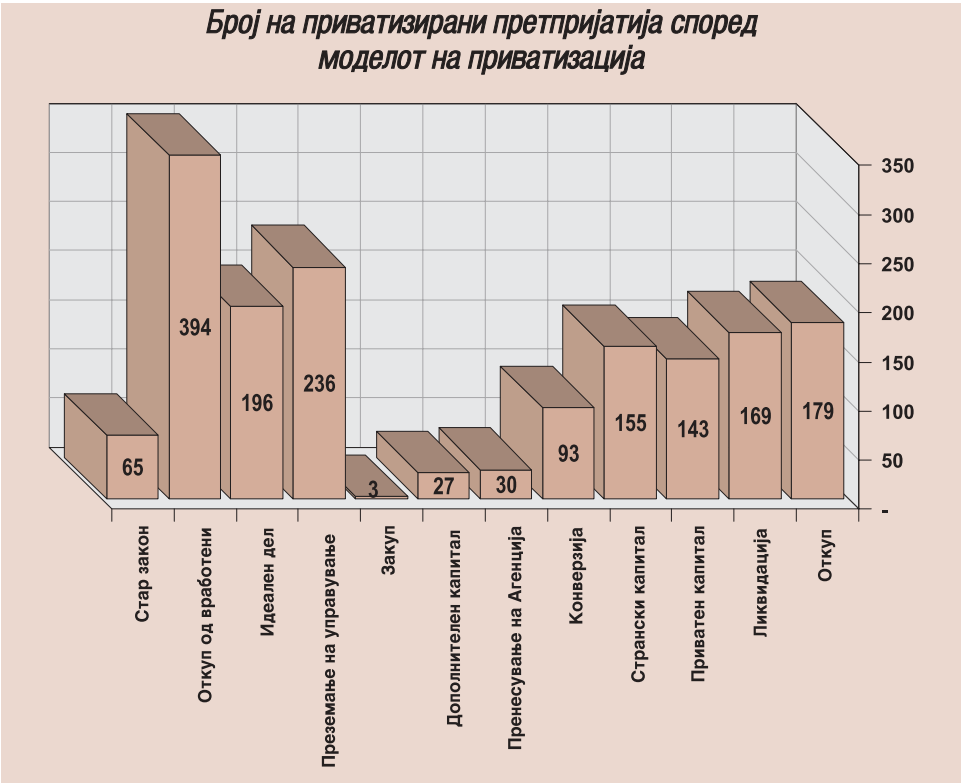
Сектор	Приватизирани
Индустрија	500
Земјоделие	429
Градежништво	122
Трговија	352
Транспорт и сообраќај	53
Финансии и услуги	116
Занаетчиство	55
Туризам	63
ВКУПНО	1,690

Број на приватизирани претпријатија по сектори

ВРЕДНОСТ НА ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ

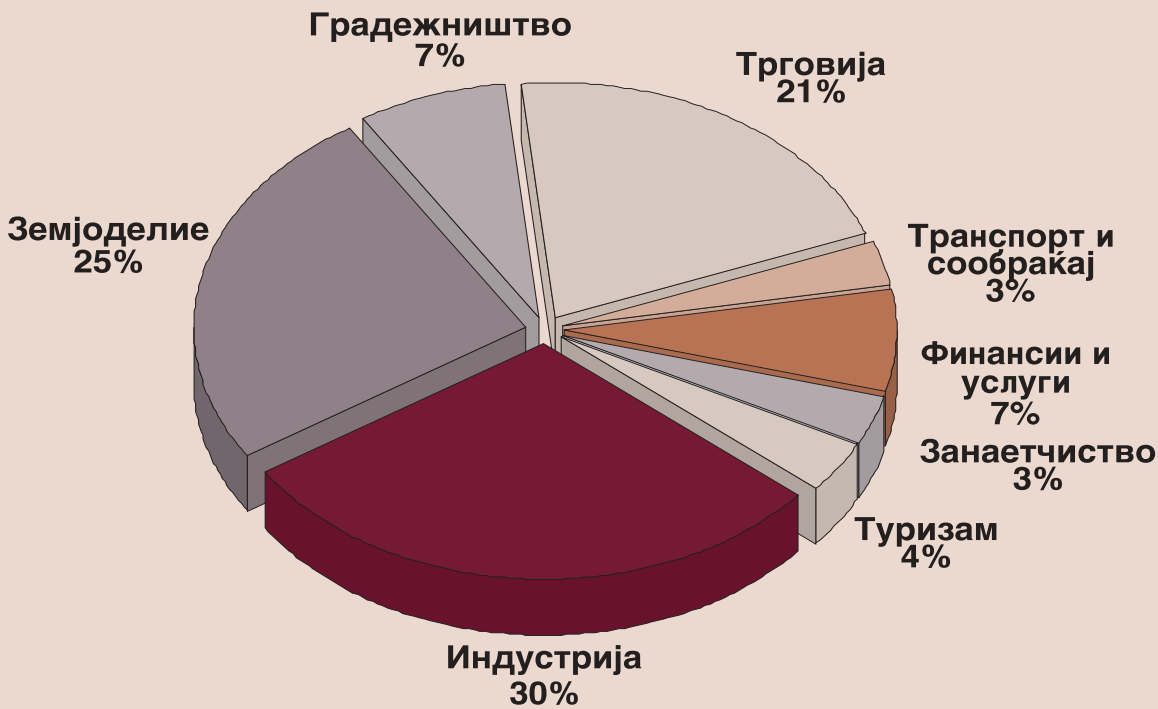
Модел	Вредност (ЕУР)
Стар закон	58,528,096
Откуп на вработени	77,192,016
Идеален дел	323,228,451
Преземање на управување	707,503,552
Закуп	595,839
Дополнителен капитал	96,739,753
Пренесување на Агенција	153,110,972
Конверзија	324,198,184
Странски капитал	25,257,846
Приватен капитал	34,428,177
Ликвидација	58,138
Откуп	535,220,340
ВКУПНО	2,336,061,364

ВРАБОТЕНИ ВО ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ

Модел	Вработени
Стар закон	11,522
Откуп на вработени	16,917
Идеален дел	25,770
Преземање на управување	71,381
Закуп	-
Дополнителен капитал	7,620
Пренесување на Агенција	14,972
Конверзија	23,286
Странски капитал	1,843
Приватен капитал	4,854
Ликвидација	1,089
Откуп	50,386
ВКУПНО	229,622

Број на приватизирани претпријатија по сектори

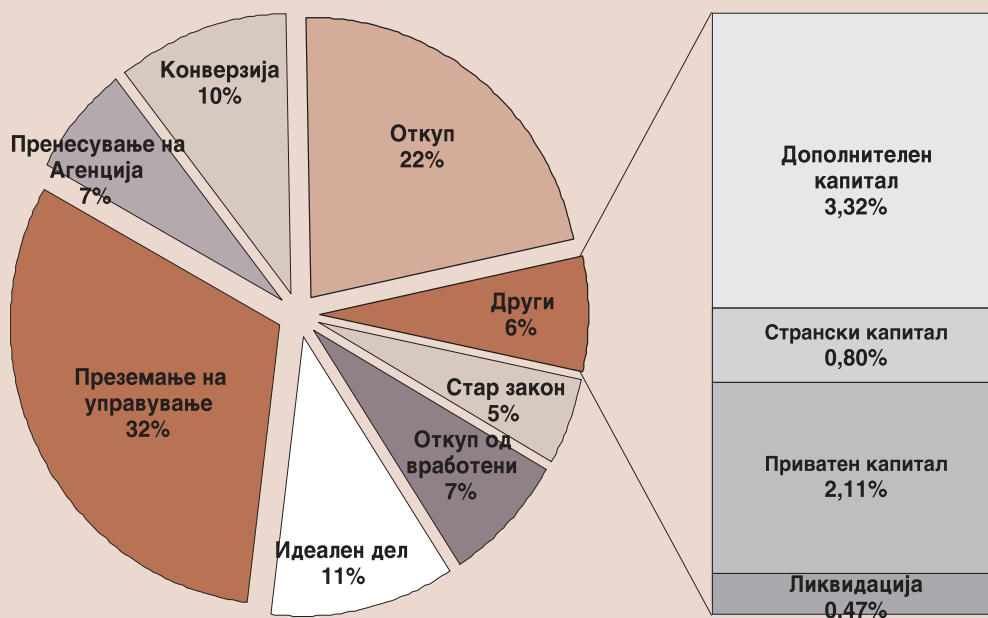
ВРАБОТЕНИ ВО ПРИВАТИЗИРАНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА СПОРЕД МОДЕЛОТ НА ПРИВАТИЗАЦИЈА

Модел	Претпријатија	Вработени	Вредност (ЕУР)
Стар закон	65	11,522	58,528,096
Откуп на вработени	94	16,917	77,192,016
Идеален дел	96	25,770	323,228,451
Преземање на управување	36	71,381	707,503,552
Закуп	3	230	595,839
Дополнителен капитал	27	7,620	96,739,753
Пренесување на Агенција	30	14,972	153,110,972
Конверзија	93	23,286	324,198,184
Странски капитал	55	1,843	25,257,846
Приватен капитал	43	4,854	34,428,177
Ликвидација	69	1,089	58,138
Откуп	79	50,138	535,220,340
ВКУПНО	1,690	229,622	2,336,061,364

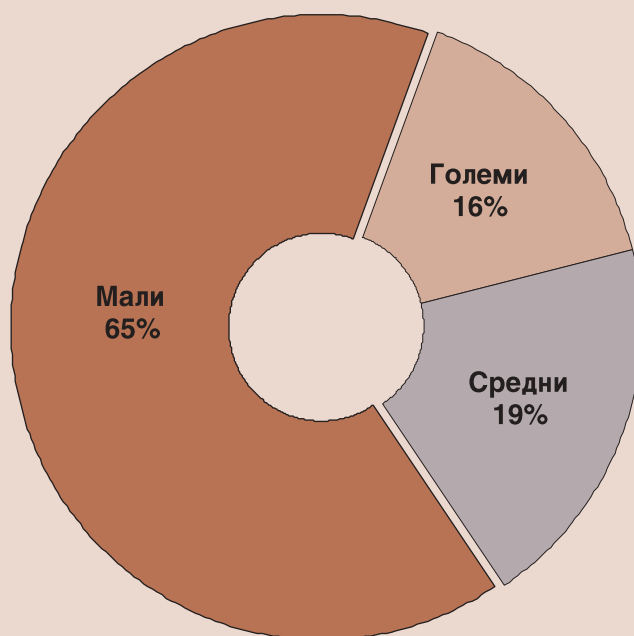
БРОЈ НА ПРИВАТИЗИРАНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА ПО ГОЛЕМИНА

Големина	Број на претпријатија	Вредност (ЕУР)
Големи	264	1,638,938,360
Средни	329	469,076,363
Мали	1,097	228,046,643
ВКУПНО	1,690	2,336,061,366

Вредност на приватизираните претпријатија според моделот

Број на приватизирани претпријатија по големина

КРАТКИ ВЕСТИ

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 146 ЧЛЕНКА НА СТО

На 4 април 2003 година Македонија официјално стана 146 земја - членка на Светската трговска организација, со што земјава ги презема правата што и припаѓаат со влезот во трговското семејство, но и обврските што мора да се исполнат. Членувањето во СТО носи придобивки, преку оживотворување на принципите на недискриминација, транспарентност, либерализација, утврдени со мултилатералните договори кои ја регулираат севкупната трговија. Сепак, како што укажуваат стопанствениците, станува збор за привилегии кои ќе се чувствуваат кумулативно, од причина што е потребно време за нивно оживување и давање ефекти. Најголема слабост на договорот со СТО и она на што нашите производители реагираат е задржувањето на високата заштита при увоз на нафтени деривати кои, како влезни инпути во производството, ја подигаат цената на крајниот производ и ќе ги направат домашните производи неконкурентни.

Најважна цел на влезот во СТО е слободен проток на стоките при тргување и примена на регулатива со која се обезбедува правилност во трговските односи, со оставање можност преку спогодби да се надминат и решат поединечните проблеми. Со влезот во СТО Македонија ги прифаќа правилата и принципите на оваа организација од чиишто рамки надвор остануваат само Србија и Црна Гора, БиХ, Русија и Украина, како аспиранти за влез.

АГЕНЦИЈА ЗА ПОДРШКА НА ПРЕТПРИЕМИШТВО

Владиниот кабинет му даде “зелено светло” на Предлог-законот за поддршка на развојот на малото стопанство и поттикнување на претприемаштвото. Владата смета дека со овој закон ќе се пополни правната празнина во земјава и ќе се овозможи долгорочен динамичен развој на малите фирми, а со тоа и на целото стопанство, како и дека ќе се обезбеди координација и олеснување на дијалогот меѓу јавниот и приватниот сектор. Како мало стопанство во овој закон се сметаат трговските друштва кои просечно годишно вработуваат до 50 вработени врз основа на часовите на работа, остваруваат вкупен годишен приход

помал од 8.000 просечни месечни бруто-плати по работник и се независни во работењето, потоа трговците поединци, занаетчиите и лицата кои вршат други дејности. Под независност се подразбира кога уделот на другите субјекти во основната главнина на друштвата не е поголем од 25%. Согласно со законот, Владата ќе основа Македонска агенција за поддршка на претприемаштвото МАПП, чии главни задачи ќе бидат развој на мрежа на институции за поддршка на претприемаштвото и конкурентноста, помагање на интегрирањето на малото стопанство во меѓународниот пазар, соработка со финансискиот сектор со цел давање поефикасни и разновидни услуги на претприемачите, давање поддршка за самовработувањето, како и информациона, стручна и советодавна помош. Средствата за работа на агенцијата ќе ги обезбедува Владата преку Буџетот, а тие може да се прибираат и од донации и свои услуги. Во оваа агенција ќе преминат опремата, инвентарот и архивата од досегашната НЕПА.

МИНИСТЕРОТ ЗА ФИНАНСИИ ПЕТАР ГОШЕВ НА СОБРАНИЕ НА СВЕТСКА БАНКА

Делегација на Министерството за финансии предводена од министерот Петар Гошев, на 11 април отпатува во Вашингтон, каде што ќе се одржи редовното

пролетно собрание на Светската банка и на Меѓународниот монетарен фонд. Покрај учеството на редовниот состанок на Холандската конституенца каде што припаѓа Република Македонија, министерот Гошев во својство на гувернер на земјава во Светска банка ќе оствари средби со високи претставници од банката, ММФ и Меѓународната финансиска корпорација.

ДОНЕСЕН БУЏЕТОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Буџетот за оваа година кој беше донесен од страна на собранието на 27 март 2003 година изнесува 59.2 милијарди денари.

Она што е особено значајно е што овој буџет е подготвен во согласност со Меѓународните финансиски институции и претставува рестриктивен буџет кој овозможува водење порелаксирана монетарна политика и помал притисок врз девизниот курс.

Вкупните приходи на централниот буџет се 55,1 милијарда денари, што се за 5,2% помалку од лани, додека вкупните трошоци се 59,2 милијарди денари, односно за десет проценти помалку од претходната година. Според предлогот, дефицитот изнесува 4 милијарди и 72 милиони денари, што претставува 1,6% од бруто домашниот производ. Сопствениите приходи се определени на осум милијарди денари.

СВЕТСКА БАНКА НА МАКЕДОНИЈА ЌЕ И ДОДЕЛИ 165 МИЛИОНИ ДОЛАРИ

Светската банка во следните три години на Република Македонија ќе и додели 165 милиони долари, наместо најавените 150 милиони долари во рамките на тригодишната Стратегија за помош на земјава. Од овие средства, 35% ќе може да се користат за структурни реформи, а остатокот за инвестициски проекти. Со овие средства треба да се забрза развојот на приватниот сектор, да се креираат нови работни места, да се подобри ефикасноста на државата, како и да се создаде вистински систем на социјална заштита. Во оваа стратегија, од 15 предложени проекти од ресорните министри, најверојатно ќе влезат само девет. Со проектите ќе бидат опфатени приватниот сектор, реформите во судството, енергетиката и поддршката на извозот и трговијата, додека, пак, реформата во јавниот сектор ќе се опфати со аранжманот ПИСМАП 2. Во првата фискална година, најмногу пари, односно 30 милиони долари се за реформи во јавниот сектор, по 15 милиони за реструктурирање на “Македонски железници” или за “Македонија пат”, како и за здрав-

ството и социјалната заштита, а пет за модернизација на образованието. За периодот од јули 2004 до јуни 2005 година се предложени два проекта, со вкупна вредност од 40 милиони долари, за поддршка на извозот и изградба на гасна топлана. Според Мари Елен Брикнел, постојан претставник на СБ во Македонија, се верува дека со оваа програма земјава ќе се оддалечи од тешките програми на структурни реформи и ќе се приближи кон наредната развојна фаза - комбинација на инвестициски проекти и структурни реформи. Според најавите, првите пари од светските банки во земјава се очекуваат најрано во декември годинава.

ММФ ГО ОДОБРИ STAND-BY АРАНЖМАНОТ НА Р.МАКЕДОНИЈА

На 30.4.2003 година Бордот на директори на ММФ го одобри Stand-by аранжманот на Република Македонија, во износ од 27,6 милиони УСД. Аранжманот покрива период од 14 месеци и ќе се реализира во периодот април 2003 - јуни 2004. Одобрувањето на аранжманот, е потврда за поддршката на ММФ кон економската и фискалната политика која ја води Владата на Република Македонија, во правец на намалување на невработеноста и сиромаштијата во државата.

Воедно, Бордот на директори на ММФ на Седницата го усвои и Извештајот од консултациите по член IV, кои се однесуваат на тековната макроекономска состојба и среднорочните економски политики кои Владата на Република Македонија има намера да ги спроведува во наредниот период.

НА КОТАЦИЈА НОВИ 38 МИЛИОНИ ЕВРА ОД ДЕНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

На 27 март 2003 година на Македонската берза за долгорочни хартии од вредност стартуваше тргувањето со втората транша на обврзници за денационализацијата. Одборот на директори на Македонската берза донесе одлука за котирање на обврзниците за денационализација, кои се начин на обесштетување на бившите сопственици, а кои ги издава Република Македонија на официјалниот пазар на Берзата. Втората емисија од овие државни обврзници е во вредност од 38,1 милион евра, а се однесуваат на 1.615 баратели на акции од процесот на денационализација. Акциите гласат на име и се неограничено преносливи. Сегашната цена на обврзниците од денационализацијата изнесува 62,5% од номиналната вредност, а дали таа ќе расте или ќе опаѓа зависи од понудата и побарувачката на пазарот.

Она што битно може да влијае врз цената на овие хартии, односно видно да ги поскапи се измените на Законот за приватизација со кои и државните акции и удели кои ги продава Агенцијата за приватизација во процесот на забрзана приватизација преку берзанската аукција ќе може да се купуваат со обврзници од денационализацијата.

КРЕДИТ РАЗВОЈ НА ОПШТИНИТЕ

На 9.1.2003 година, во Светската банка во Вашингтон, Амбасадорот на Република Македонија во САД, г-н Никола Димитров, по претходно овластување од Министерот за финансии, г-н Петар Гошев и Директорот на Светската банка за Македонија, г-н Кристијан Портман, го потпишаа Договорот за Кредит за развој на општините, во износ од 5 милиони долари. Кредитот и беше одобрен на Република Македонија под исклучително поволни услови - со 20 години рок на отплата и 10 години грејс период, без плаќање на камата.

Кредитот е наменет за реализација на Проектот за развој на општините, кој ќе има вкупна вредност од 9.6 милиони долари. Покрај средствата добиени од Светската банка, за реализација на проектот се очекува да бидат обезбедени околу 3 милиони долари во вид на донации од странски земји, како и средства од Буџетот на Република Македонија и буџетите на општините.

Основната цел на проектот е поддршка на напорите на Владата на Република Македонија за економски развој и социјална реинтеграција на населението од

подрачјата кои беа зафатени со воениот конфликт во 2001 година. Поконкретно, средствата ќе бидат искористени за финансирање на мали проекти во сферата на социјалните услуги и локалната инфраструктура, како што се обнова и реконструкција на училишта, детски градинки, амбуланти локални патишта, водоводи, санитарни и иригациони системи, едукативни здравствени програми, стипендии за ученици кои потекнуваат од најсиромашните слоеви од населението, како и програми за поддршка на враќањето на раселените лица во нивните родни краеви.

НБРМ ЈА НАМАЛИ ЕСКОНТНАТА СТАПКА

Советот на Народната банка на Република Македонија на 9 април донесе одлука за намалување на есконтната стапка на НБРМ. Таа од досегашните 8% се намалува на 6,5%, додека ломбардните камати паѓаат од 17,5% на 16%. По ова, се очекува и комерцијалните банки да започнат со намалување на своите камати за кредитите кои ги пласираат. Советот на НБРМ ја ограничи и каматата на благајнички записи на 7%.

АМЕРИКАНСКИОТ ГРАНТ ОД 12 МИЛИОНИ ДОЛАРИ ЕФЕКТИВЕН ЗА МАКЕДОНИЈА

Во Македонија веќе почнаа да се слеваат ветените донаторски пари, за кои основен услов беше склучувањето на аранжман со Меѓународниот монетарен фонд.

Први во земјава пристигнуваат средствата од грантот од владата на САД во износ од 12 милиони долари. Министерот за финансии, м-р Петар Гошев, амбасадорот на САД во Македонија, Лоренс Батлер и директорот на УСАИД, Дик Голдман, вчера ги ставија своите потписи на Меморандумот за спроведување на спогодбата со која за нашата држава ќе станат ефективни грант-средствата од 12 милиони американски долари, кои преку УСАИД ни ги додели владата на САД. Овие средства се наменети за платно-билансна поддршка на земјава, а ќе се користат за отплаќање на кредитните обврски на македонската влада спрема странство, се вели во соопштението од Министерството за финансии. Инаку, парите обезбедени со овој договор се дел од 16,5-те милиони долари ветени од САД на Донаторската конференција за Македонија, одржана во март минатата година во Брисел. Според најавите, во оваа година Македонија треба да повлече вкупно 126 милиони долари донаторски пари, кои го чекаа успешното завршување на преговорите со ММФ.

ИНСПЕКТОРИТЕ НА УЈП ВО ИНТЕНЗИВНИ КОНТРОЛИ ЗА ФИСКАЛНИТЕ КАСИ

Од 17 април инспекторите на Управата за јавни приходи стартуваа со интензивни контроли во трговските објекти, со цел да се провери дали тие поседуваат фискални каси. Ова уследи откако УЈП преку соопште-

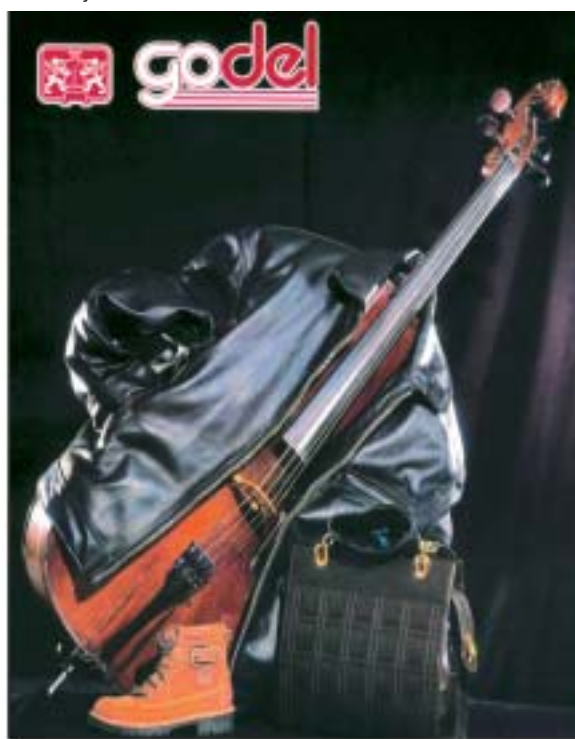
нија во медиумите ги информираше овие даночни обврзници дека тие мора да ги инсталираат фискалните апарати, а дека потоа ќе следуваат интензивни контроли.

Ова уследи откако УЈП преку соопштенија во медиумите ги информираше овие даночни обврзници дека тие мора да ги инсталираат фискалните апарати, а дека потоа ќе следуваат интензивни контроли. “Предупредувањето беше од причина што во стартот не сакавме да одиме со репресивни мерки, туку да ги информираме обврзниците дека треба да ја исполнат својата законска обврска”, вели Владимир Здравев, раководител на Секторот за фискална автоматизација при УЈП.

Инаку, како што е познато, процентот на фискализација во земјава во моментот изнесува 15%, односно има 5.230 каси, а предвидено е нивниот вкупен број да изнесува од 40 до 45 илјади апарати за трите групи обврзници. Казните за фирмите кои не ја исполниле оваа обврска изнесува од 250 до 300 илјади денари, а одговорните лица во нив можат да заработат казна од 45 до 50 илјади денари.

ОБЈАВЕН ТЕНДЕР ЗА ПРОДАЖБА НА ГОДЕЛ

На 10 април е објавен меѓународниот тендер за продажба на “Годел”, претпријатие кое е на листата на загубари на кои треба до крајот на годината да им се реши статусот. Понудите за купување на ова претпријатие, кое е во ликвидација, можеа да се доставуваат до 8 мај 2003 година.

Во тендерот за продажба на “Годел” не е одредена минималната цена, а ќе биде прифатена понудата со највисока цена. Средствата ќе се продаваат во 15 пакети, а заинтересираните купувачи на претпријатието за производство и продажба на кожа, крзно и туткал, може да достават понуда за еден или повеќе пакети. Капацитетите на “Годел” во најголем дел се лоцирани во Скопје, но има и во другите градови во земјава.

ЗАБРЗУВАЊЕ НА ПРОЦЕСОТ НА ПРИВАТИЗАЦИЈА

Приватизацијата мора да заврши до крајот на годината со цел вниманието на стопанските субјекти да се пренасочи кон бизнисот, производството и извозот, како и зголемување на економската ефикасност.

Ова е став на Владата кој е изразен на седница при усвојувањето на проектот за забрзувањето на процесот на приватизација, а кој на 7 февруари беше презентиран од страна на Министерството за економија. Според министерот за економија, Илија Филиповски, Владата притоа сака да оствари неколку цели, да го концен-трира и онака премногу дисперзираниот капитал (најмалку 38,4 од капиталот е во сопственост на вработените) и со понудата на државниот пакет-акции и удели (а може и побарувања), да ги поттикне потенцијалните инвеститори да најдат интерес за купување на преостанатиот капитал.

Државата не е заинтересирана долго да го држи и да управува со ова извонредно лошо портфолио на ре-зидуални, малцински пакети акции и удели, и веднаш ќе го понуди на Берза на продажба, при што ќе нема ниту свој брокер, туку тргувањето ќе биде електронско, односно почетната цена на продажба ќе ја утврди

пазарот, односно понудата и побарувачката на акции. Она што нема да се продаде, рече Филиповски, ќе се префрли делумно на Пензискиот фонд, недвижностите во ЈП за стопанисување со станбени деловен простор, а она што е предмет на судска постапка ќе остане во судовите.

СЕ ЗГОЛЕМУВА ЗОНАТА НА СЛОБODНА ТРГОВИЈА НА МАКЕДОНИЈА

Од 1 мај идната година потпишаниот Договор за ста-билизација и асоцијација на Македонија со ЕУ ќе се при-менува и на новите членки на ЕУ, поточно Словенија, Малта, Кипар, Полска, Унгарија, Словачка, Чешка, Лат-вија, Естонија и Литванија.

Ова за нашата земја ќе го означи крајот на важењето на Спогодбата за слободна трговија меѓу Македонија и Словенија, а трговијата ќе биде регулирана со Привремената спогодба. Во исто време на нашата земја и се отвора перспективата за воспоставување слободна трговија и со другите нови членки на ЕУ. Ефектот од овој процес би требало да биде двоен, оценуваат познавачите. На Македонија и се прошируваат пазарите за пласирање на производите, но во исто време се очекува и зголемување на конкуренцијата на производи од увоз.

Позитивниот тренд најмногу ќе го почувствува тек-стилното стопанство, кое сега го има проблемот на обезбедување македонско потекло на стоките заради зголемување на извозниот капацитет. Извесно е дека производите со потекло од новите земји-членки на ЕУ ќе бидат изложени на остра конкуренција на европски-от пазар, па нивниот пласман во Македонија и Хрватска ќе биде алтернативно решение.

Со ваквото проширување на пазарите на удар ќе се нај-дат нашето аграрно производство и пазарот, бидејќи заедничката земјоделска политика во рамки на Унијата предвидува користење извозни фондови и интервентни мерки, кои не им се достапни на нашите земјоделци. Станува збор за фонд од 5,1 милијарда евра за период од 2004 до 2006 година, предвидени како директна помош на ЕУ за рурален развој на новите членки. Амортизирањето на овој удар, познавачите на условите го гледаат во легитимната заштита на домашното производство и на пазарот преку подобрување на техничките квалитети, како и оние што се однесуваат на заштитата на здравјето и околината, имплементира-ни институционално.

ТУТУНСКА БАНКА ОСТВАРИ ДОБИВКА ОД ЧЕТИРИ МИЛИОНИ ЕВРА

Минатата година Тутунска банка ја заврши со добивка од четири милиони евра, и покрај тоа што станува збор за исклучително тешка година на економски, политички и безбедносен план.

Ова на годишното Собрание го истакна првиот генерален директор на банката, Ѓорѓи Јанчевски. Во 2002-та година капиталот на банката се зголемил за 8%, бруто добивката за 22%, потенцијалот за 18%, а резервациите пораснале за 26%. “Тутунска банка стана водечка институција во земјата во кредитирањето на населението, кое бележи пораст за 97% во однос на 2001 година. Најголем дел од овие кредити, односно 60% отпаѓаат на станбените и хипотекарните кредити”, вели првиот директор на банката. Во 2003 година, банката успеа да одржи висок квалитет на своето портфолио, така што 88% од нејзините пласмани се класифицирани во А и Б категорија, од кои само 1% се нефункционални.

За 2003 година, банката планира зголемување на капиталот за 10%, на добивката за 11%, како и пораст на потенцијалот за 13% во однос на минатата година.

ДОПОЛНИТЕЛНИ 5,6 МИЛИОНИ ЕВРА ЗА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Средствата за микрокредити за мали и за средни претпријатија обезбедени од Европската агенција за реконструкција, дополнително се зголемени за 5,6 милиони евра. Ова е дефинирано со финансискиот Меморандум што беше потпишан на 20.2.2003 од заменик-претседателот на Владата, Радмила Шекеринска, и

Даниел Џулиарис како претставник на Европската агенција за реконструкција. Меморандумот го потпишаа и претставници на Народната банка на Македонија, Македонската банка за поддршка на развојот и Националната агенција за развој на мали и на средни претпријатија. Како што истакна вицепремиерката Шекеринска, “во овој момент, Владата се соочува со предизвикот да создава можност и да стимулира развој во рестриктивни финансиски услови и дополнително под финансиски и постојан социјален притисок, невработеност, превработеност, технолошки вишоци. Во вакви услови не сакаме да гледаме на поддршката на мали и на средни претпријатија само како на начин на преживување, туку како на нова динамична можност да се влезе во светот на претприемаштвото и конкуренцијата на заедничкиот европски пазар со искористување на можностите што ги нуди тој на македонското стопанство.

Од тие причини ќе сториме се овие средства да бидат искористени во таа насока”. Шемата на обновлив кредит постоеше од 1998 година, кога ЕУ првпат инјектираше 5,1 милион евра во овој фонд. “

Овој проект е дел од поширокиот пакет за помош на земјава, за поттикнување на нејзиниот економски и социјален развој и поблиски врски со ЕУ”, истакна Џулиарис за време на вчерашното потпишување на Меморандумот.

ОБЈАВЕН ТЕНДЕР ЗА ПРОДАЖБА НА “РУЕН” ОД КОЧАНИ

Агенцијата за приватизација објави меѓународен тендер за продажба на “Руен” од Кочани, кој е на листата на претпријатија-загубари и чиј статус треба да се реши до крајот на годината, обврска која произлегува од ФЕСАП 2-аранжманот со Светска банка.

Според тендерот, Агенцијата нуди на продажба најмалку 52,51% од капиталот или 131.264 обични акции. Основната главнина на друштвото е проценета на 12.782.500 евра, а номиналната вредност на една акција е 51,13 евра.

Основна дејност на претпријатието, што и во моментов е активно е производство на резервни делови за моторни возила, спојки, делови за спојки, запченици, пружини и специјални спојни делови. Бројот на вработените е 1.149.

Од почетокот на годината, Агенцијата има објавено меѓународни тендери за продажба на “Астибо”, ФАС “11 Октомври”, “Годел” и “Силика”. Сите овие претпријатија се на листата на загубарите, а до крајот на

годинава треба да се објават тендери за продажба и на уште 16 претпријатија. Меѓу нив се “Фринко”, “Хемтекс”, “Нокатекс”, МЗТ ФАМ, “Нова Македонија”, “Микрон”, “Злетово”, “Саса”, МХК “Злетово”, “Тораница” и други.

Од досега објавените тендери нов сопственик е избран само на “Астибо”, компанијата “Албатрос”, која понуди 2,1 милион евра. За другите претпријатија тендерите се уште се отворени за пристигнување понуди од заинтересираните инвеститори.

ОСТВАРЕНИ 8.5 МИЛИОНИ ДОЛАРИ ОД ИЗВОЗ

Во првите три месеци од оваа година, според проценките, струмичкото стопанство од извоз на тутун, вино, јагнешко месо, ран зеленчук, конфекција, обувки, санитарни производи, фелспат, калциум-карбонат и друго, оствари околу 8,5 милиони долари, што е за 6% повеќе во однос на истиот период минатата година.

Најголемиот дел од пласманот на стоки и услуги, според локалните аналитичари, е реализиран во Србија и Црна Гора, Германија, Италија, Грција и во САД, но експортот бележи постојан пораст и во Бугарија, Босна и Херцеговина, Словенија, Австрија, Романија, Русија и во Украина. Според вредноста на остварениот девизен прилив, најголеми извозници во Струмичкиот

регион се тутунското претпријатие “Струмица”, фабриката за санитарна керамика “Македонија”, модните конфекции “Герас Цунев” и “Единство”, рудникот за неметали “Огражден”, фабриката за спортски обувки и патики “Супера”, кланичната индустрија, винарската визба и агро-индустрискиот комплекс во целина. Во истиот период од годинава, во Струмичкиот регион се увезени производи во вредност од околу 11 милиони долари односно на ниво на првиот квартал лани.

Се очекува оваа година извозот на стоки и услуги од Струмичко да достигне над 36, а увозот околу 43 милиони долари.

“МИЛЕНИУМ ИНВЕСМЕНТС” КУПИ 42,68% ОД “МАКОТЕКС”

Со трансакција на Македонската берза во почетокот на април, трговското друштво “Милениум инвестментс” купи 40.151 акција на “Макотекс” АД Скопје, во досегашна сопственост на Агенцијата за приватизација. Тоа претставува 42,68% од вкупниот број акции на “Макотекс”, со што “Милениум инвестментс” станува најголем поединечен акционер.

Трговското друштво “Милениум инвестментс”, како што се истакнува во нивното вчерашно соопштение, е новоформирано домашно правно лице - трговско друштво кое застапува интереси на инвеститори од Македонија и од САД. До воспоставување на оперативноста на друштвото комуникацијата ќе се одвива преку менаџмент на “Макотекс”.

Во наредниот период ќе се извршат дополнителни анализи на состојбата на “Макотекс” како основа на развојниот план. Во ова ќе бидат вклучени и интересите на другите акционери, менаџментот и вработените на “Макотекс”. Намерите на најголемиот акционер се, заедно со помалите 960 акционери, менаџментот и вработените, да продолжи консолидацијата и реструктурирањето на “Макотекс”.

До изготвувањето на развојниот план на “Макотекс” нема да се намалува бројот на вработените, ниту имотот на “Макотекс”.

ПРИСТАПИТЕ НА СВЕТСКАТА БАНКА И ММФ КОН МАКРОЕКОНОМСКОТО УПРАВУВАЊЕ ВО ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ

Штотуку измина половина век од создавањето на институциите од Бретон Вудс, ММФ и Светската банка. Како и во минатите децении, двете институции сеуште се наоѓаат како на економската така и на политичката агенда на голем број земји, особено на земјите во развој. Овој документ дава аналитички опис на пристапите и на Светската банка и на ММФ кон макроекономското управување во земјите во развој

Huseyin SEN

I. Вовед:

Светската банка и ММФ беа формирани на Конференцијата во Бретон Вудс во јули 1944 година од страна на делегација од 44 земји, заедно со системот на правила кои управуваа со светската економија повеќе од педесет години. ММФ одигра клучна улога во осигурувањето на стабилноста на цените, зајакнувањето на платниот биланс (понатаму во текстот ПБ) и обезбедувањето на заеми за земјите на кои им е потребна помош, што се однесува до Светската банка, таа стана позната со формирањето на Меѓународната банка за обнова и развој (МБОР) со цел да им помогне на индустриските земји повторно да се изградат по Втората светска војна. Подоцна, телото на Светската банка беше проширено и сега во своето тело, покрај МБОР ја содржи Меѓународната финансиска корпорација (МФК) и Меѓународното здружение за развој (МЗР). Светската банка презема двојна улога на обнова и на развој. Развојниот аспект беше на долгорочна основа според која Банката им позајмуваше средства на земјите во развој кои имаа потреба.

По економските проблеми на земјите во развој (понатаму ЗР) во седумдесеттите години на дваесеттиот век, (шокови во цената на нафтата во 1973-74 година, како и 1979-80 година, пад во условите за тргување, должничка криза во 1979-80, буџетски дефицит и висока инфлација), двете институции формулираа структурни програми за прилагодување дизајнирани точно за решавање на економските проблеми на ЗР. Проблемот може прво да се бара во падот на системот на девизен курс од Бретон Вудс во 1971 година, што придонесе кон нестабилност на девизниот курс. Од осумдесеттите години на дваесеттиот век, ММФ и Светска банка играа клучна улога во планирањето и управувањето во ЗР.

Во овој документ се разгледува основната природа на пристапите на ММФ и Светската банка кон макроеко-

номското управување во ЗР, што ги сочинува нивните пристапи кон макроекономска стабилизација и програмите за структурно прилагодување.

II. Институциите на Бретон Вудс и макроекономско управување:

Најверојатно, ММФ и Светската банка се првите организации близначки кои претставуваат важен обид во историјата на економијата за примена на научен концепт на економските сили на светската економија преку нивните програми за стабилизација и структурно прилагодување. Со овие програми и ММФ и Светската банка се справуваат со економски прашања и ги фокусираат нивните напори врз проширување како и зајакнување на економиите на нивните земји членки.

Макроекономското управување се состои од програми за стабилизација и структурно прилагодување. Додека програмите за стабилизација се генерално поврзани со ММФ, Светската банка се справува со структурното прилагодување. ММФ се фокусира, пред се, на управувањето со ПБ, а Светска банка, од друга страна, му дава приоритет на подолгорочниот развој на економијата. ММФ посветува значајно внимание на монетарната и фискалната политика, управувањето со девизниот курс и задолжувањето кон странство, што се однесува до Светската банка, нејзина обврска се целите за развој на земјата, како на пример мобилизацијата на домашни ресурси, подобрување на ефикасноста при распределба на ресурси, реформи во структурата на економските поттикнувања и институционални реформи. Пристапот кон макроекономско управување на ММФ се концентрира околу монетарните варијабли, додека пристапот на Светска банка главно се фокусира на реалните варијабли на економијата. Накратко, главните разлики помеѓу ММФ и Светската банка може да се прикажат во следната Табела.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

Табела 1:

Главни разлики меѓу ММФ и Светската банка

Во однос на	ММФ	Светска банка
Карактерот	Монетарна институција	Институција за развој
Ориентација	Страната на побарувачката на економијата	Страната на понудата на економијата
Цел	Монетарна стабилност Финансирање на времените дефицити во ПБ	Поттикнување на економски развој Финансирање на економскиот развој
Кредит	Обезбедување позајмици според програма на сите членови - индустриските и земјите во развој	Обезбедување на позајмици според проект на земјите во развој
Кредитни услови	Краткорочни/среднорочни	Долгорочни

Извор: Муринде (1996:78) и ММФ (1996)

Следните делови ги проучуваат пристапите кон макроекономското управување во ЗР и на ММФ и на Светската банка.

Макроекономското управување се состои од програми за стабилизација и структурно прилагодување. Додека програмите за стабилизација се генерално поврзани со ММФ, Светската банка се справува со структурното прилагодување. ММФ се фокусира, пред се, на управувањето со ПБ, а Светска банка, од друга страна, му дава приоритет на подолгорочниот развој на економијата

III. Пристапот на ММФ кон макроекономското управување:

Пристапот на ММФ кон макроекономското управување се гледа од програмите на ММФ. Овие програми претставуваат конвенционален одговор на макроекономските нерамнотежи во ЗР (Муринде, 1993, Киллицк, 1995, Њеисс, 1995, Муринде, 1996, Полак 1997). Макроекономските нерамнотежи во економијата може да потекнуваат вообичаено или од преовладувањето на инфлацијата и дефицитите во ПБ или од ниските стапки на вработување и раст, или од обете. Во пристапот на ММФ кон макроекономската стабилизација, се претпоставува дека овие нерамнотежи се главно предизвикани од прекумерната или неодржливата експанзија на вкупната побарувачка.

Во литературата, програмите на ММФ често се нарекуваат конвенционални програми за стабилизација. Според конвенционалните програми за стабилизација,

главната причина за инфлација и дефицити во ПБ на земјата е нерамнотежата меѓу ресурсите и расходите на јавниот сектор на таа земја. Во контекст на земја во развој, расходите на јавниот сектор се многу повиоки отколку нејзините приходи, така што фискалните дефицити во голема мерка се финансирани со зголемување на паричната маса. Зголемувањето на паричната маса би водело кон експанзија на вкупната побарувачка со што би се зголемила инфлацијата. Со забрзувањето на инфлацијата, увозот на странски добра и услуги би бил поевтин во однос на домашните добра и услуги, а извозот би биле поскап. Како резултат на ова, домашната побарувачка на странски добра и услуги би се зголемила, додека странската побарувачка на домашни добра и услуги би се намалила. Ваквите движења би воделе кон дефицит во ПБ. За оваа цел, како анти-инфлаторна политика, општото ниво на цените мора да се намали со ограничување на паричната маса и кредити и за јавниот и за приватниот сектор. Слично, дефицитот во ПБ потекнува од прекумерните расходи на јавниот сектор. Заради тоа, со цел да се има одржлив ПБ, мора да се намалат јавните расходи.

Во пристапот на ММФ кон макроекономското управување, под претпоставка на стабилна функција на вкупна понуда, варијациите во вкупната побарувачка се сметаат за главни фактори кои придонесуваат кон краткорочните флукуации во производството, цените и ПБ (Буира, 1983:118).

На кратко, конвенционалните програми за стабилизација, кои го одразуваат пристапот на ММФ кон макроекономското управување, бараат со примената на цврстите монетарни и фискални политики да се ограничат вкупната побарувачка за да се постигнат макроекономските цели, како што е одржлив ПБ и ценовна стабилност на среден рок, на кои се гледа како на неопходен услов за долгорочен одржлив економски раст. Додека програмите се разликуваат во нивните детали, сепак, нивната заедничка тенденција е да се поврати ПБ истовремено одржувајќи ги и зајакнувајќи ги условите за постигнување на задоволителна стапка на долгорочен економски раст на неинфлаторен начин.

Поддршката на пристапот на ММФ кон макроекономското управување се состои од следниве макроекономски сметки (ММФ, 1987: Тарп, 1993).

$$\text{Национална сметка: } Y = C + I + (X - Z) \quad [1]$$

$$\text{Девизно салдо: } \Delta R = \Delta NFA = (X - Z) - (INP - NTR) \quad [2]$$

$$\text{Монетарно салдо: } \Delta M = \Delta R + \Delta DC \quad [3]$$

$$\text{Фискално салдо: }^1 Sg - Ig = \Delta NFAg - \Delta NPBg - DCg \quad [4]$$

1 Равенката на фискалното салдо го одразува ограничувањето на државниот буџет

Каде:

Y = национален доход,

I = инвестиција,

X = извоз,

Z = увоз,

Δ = промените во варијаблата,

R = девизни резерви,

M = парична маса,

DC = кредит кон приватниот и кон државниот сектор,

INP = плаќања на камата од државниот и приватниот сектор кон надворешниот сектор,

NTR = нето трансфери кон домашниот, државниот и приватниот сектор,

NFA = акумулација на нето девизната актива во однос на домашната економија,

NPB = нето јавно задолжување,

Sg = државни заштеди,

Ig = државни инвестиции.

Овие сметки имаат неколку важни функции: прво, податоците се корисни за проценка на состојбата на економијата и ја утврдуваат потребата од политика за прилагодување; второ, обезбедуваат рамка за модел за макроекономска реализација која и дава логична структура на која било макроекономска програма и на крајот, обезбедува проверка за предвидувањата и пакетите на политиките.

Пристапот на ММФ ја дели економијата во четири сектори: приватен нефинансиски сектор, државен сектор, банкарски сектор и надворешен сектор. Сметководствениот однос прикажан во сметката за прилив на средства? го истакнува фактот дека кои било сектори кои трошат над нивниот доход мора да бидат финансирани од заштедите од другите сектори и дека ваквото преголемо трошење од страна на економијата е можно само ако е финансирано од нето заштеди од надворешниот сектор (евидентирани во сметката на надворешниот сектор). Задачата на ММФ е да осигура дека употребата на ресурсите од страна на земјата корисник е поврзана со програма на политиките која во разумен временски рок води кон одржлива

позиција на ПБ. Значи, аналитичката рамка која лежи во основата на програмите на ММФ се фокусира врз ПБ и неговите различни компоненти како и целокупните макроекономски движења. Претходната верзија на пристапот на ММФ кон макроекономското управување се засноваше на пристапот на апсорпција.² Подоцна тој беше интегриран и проширен од страна на Полак во доцните педесетти години-познат како Модел на Полак.³ Овој модел го сочинува столбот на пристапот на ММФ кон макроекономското управување.

ММФ посветува значајно внимание на монетарната и фискалната политика, управувањето со девизниот курс и задолжувањето кон странство. Што се однесува до Светската банка, нејзина обврска се целите за развој на земјата, како на пример мобилизацијата на домашни ресурси, подобрување на ефикасноста при распределба на ресурси.

Самиот ММФ подоцна го прошири моделот на Полак со негова примена на развојот на монетарниот пристап кон ПБ. Пристапот е идентификуван како теорија која лежи во основата на рамката на ММФ за финансиско програмирање.

Финансиското програмирање е суштината на теоретските и практичните аспекти на програмите за управување на ММФ во ЗР. Од педесеттите години на дваесеттиот век, тоа е 'рбетот на анализата која води кон поставувањето на условите на ММФ, кои претставуваат активности на политиките кои земјата заемопримач се согласува да ги преземе како услов за обезбедување на кредит од ММФ (Полак, 1997). Финансиското програмирање е сметководствена рамка која интегрира систем на сметки, вклучувајќи сметки на национален доход и расходни, тековни и капитални сметки на ПБ, сметки на централната банка, банкарскиот систем и државата. Сите сметки се интегрирани во сметката за прилив на средствата и монетарниот преглед на централната банка. Последователно, основната структура на програмите на ММФ е изградена на финансиска анализа која осигурува консистентност помеѓу влијанието од предложените мерки на политиките и посакуваните резултати на ПБ (ММФ, 1987).

² Пристапот на апсорпција го комбинира салдото на националните сметки и надворешното салдо.

³ Моделот на Полак е наречен по Jacques J. Polak, кој се смета за оснивач на пристапот на ММФ кон макроекономско управување. Моделот е заснован на мала отворена економија со фиксен девизен курс. Моделот ги интегрира монетарните и кредитните фактори во ПБ и оттука произлегува односот меѓу домашната компонента на паричната маса (домашниот кредит) и промените во девизните резерви.

Рамката за финансиско програмирање го поврзува финансискиот сектор со ПБ како што е илустрирано со следниве равенки:

$$Y = GDP - NF \quad [5]$$

$$GDP = C + I + (X - Z) \quad [6]$$

$$DA = C + I \quad [7]$$

$$CA = X - Z - NF \quad [8]$$

Y = национален доход,

DA = домашна апсорпција,

CA = салдото на тековната сметка на ПБ, и

NF = нето факторските плаќања кон странство.

Замената на [6], [7], [8] во [5], ја дава следнава равенка:

$$Y = C + I + (X - Z) - NF \Rightarrow Y = DA + CA$$

така што

$$CA = Y - DA \quad [9]$$

Макроекономските нерамнотежи во економијата може да потекнуваат вообичаено или од преовладувањето на инфлацијата и дефицитите во ПБ или од ниските стапки на вработување и раст, или од обете. Во пристапот на ММФ кон макроекономската стабилизација, се претпоставува дека овие нерамнотежи се главно предизвикани од прекумерната или неодржливата експанзија на вкупната побарувачка

Ова значи дека дефицитот на тековната сметка едноставно е еднаков на разликата помеѓу националниот доход и домашната апсорпција. Понатаму, равенката истакнува дека тековната сметка покажува суфицит ако доходот е поголем од домашната апсорпција и дефицит во обратниот случај. Оваа информација го илустрира важниот принцип дека дефицитот на тековната сметка може да се намали со намалување на апсорпцијата (во однос на доходот) или со зголемување на доходот (во однос на апсорпцијата). Слично, променат во резервите ќе биде еднаква на салдото на тековната сметка плус кои било нето приливи на странски капитал (ΔFI). Така,

$$\Delta R = CA + \Delta FI \quad [10]$$

каде

ΔR = промената во нето девизната актива на банкарскиот систем, и

ΔFI = промената во нето приливот на странски капитал.

Со комбинација од равенките [9] и [10] се добива

$$\Delta R = Y - DA + \Delta FI \quad [11]$$

што покажува дека вишокот на домашна апсорпција над доходот кој не е целосно финансиран од задолжување во странство води кон исцрпување на девизната актива. Бидејќи масата на ваквата актива е ограничена во ЗР, финансирањето на домашната апсорпција на овој начин е во голема мерка ограничено. Се забележува дека политиките за управување со побарувачката имаат директно влијание врз домашната апсорпција и според тоа внатрешната рамнотежа која се однесува на усогласеноста меѓу вкупните расходи (еднаква на апсорпцијата плус извозот минус увозот) и потенцијалното производство по стабилни цени.

Равенката на монетарното салдо:

$$\Delta M = \Delta R + DC \quad [12]$$

Равенката погоре го покажува односот на билансот на состојба за банкарскиот систем, каде промената во домашната парична маса е еднаква на збирот од промените во девизната и домашната актива. Исто така се претпоставува дека според пристапот дека побарувачката на пари⁴ е функција на доходот, цените и опортунитетните трошоци на поседувањето пари, се добива формата:

$$\Delta M \partial = f(\Delta Y, \Delta P, \dots) \quad [13]$$

Или ако се преуреди за да ја поврзе промената во номиналните пари ($M \partial$) со промените во номиналниот доход (ΔY):

$$\Delta M \partial = k \Delta Y \quad [14]$$

Каде:

k = обратно од приходната брзина на парите

Според рамнотежната состојба на пазарот на пари:

$$\Delta M \partial = \Delta M \quad [15]$$

Според тоа, равенките [12], [13], [15], може да бидат искомбинирани за да ја одразат промената во нето девизната актива, во која ПБ е даден со разликата помеѓу промената во паричната маса (еднакво на $\Delta M \partial$) и промената во домашниот кредит (Tagr, 1993; Polak, 1997).

$$\Delta R = \Delta M - \Delta DC = f(\Delta Y, \Delta P, \dots) - \Delta DC \quad [16]$$

Равенката покажува дека промената во нето девизната актива ќе биде позитивна (суфицит на ПБ) до степен до кој промената во вкупната маса на пари ја надминува промената во домашниот кредит. Во горната равенка, реалниот доход е третиран како егзоген. Во дизајнот на програмите на ММФ, импликациите на политиките за производството и нивото на цени се ана-

4 Во неговиот пристап кон макроекономско управување, ММФ како претпоставка зема стабилна побарувачка на пари. Според тоа, на пристапот на ММФ може да се гледа како на монетаристички модел (види, Буира, 1983:119).

лизираат внимателно и таргетите за производството и инфлацијата се главни фактори при донесувањето на одлука за пакетот за политики.

Равенката [9] покажува дека јазот помеѓу доходот и домашната апсорпција е еднаков на тековната сметка. Понатаму, тековната сметка мора да одговара на промената во нето девизната актива која е исто така еднаква на разликата помеѓу промената во паричната маса и промената во домашниот кредит од салдото на банкарскиот систем, и со комбинација на равенката дава:

$$CA + \Delta FI = \Delta M - \Delta DC \quad [17]$$

замената на равенката [17] со равенката [9] дава:

$$Y - A + \Delta FI = \Delta M - \Delta DC \quad [18]$$

Ако се земе во предвид вкупната рамка за финансиско програмирање, односот помеѓу промената во нето девизната актива и промените во домашниот кредит може да се искористат при дизајнот на финансиската програма.

ММФ применува свичинг на расходите или/и политики за намалување на расходите за да дојде до поволен резултат на ПБ. Политиката на девизниот курс, и оттаму девалвацијата се главен инструмент на политиките за иницирање на политиките за свичинг на расходите, за да се промени составот на девизните и домашните расходи помеѓу странските и домашните добра. Девалвацијата може да го подобри надворешното салдо (ΔR) со подобрување на конкурентноста на домашните добра и услуги без истовремено зголемување на домашната апсорпција на сите добра и услуги. Зголемувањето во извозот на добра и услуги поради подобрената конкурентност на светскиот пазар го подобрува салдото на тековната сметка на ПБ во смисла на зголемена девизна заработувачка.

Политиките за намалување на расходите се таргетирани со ставање на плафон на експанзијата на домашниот кредит кон јавниот и приватниот сектор. Ограничувањето на домашниот кредит (ΔDC) е главен приоритет на програмите за стабилизација на ММФ. Ограничувањето на кредитот кон државата е главно поврзано со намалувањата на расходите (намалување на субвенциите, замрзнување на платите, намалување на воениот буџет) заради подобрување на фискалниот дефицит. Сепак, експанзијата на домашниот кредит за финансирање на фискалниот дефицит води кон зголемување на масата на пари што би можело да доведе до влошување во ПБ и инфлацијата.

Спротивно на ова, девалвацијата ги зголемува цените на увезените добра и услуги. Повеќето ЗР увезуваат репроматеријали и капитал за нивниот процес на производство. Зголемувањето на цената на репроматеријалите главно се пренесува на потрошувачите

преку зголемување на цената на крајните производи и услугите. Оттука, за самата девалвација се вели дека е инфлаторна. Од друга страна, ограничувањето на експанзијата на домашниот кредит во банкарскиот систем резултира во зголемување на каматните стапки. Покачувањата на каматната стапка покренува инвестициони трошоци, според тоа инвестицијата се поништува. Ограничувањето на инвестициите води кон ниска акумулација на капитал, низок раст и создавање на малку работни места. Така, се вели дека програмите за стабилизација на ММФ се стагфлаторни на краток рок.

Конвенционалните програми за стабилизација, кои го одразуваат пристапот на ММФ кон макроекономското управување, бараат преку примена на цврсти монетарни и фискални политики да се ограничи вкупната побарувачка за да се постигнат макроекономските цели, како што е одржлив платен биланс и ценовна стабилност на среден рок, на кои се гледа како на неопходен услов за долгорочен одржлив економски раст

IV. Пристапот на Светска банка кон макроекономско управување:

По реконструкцијата на пост-воените западноевропски земји, се повеќе внимание од страна на Светската банка се посветува кон обезбедувањето финансии за долгорочен раст и социјален развој во ЗР. Според тоа, Банката главно обезбедуваше финансирање за специфични инвестициони проекти-финансирање на проекти. Сепак, Агендата на политики на Банката беше значително изменета во текот на подоцниот период од седумдесетите години. Од тогаш, надлежност на банката е финансирање на растот и развој на среден рок.

Светска банка го применува ревидираниот модел за минимум стандарди (понатаму во текстот - РМСМ) во нејзиниот пристап кон макроекономското управување. РМСМ беше дизајниран во 1973 година со цел да воспостави консистентен пристап кон проекциите меѓу земјите. Целта на овој модел е исто така олеснување на споредбите меѓу земјите кориснички. Овој модел е проширување на Харод-Домаровиот модел за раст кој ги поврзува инвестициите, увозот и штедењето со производството. РМСМ е генерално сметководствена рамка, која ги поврзува националните сметки и ПБ, со посебен акцент на девизниот финансиски јаз и проекциите на задолжувањето кон странство (Khan & others, 1990).

Моделот ја истакнува важноста на односот меѓу штедењето, флукуацијата на странски капитал, инвестициите и растот.

Рамката која првично ја користеше Банката во нивната "празна" рамка е добиена од следниве равенки:

$$\text{Салдо на производство и расходи } Y = C + I + (X - Z) \quad [1]$$

$$\text{Салдо на доход - заштеди } Y = C + S \quad [2]$$

$$\text{Јаз во заштедите и трговијата } I - S = Z - X \quad [3]$$

Од овие равенки, доходот се користи или за заштедите, или за потрошувачката. Треба да се забележи дека инвестицијата мора да доаѓа или преку домашните заштеди, или преку приливот на странски капитал (увоз). Домашните заштеди се потребни за финансирање на целното ниво на инвестиции, сепак, имајќи предвид дека најголем број на ЗР имаат ниски нивоа на домашно штедење, тоа укажува на фактот дека увозот ќе биде поголем од извозот. Поголемиот дел на увоз во овој пример би бил составен од инвестициски добра или репроматеријали во процесот на производство. Равенката исто така имплицира дека странските добра треба да се инјектираат во економијата за финансирање на инвестициски проекти.

Финансиското програмирање е суштината на теоретските и практичните аспекти на програмите за управување на ММФ во ЗР. Од педесеттите години на дваесеттиот век, тоа е 'рбетот на анализата која води кон поставувањето на условите на ММФ, кои претставуваат активности на политиките кои земјата заемопримач се согласува да ги преземе како услов за обезбедување на кредит од ММФ

Капиталните приливи треба да се финансираат од девизните резерви. Сепак, доколку девизните резерви се ограничени, што често е случај кај најголем дел од ЗР, тогаш за оваа цел се користи задолжување кон странство. Ова се изразува со следнава равенка:

$$S - I = \Delta NFA + \Delta R \quad [4]$$

каде,

ΔNFA е дополнително задолжување кон странство од страна на јавниот и приватниот сектор ΔNFB .

Моделот на пораст да двата јаза се добива од следниве равенки. За затворена економија, реално производство:

$$Y = C + I \quad [5]$$

која имплицира дека кога постои рамнотежа *ex-ante* инвестициите се еднакви на *ex-ante* заштедите. Заштедите се функција од реалниот доход:

$$I = sY \quad [6]$$

каде,

I = инвестиција

s = маргинална тенденција за штедење

Знаеме дека I е еднакво на ΔK , затоа стапката на акумулација на капитал е дадена преку:

$$g = \Delta K/K = s/k \quad [7]$$

каде,

$$k = K/Y$$

Со претпоставка дека k е константна, порастот на реалното производство ($\Delta Y/Y$) е еднаков со порастот на капиталниот фонд.

Така,

$$g = \Delta K/K = \Delta Y/Y = s/k^5 \quad [8]$$

Претходната равенка во основа е поврзана со равенката на Harrod-Domar, која покажува дека стапката на пораст се одредува со стапката на штедење и коефициентот капитал и производство. Равенката посочува дека целниот раст на економиите во ЗР мора да ги сочува и да ги преведе овие заштеди во ефективни инвестиции. Стапката на раст исто така зависи од ефикасноста на инвестициите која се мери преку растечкиот коефициент на капитал и производство (ICOR) или k .

Од равенката [8] може да се одреди стапката на економски раст ако е дадено нивото на заштеди и инвестиции. Банката ја користи равенката како алатка за планирање за да утврди колку инвестиции и заштеди се потребни за да се постигне целното ниво на раст кој се изразува како:

$$\Delta Y^* = I/k \quad [9]$$

каде,

ΔY^* = посакувано ниво на раст.

Бидејќи ЗР се соочуваат со ограничување на заштедите, бараното ниво на задолжување кон странство за финансирање на приливот на капитал може да се одреди со следнава равенка:

$$S - I = \Delta NFA + \Delta R \quad [10]$$

каде,

$$\Delta NFA = \Delta NFB,$$

Така, дополнителното задолжување кон странство за финансирање на приливите на капитал се добива со користење на следнава равенка:

$$\Delta NFB = k\Delta Y^* - sY + \Delta R = (\Delta R - sY_{-1}) + (k - S)\Delta Y^* \quad [11]$$

5 Равенката на Harrod-Domar добиена од производната функција го покажува дека односот меѓу количеството на производните фактори (капитал, машини за производство)

Освен тоа, ако се земе предвид трговскиот јаз на ЗР, дополнителното задолжување кон странство од страна на приватниот и јавниот сектор за да се покрие трговскиот јаз, се пресметува според следнава равенка (Tarp, 1993):

$$\begin{aligned}\Delta NFB &= m_1 k \Delta y^* + m_2 y - X + \Delta R \\ &= (\Delta R - X + m_2 y - 1) + (m_1 + m_2) \Delta y^*\end{aligned}\quad [12]$$

Tarp (1993) посочува на четири главни равенки кои ја формираат теоретската основа на PMCM:

$$\Delta Y = \Delta Y^* \quad [13]$$

$$I = k \Delta Y^* \quad [14]$$

$$X = X \quad [15]$$

$$Z = mY \quad [16]$$

Во равенките [17] - [20] се претпоставува дека ΔFI го одредуваат егзогени фактори ($\Delta FI = \Delta FI$) и дека увозот (Z) зависи од девизниот курс 'e' и од 'z'.

Понатаму, Tarp (1993) посочува дека со цел да се избегне преголемо ограничување на моделот предизвикано од рестрикцијата на ΔFI , Банката направи повторни прилагодувања на параметрите k , s и m за да се добијат конзистентни проекции. Банката, исто така, го воведо девизниот курс како клучна варијабла на политиките во инструментот за политики на свичинг на расходите од нејзините програми за структурни прилагодувања. Затоа, од равенките [20] - [21] следува дека даноците и јавните расходи се контролираат во моделот за да се постигнат целите на ПБ и производство.

$$\Delta F = \Delta FI \quad [17]$$

$$Z = my - ze \quad [18]$$

$$\Delta R^* = X - Z + \Delta FI \quad [19]$$

$$\Delta R^* = \Delta FI - mY^* + ze + X \quad [20]$$

$$\Delta Y^* = 1/k - s - m(s+m)Y_{-1} + (1-s)T - Cg - X - ze \quad [21]$$

Програмите и проекциите на Банката првенствено се фокусираат на реални варијабли, отколку на монетарни варијабли. Проекциите за инвестициите и заштедите општо помагаат при планирањето да се таргетира нивото на раст на економијата. Имајќи предвид дека заштедите се ограничени во најголем дел од ЗР, странското финансирање се проценува да го финансира нивото на инвестиции што е конзистентно со постигнувањето на целното ниво на економски раст.

V. Резиме и заклучок

Пристапот за макроекономски менаџмент на ММФ се заснива на модел на финансиско програмирање кој го поврзува финансискиот сектор со ПБ. Инструментите на политиките главно се насочени да функционираат на монетарното салдо на централната банка. Плафоните на домашните кредити преку зголемување на каматните стапки влијаат на ΔDC додека политиката на девизен курс (девалвација) влијае на ΔR за постигнување на поволен резултат на ПБ и стабилност на цените. Тоа е сметководствена рамка која ги интегрира сите варијабли и односи во макроекономските сметки кои се консолидираат во сметката за текови на средствата и монетарниот преглед на централната банка.

Конвенционалните програми за стабилизација, кои го одразуваат пристапот на ММФ кон макроекономското управување, бараат преку примена на цврсти монетарни и фискални политики да се ограничи вкупната побарувачка за да се постигнат макроекономските цели, како што е одржлив платен биланс и ценовна стабилност на среден рок, на кои се гледа како на неопходен услов за долгорочен одржлив економски раст

PMCM моделот на Светска банка општо е сметководствена рамка која ги поврзува националните сметки и ПБ, со посебен акцент на финансирањето на девизниот јаз и проекциите на задолжувањето кон странство, во случаи кога се прави однос помеѓу инвестициите, увозот и заштедите со целниот пораст на производството. Банката се обиде да го пополни девизниот јаз преку обезбедување на заеми за структурно прилагодување (SAL) и заеми за секторско прилагодување (SECAL) на ЗР со одреден степен на услови.

Мора да се потенцира дека моделите на ММФ и Светска банка се само теоретски и емпириски апстракции кои е многу тешко да се соединат со однесувањето на економските варијабли во реалниот живот во ЗР, врз чии инструменти на политики се таргетираат. Затоа е разумно да се имаат темелни консултации и дијалог во однос на политиките со ЗР во текот на "консултациите на ММФ по Член IV" и во текот на консултациите со мисиите на Светска банка. Исто така е важно моделите и проекциите да се специфицираат прецизно за цели на политиките.

НЕКОИ НАЈДОБРИ ПРАКТИКИ ВО ОДНОСИТЕ ПОМЕГУ ФИНАНСИСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ И КОМИТЕНТИТЕ

Најдобрите практики на финансиските институции во нивните односи со комитентите се отвореност и транспарентност, управување со рекламациите, комуникација со комитентите и приватност

Д-р Драгољуб Арсовски е Прв генерален директор на Комерцијална банка а.д. Скопје. Роден е во Скопје во 1961 година. Во 1985 година дипломирал на Економскиот факултет во Скопје, магистрирал во 1990 година, додека доктор по економски науки станал во 1998 година на тема "Ризици во банкарското работење". Обавувал повеќе одговорни и раководни функции од областа на финансии и банкарството во Република Македонија, од шеф на кабинетот на потпретседателот на Владата на Република Македонија, одговорен за економската политика и развој, преку Помошник на Министерот за финансии до Потсекретар во Министерството за финансии одговорен за меѓународни финансии, банкарски и девизен систем, осигурување, пазар на капитал и хартии од вредност. Од 1999 година до 2001 година бил Директор на Секторот за работа со странство во Стопанска банка а.д. Скопје. Во Комерцијална банка а.д. Скопје работи од 2001 година, при што за Прв генерален директор е именуван во ноември 2002 година. Доцент е на Економскиот факултет во Прилеп по предметот банкарски менаџмент.

Потребата од управување на односите со комитентите

Со дерегулирањето на финансискиот пазар и се поострата конкуренција меѓу учесниците на тој пазар, се менуваат и очекувањата на комитентите од финансиските институции. Денес, комитентите со право очекуваат од банките и другите финансиски институции да го вреднуваат нивниот бизнис. Тие очекуваат банките да ги разберат нивните растечки потреби и желби и да развијат и понудат интегрирани, на нивните специфични потреби прилагодени решенија за задоволување на нивните финансиски потреби. И не само тоа. Комитентите сакаат да добијат подобри, поевтини банкарски производи и услуги, и што е уште поважно, сакаат тие производи да им бидат дистрибуирани во време и место кое нив најповеќе им одговара. Многу позначајно, комитентите сакаат да знаат дека тие соработуваат со нивните банки, дека банките кои тие ги избрале живеат во склад со нивните обврски и одговорности, ги вршат нивните работи етички и отворено, ги третираат своите вработени на фер начин и се однесуваат дарежливо кон нивните општества. Накратко, комитентите сакаат да знаат дека можат да имаат доверба во банките.

Концептот на управување на односи со комитентите

Пред да ги опишеме специфичностите на клучните димензии на управувањето на односите со комитентите, ќе тргнеме од тоа што не претставува управување на односите со коми-

тентите. Тоа не е ниту програма, ниту стратегија, ниту нешто што може да се "придодаде". Напротив, тоа мора да биде дел од структурата на организациската култура. Ова е факт што го разбираат водечките светски финансиски институции.

Управувањето на односите со комитентите (Customer Relationship Management-CRM) е концепт за развивање и подобрување на постојните односи со комитентите, со цел изградба на долгорочна лојалност.

Управувањето на односите со комитентите претставува радикално отстапување од класичниот маркетинг концепт, кој тргнувајќи од лајтмотивот "Потрошувачот е цар", покажува многу силен инструментален карактер во смисла на доминација на производот/услугата и комуникацијата. Разделувањето од стариот маркетинг, каде што потрошувачот е цар, е неизбежно, бидејќи:

- царевите не можат да се повикуваат;
- со царевите не може да се работи тимски;
- царевите мораат да се персираат;
- луѓето не се заинтересирани вистински и длабоко да ги запознаат царевите;
- на царевите им се испорачуваат готови решенија, без тие да бидат распрашувани.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

На местото на старото гледиште, сега наставува идејата за партнерство. Постојат мноштво партнерства како на пример, меѓу претпријатијата и потрошувачите, меѓу вработените и менаџментот, претпријатијата и јавноста. Како што веќе истакнавме, најчесто се запоставуваат партнерствата со оние пазарни учесници кои ги држат сите конци во свои раце - комитентите. Сензибилниот профил на комитентот не се наоѓа на крајот на ланецот на создавање на вредност, туку се провлекува од првата до последната алка на тој ланец. Односите со комитентите го карактеризираат секојдневието на секоја финансиска институција. Како што покажува Табелата 1, влијанијата на оваа, на прв поглед номинална промена на лајтмотивот се енормни.

Табела 1:

Разлики во однос на комитентите меѓу

Класичен маркетинг	Управување на односисо комитентите
○ Животен циклус на производот, тежиштето се става на карактеристиките на производство	○ Животен циклус на комитентот, тежиштето се става на вредностите на комитентите
○ Комитентот е цар	○ Комитентот е партнер
○ Фокус: Освојување на нови комитенти	○ Фокус: Задржување на постојните комитенти
○ Сите комитенти го добиваат истото	○ Селективен третман на комитентите во зависност од нивното значење за финансиската институција
○ Нередовни и ретки контакти со комитентите	○ Чести и континуирани контакти со комитентите
○ Комуникација врз стручна основа	○ Комуникација врз основа на односи
○ Монолог	○ Отворен, конструктивно-критичен дијалог
○ Размена на информации	○ Размена на искуства
○ Презентација на "готови" производи	○ Вклучување на комитентот во синџирот на создавање на вредност
○ Квалитетот како главна преокупација на шалтерските работници	○ Квалитетот како преокупација на сите нивоа во финансиската институција

Во контекст на грижата и надградувањето на односите со постојните комитенти, тежиштето се става на значењето на комитентот. Покрај обезбедувањето на дополнителни услуги на комитентите, акцентот се става пред сè на создавање на емоционален вишок на вредност,

кој за финансиската институција претставува еден вид на одржлива конкурентска предност. Понатаму, од финансиските институции како комуникациски сојузници се бара не само да реагираат на барањата на комитентите, туку и активно да ги вклучуваат комитентите во партнерство. Сите мерки што ги преземаат финансиските институции треба да бидат долгорочно насочени. Притоа, треба да се има предвид дека квалитетот станува грижа на сите ученици во планирањето на стратегијата. Ова подразбира одржување на почести и континуирани контакти со комитентите, контакти кои се засноваат на отворен, конструктивно-критичен дијалог. Однесувањето треба да биде проследено со парадигмата победа-победа, така што двајцата партнери да профитираат од односот.

Разбирање на маркетингот во контекстот на управувањето на односите со комитентите

Спроведувањето на концептот на управување на односи со комитентите подразбира исполнување на следниве предуслови:

1. Примена на маркетинг филозофијата на сите нивоа во финансиската институција со што се иницираат процеси кои ги надминуваат секторските рамки и истите се координираат, за разлика од активностите кои се конципираат и спроведуваат во рамките на одделните организациски сектори;
2. Префрлање на тежиштето од маркетинг активностите, кои се насочени кон освојување на нови комитенти кон маркетинг активности кои се концентрираат на задржување на постојните комитенти;
3. Практицирање на таков маркетинг концепт кој се однесува на повеќе пазари, наместо фокусот да се става само на традиционалниот пазар на крајните потрошувачи. При тоа, треба да се разликуваат следниве пет "пазари", поточно целни групи: комитенти, вработени, конкуренти, надворешни консултантни итн.

Во фокусот секогаш стојат пазарите на комитентите. Финансиските институции се успешни само тогаш кога не се насочуваат само кон маркетинг активностите на постојните и потенцијалните комитенти, туку кога применуваат целосен концепт преку согледување и негување на сите аспекти на "пазарите" наведени под точката 3. Ова бара систематска интеграција на:

Д-р Јасмина Буцевска е родена во 1968 година во Скопје. Дипломирала во 1991 година на Економскиот факултет во Скопје како најдобар студент во пеесетгодишното постоење на Економскиот факултет. Истата година е избрана и за најдобар студент на Универзитетот "Св. Кирил и Методиј" во Скопје. Постдипломските студии од областа на маркетингот ги завршува на Економскиот факултет во Скопје и во 1993 година заминува на докторски студии по маркетинг и менаџмент на Институтот за деловна администрација на Универзитетот Цирих, како стипендист на Советот на Европа, каде и докторирала во 1996 година на тема "Однесувањето на потрошувачите на примерот на маркетингот на трајните потрошни добра во Македонија". Во Комерцијална банка а.д. Скопје работи како Советник на Работоводниот орган. Активен член е на Македонското здружение за маркетинг и одлично зборува англиски и германски јазик, а се служи и со италијанскиот.

- продажниот маркетинг (вклучувајќи го и маркетингот на каналите на дистрибуција);
- односите со јавноста;
- интерниот маркетинг (оној кој е ориентиран кон вработените); и
- набавниот маркетинг.

Како резултат на тоа треба да се изработат детални маркетинг планови, кои покрај пазарите на продажба би ги вклучиле, исто така, и развојот на маркетинг стратегии за интерните пазари, пазарите на работна сила и пазарите на добавувачи. Кај сите преземени мерки треба да се испита нивниот придонес кон градењето и негувањето на долгорочна лојалност од комитентите.

Основни пунктови во управувањето на односите со комитентите

Обликувањето на односот со комитентот, поврзано со неопходноста од координирано и на сите нивоа на организацијата, фокусирање на комитентите, води кон создавање на еден процесно ориентиран однос. За разлика од сегашните ланци на создавање на вредност, тука се работи за интегрирање на различните нивоа на деловниот процес. Главниот акцент е на прашањето како да се постигне создавање на вредност преку подобрени деловни односи. Одделните нивоа на еден ланец на создавање на вредност кој е ориентиран кон односите со комитентите ги даваат основните пунктови за успешно имплементирање на една маркетинг стратегија на односи со комитентите (види Табела 2)

Значењето на управувањето на односите со комитентите за финансиските институции

Причината за фокусирање на комитентите, а не на интерните ресурси очигледно произлегува од сопствениот интерес на финансиските институции. Тие се повеќе стануваат свесни за тоа дека фокусирањето врз управувањето на односите со комитентите е добро за нивните комитенти, а преку тоа и за самите нив.

Фокусирањето на комитентите гарантира дека сите активности на финансиските институции се спроведуваат на начин кој овозможува најдобар интерес за комитентите, а тоа е креирање на конзистентност на искуството на комитентот на сите нивоа во организацијата. Тој ги поврзува сите активности на финансиската институција во една целина.

Понатаму, фокусирањето на потребите и желбите на комитентите бара од финансиските институции нив

Табела 2:

Ланец на создавање на вредност кој е ориентиран кон односите со комитентите како појдовна основа за успешно управување на односите со комитентите

Прво ниво: Пронаоѓање на дополнителна вредност	○ тежиште на услугите ○ преферирани услуги ○ начин на комуникација ○ споредба со конкуренцијата
Второ ниво: Сегментирање, одредување на целните групи	○ услуги/сегментирање врз основа на односи ○ анализи на профитабилноста на комитентите ○ маркетинг на бази на податоци
Трето ниво: Работни процеси, и системи на давање на услуги	○ конфигурација за секој сегмент/секој комитент ○ студии за споредба на процесите (т.к. Бенчмаркинг) ○ градење на партнерства кои создаваат вредност
Четврто ниво: Создадено задоволство	○ квалитет на услуги и комуникација ○ анализа на трошоците и корисноста за секој сегмент.
Пето ниво: Методи на мерење и повратни спреги	○ контрола на процесот на услуги ○ студии за задоволството на вработените ○ студии за задоволството на комитентите.

ните вредности да бидат рефлектирани во сите аспекти на нивното работење и истите да се придржуваат кон определбата за етичко и интегрално однесување.

Подоброто запознавање на комитенти и нивното подобро услужување е круцијално за креирање на лојалност и дава можност да се идентификуваат потребите и желбите на комитентите и таму каде што е можно, да се понудат дополнителни производи и услуги. Накратко, фокусирањето на комитентите помага во растот и развојот на финансиските институции.

Најдобри практики во односите со комитентите

Најдобрите практики на финансиските институции во нивните односи со комитентите се отвореност и транспарентност, управување со рекламациите, комуникација со комитентите и приватност.

Отвореност и транспарентност

Една од најдобрите практики во управувањето на односите со комитентите е отвореноста и транспарентноста. Потребата од отвореност и транспарентност не била никогаш поголема отколку што е денес. Претставниците на медиумите, политичарите, законодавците и комитентите бараат од банките и другите финансиски институции релевантна отвореност. Тие бараат отвореност која овозможува увид во нивните стратегии, практики на управување, постапки на управување со ризиците и увид во резултатите од нивното работење.

Финансиските институции бараат балансирана отвореност. Тоа е отвореност што ги идентификува позитивните и негативните аспекти на нивното работење, како од апсолутен, така и од релативен аспект во однос на нивните конкуренти.

И што е уште поважно тие сакаат отвореност која е солидна, сигурна, на време и вистински информативна.

Транспарентноста го демонстрира интегритетот на дејноста на финансиските институции. А отвореноста им кажува на нивните комитенти, но не само на нив, туку и на нивните акционери, вработени и на останатите стејкхолдери дека можат да имаат доверба во финансиските институции. А довербата е темелот на работењето на финансиските институции. Всушност, довербата е основата на односите на финансиските институции со комитентите, како што е таа основа и на сите односи во животот.

Управување со рекламациите

Секоја оправдана рекламација заслужува внимание. Всушност, најдобрата практика укажува на тоа дека на рекламациите мора да им се посвети значајно внимание. Процесот на ефикасно управување со рекламациите кои се добиваат од комитентите опфаќа многу повеќе од имплементирање на постапките со кои се опфаќаат и следат рекламациите. Напротив, тоа вклучува слушање на поплаките на комитентите, учење од рекламациите во насока на подобрување на сопственото работење и антиципирање на интересите и потребите на комитентите. Спроведувањето на ефективен процес на управување со рекламациите од комитентите може да го збогати односот со комитентот преку градење на доверба и лојалност. Токму во моментот кога комитентите имаат рекламации, многу е поважно да ја демонстрираме нашата приврзаност кон комитентот.

Еден од предизвиците е да се создаде култура која го признава значењето на рекламациите и го охрабрува активното поттикнување на повратните спреги со комитентите. Таквата култура доброволно собира податоци кои обезбедуваат согледување на информациите за преференциите и потребите на комитентите и ги идентификува местата каде постојат организациски јазови во испораката на идеално искуство. Само со вистинско разбирање на овие предности организацијата може да изгради ефективен процес на управување со рекламациите од комитентите, точно да го мери успехот и да биде лидер во обезбедувањето на производи и услуги кои се фокусирани на комитентите.

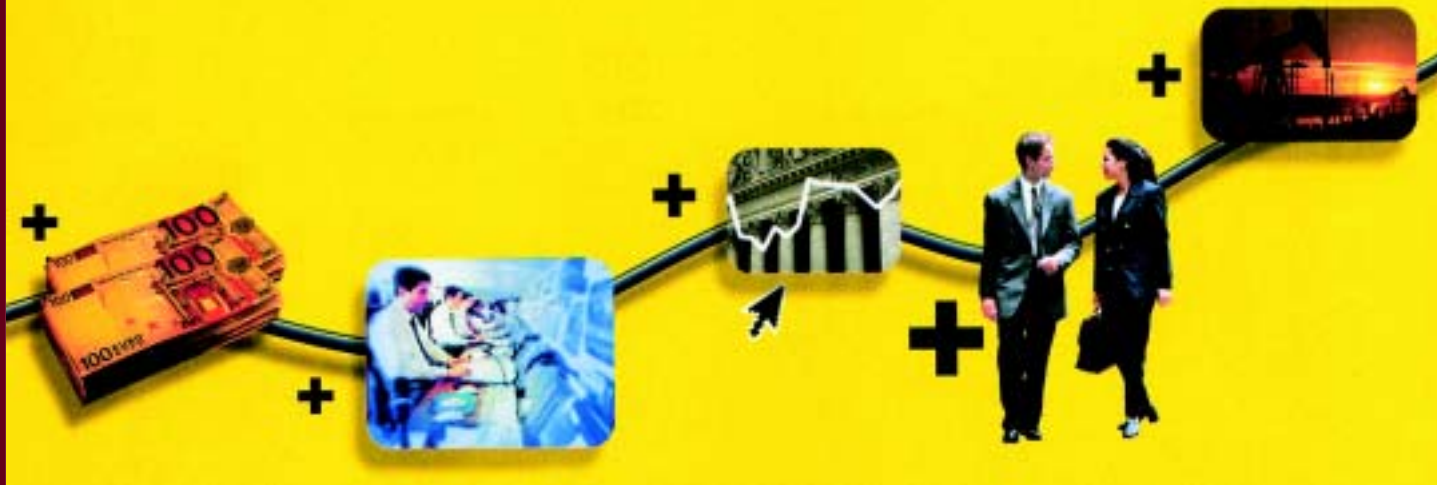
Некои од иницијативите во овој контекст опфаќаат:

- сите нивоа во финансиската институција да бидат вклучени во прибирањето, известувањето и анализирањето на рекламациите од комитентите;
- развој на општи стандарди и протоколи за скратување на времињата на обрт, спорни ситуации и начини за нивно решавање;
- искористување на процесот на интерен омдусман на сите нивоа на организацијата за ефикасно решавање на спорите;
- развој на конзистентна, на сите нивоа во организацијата комуникација со клиентите за тоа "како" да се жалат.

Концептот на управување на односи со комитентите не е ниту програма, ниту стратегија, ниту нешто што може да се "придодаде". Напротив, тоа мора да биде дел од структурата на организациската култура. Ова е факт што го разбираат водечките светски финансиски институции

Несомнено е дека ваквите иницијативи ќе придонесат за унапредување на услугите на финансиските институции. Што е уште поважно тие ќе им овозможат на финансиските институции да ја зацврстат лојалноста кога некоја рекламација се решава ефикасно.

Да заклучиме, рекламациите претставуваат значајни повратни спреги за финансиските институции. Способноста за решавање на оправданите рекламации, кое резултира со задоволство на комитентот, за финансиската институција претставува одржлива конкурентска предност. Тоа е цел кон која вреди да се стреми.

Комуникација со комитентите

Исто како и управувањето со рекламациите, така и ефикасната комуникација е круцијална компонента на добриот однос со комитентот.

Најдобрите практики во комуникацијата можат да бараат развој на нови стратегии за едукација на комитентите. Имајќи ја предвид комплексноста на финансискиот пазар и мноштвото расположливи производи и услуги, комитентите имаат потреба од пристап до проактивни, корисни, навремени, редовни и јасно изразени информации. Колку подобро се информирани комитентите, толку подобро можат да бидат задоволени нивните растечки потреби.

Во контекст на грижата и надградувањето на односите со постојните комитенти, тежиштето се става на значењето на комитентот. Покрај обезбедувањето на дополнителни услуги на комитентите, акцентот се става пред се на создавање на емоционален вишок на вредност, кој за финансиската институција претставува еден вид на одржлива конкурентска предност

Но, комуникацијата е двонасочна улица, што значи финансиските институции мораат да разговараат со нивните комитенти. И што е уште поважно, тие мораат да ги слушаат своите комитенти. За да ги чујат подобро барањата на нивните комитенти, финансиските институции мораат постојано да развиваат нови средства за опфаќање на повратните спреги од комитентите. Станува збор за испробани и вистински средства, како што се редовните анкети за задоволство, интервјуата за причините за напуштање на некоја финансиска институција, интервјуа на фокусни групи итн. Поентата не е во тоа кое средство е најдобро, бидејќи тоа зависи од видот на повратната спrega која ја бараме, туку да се обезбеди повратната спrega од комитентот систематски да е стимулирана, анализирана и да се користи за подобрување на услугите. Основно е да се познава комитентот, неговите цели, потреби, преференции.

Приватност

Една од областите која е критична за познавање на преференциите на комитентите е начинот на кој што тие сакаат финансиските институции да ги третираат нивните лични информации, а тоа е приватноста на нивните лични информации.

Од теоријата ни е познато дека стравот на комитентите во поглед на нивните лични информации се однесуваат на: маркетинг со тие информации без согласност на комитентите, губење на контрола врз нивните информации преку размена или продажба на тие информации и губење на средства како последица на неовластен пристап од трета страна до нивните лични информации, како и ризик од губење на идентитетот. Со се' поголемиот степен на глобализацијата, се зголемува и стравот на комитентите од губење на нивната приватност.

Но, иронијата е во тоа што комитентите од една страна бараат од финансиските институции да ја респектираат и заштитуваат приватноста на нивните лични информации, а од друга страна сакаат нивните банки и други финансиски институции доволно добро да ги познаваат нивните потреби и желби за да можат истите подобро да ги задоволат.

Како финансиските институции да одговорат на овие спротиставени интереси на комитентите? Прво, со тоа што ќе го почитуваме начелото на банкарска тајност инкорпорирано во Законот за банки. Банките и останатите финансиски институции се одговорни за толкување на законските прописи кои се однесуваат на начелото на приватност и да водат сметка да се усогласени со тие прописи.

Но, освен усогласувањето со законската регулатива, како финансиски институции сме должни да ја подигнеме свеста за значењето на почитувањето на приватните интереси и преференции на комитентите. Мора постојано да мериме каде се наоѓаме на скалата на осетливост на приватноста на нашите комитенти пре-

ку анализирање на нашиот деловен процес и идентификување на сите точки каде ги собирање, користиме и чуваме информациите за комитентите. Во деловните процеси на финансиските институции постојат многу такви точки, тоа е всушност целокупниот тек на нивното работење.

За да се усогласиме со законските барања, а што е многу поважно за да ја препознаеме стратегиската предност од примена на одличните практики на заштита на приватноста на комитентите, мора да изградиме политика на заштита на приватноста на комитентите, внимателно да одговараме на рекламациите што се однесуваат на приватноста и јасно да ги артикулираме нашите пошироки одговорности т.е. одговорности кон останатите стејкхолдери.

Во исто време, како финансиски институции треба да се фокусираме и да развиваме конзистентни одговори на строгите прашања во поглед на приватноста со кои секојдневно се конфронтираат шалтерските работници.

Обуката на вработените е критична за успехот во создавањето на организација која е чувствителна на приватноста.

Зошто практиките на приватност се толку важни? Едноставно. Како поединец и корисник на финансиски услуги, приватноста на информациите е фундаментално право. Поединците треба да имаат избор и контрола врз нивните лични информации. Кога приватноста е соодветно почитувана и заштитувана, ја заработуваме довербата на нашите комитенти. А со доверба ги воспоставуваме односите што го градат нашиот бизнис.

Заклучок

Управувањето на односите со комитентите води кон поттикнување на конкуренцијата за пазарни позиции. Тој концепт нуди поинакви стратегиски перспективи за сигурност на инвестициите и конкурентска предност. Девизата за времето кое доаѓа гласи: Да се создаваат врски меѓу финансиските институции и комитентите. Тие врски можат да бидат од различна природа. Но, во секој случај играчи на оваа формула на

успех се вработените во финансиските институции и комитентите на сите нивоа, како внатре во организацијата, така и надвор од неа. Како резултат на тоа потребно е да се усогласат интерниот и екстерниот маркетинг. Елементот што нив ги поврзува е, и покрај постоењето на најдобра можна технологија и внимателно планирани постапки, професионалното управување на односите со комитентите. Притоа се става на испит целата финансиска институција, сите нејзини организациски нивоа. Маркетинг активностите кои се насочени кон пазарот на продажба се фокусираат не само на освојување на нови комитенти, туку и на задржување на постојните односи со комитентите. Се работи за градење на еден соодветен однос со комитентите, бидејќи само врз основа на силна база на комитенти, можно е освојување на нови комитенти. Овде решавачко значење има секогаш квалитетот на комуникацијата, а со тоа и обликувањето на основата на односите.

Една од најдобрите практики во управувањето на односите со комитентите е отвореноста и транспарентноста. Денес, претставниците на медиумите, политичарите, законодавците и комитентите бараат од банките и другите финансиски институции релевантна отвореност. Тие бараат отвореност која овозможува увид во нивните стратегии, практики на управување, постапки на управување со ризиците и увид во резултатите од нивното работење

Без управување на односите со комитентите, како што впрочем покажа и примерот со нереализираното спојување на двете водечки германски банки Deutsche Bank и Dresdner Bank, не можат да се очекуваат резултати на стручна основа. Самата моќ, изразена преку експонираниот став на Деутсцхе Банк, не го покажува ни приближно потенцијалот на поврзување од една таква силна комуникација. Консеквентното спроведување на концептот на управување на односи со комитентите е тесно поврзано со квалитетот и подготвеноста на луѓето кои се вклучени во неговото спроведување. Управувањето на односите со комитентите има исто значење како и комплетниот однос меѓу двајца брачни партнери.

ДИЛЕМАТА "НИСКА ИЛИ УМЕРЕНА ИНФЛАЦИЈА" ВО МАКЕДОНИЈА

Дилемите во поглед на курсот на макроекономската политика во најголема мерка се однесуваат на прашањето за оптималната стапка на инфлација, односно дали е оправдано економската политика да се стреми кон ниска едноцифрена инфлација или пак можеби, целта треба да биде некоја умерена стапка на инфлација

Горан Петрески работи како асистент по група предмети од областа на финансите. Претходно работел во ИМП Братство - Охрид како референт по увоз-извоз (1994-95) и на Факултетот за туризам - Охрид како асистент по Економија и меѓународни економски односи (1995-2003). Во 1993 година дипломирал на Економскиот факултет - Скопје, а на истиот факултет магистрирал во 1998 година на насоката Монетарна економија. Во меѓувреме, посетувал курсеви во Будимпешта, Унгарија (1993 и 1999) и Тирана, Албанија (2000). Исто така, учествувал на неколку семинари и конференции во земјата и странство. Неговиот интерес претежно е насочен во следните области: транзициони економии, финансиски системи, пазари на капитал и монетарна политика.

Почнувајќи од 1995 година, економската политика успеаше да одржува ниска стапка на инфлација и во тој поглед, Република Македонија се вбројува во групата на најуспешните земји во транзиција. Истовремено, во текот на целиот овој период, од кругот на деловните луѓе и дел од академските економисти, монетарната политика беше оценувана како премногу рестриктивна, што пак имплицитно подразбира залагање за повисока стапка на инфлација.¹ Оттука, сметаме дека прашањето за можноста за одржување ниска стапка на инфлација и оправданоста од таквата политика ќе остане отворено и во наредниот период.

Всушност, дилемите во поглед на курсот на макроекономската политика во најголема мерка се однесуваат на прашањето за оптималната стапка на инфлација, односно дали е оправдано економската политика да се стреми кон ниска едноцифрена инфлација или можеби, целта треба да биде некоја умерена стапка на инфлација.² Така, во контекст на земјите во развој, Dornbusch (1990, стр. 38; 1990ц, стр. 4) смета дека дезинфлацијата треба да престане кога ќе се достигне умерена инфлација - пожелно под 20%. Masson, Savastano and Sharma (1997, стр. 34) сметаат дека земјите во развој треба да имаат нешто повисока инфлација од развиените земји која би се движела во интервалот 4-8%, пред се заради полесно акomodирање на големите шокови на понудата. Spored Skreb (1998, стр. 181-82), земјите во транзиција треба да се стремат кон инфлаторен таргет 4-5%,³ а во иднина, паралелно со

напредокот во транзицијата, треба да се усвои таргет од 0-2% годишна инфлација. Во продолжение, даваме неколку аргументи во прилог на оправданоста на политиката за одржување ниска инфлација во наредниот период:

Пред се, аргументите против ниската инфлација најчесто се поврзуваат со трошоците од дезинфлацијата. Сепак, тука треба да се забележат неколку важни работи. Прво, трошоците од дезинфлацијата се јавуваат само привремено како транзиторен феномен во периодот кога трае дезинфлацијата т.е во периодот кога економијата се прилагодува од повисока кон пониска стапка на инфлација. Во Македонија, дезинфлацијата беше завршена уште во 1995-96 година, односно пред пет-шест години. Тоа е доволно долг период за прилагодување на економијата така што сите евентуални трошоци од дезинфлацијата веќе се завршена работа и не држи аргументот дека натамошното одржување ниска инфлација продолжува да штети на економијата.

Понатаму, кога зборуваме за трошоците од дезинфлацијата, воопшто не е јасно во колкава мерка стабилизационата политика предизвика вакви трошоци. Во тој контекст, треба да се потсетиме дека периодот на опаѓање на економската активност се поклопува со периодот на висока инфлација. Освен тоа, паралелно со намалувањето на инфлацијата, негативните стапки на раст се намалуваа и во еден момент, економијата премина кон позитивни стапки на раст. Најпосле, искуството од многубројните

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

1 На пример, Јовановски (1998, стр. 97) ниската стапка на инфлација ја нарекува "идеализирана". И Поповска (2000, стр. 15) смета дека проектираната инфлација од 3% е прениска. Според Фити (2000), макроекономската стабилност е конзистентна и со стапки на инфлација од 6-7%.

2 Оваа дилема е општо присутна во сите земји во развој и во транзиционите економии. Наспроти нив, во развиените пазарни економии се чини дека постои консензус околу прифатливата стапка на инфлација која се движи во интервалот од нула до три проценти.

3 И гувернерот на централната банка се залага за усвојување среднорочен таргет за стапката на инфлација од 4-5% (види кај Трески, 2000, стр. 25).

дезинфлаторни епизоди недвосмислено покажува дека трошоците од дезинфлацијата се мали во земјите кои стартуваат од иницијално висока инфлација. Наспроти тоа, дезинфлацијата од ниска кон уште пониска инфлација е таа која предизвикува поголеми трошоци. Оттука, нема никаква смисла денес да се оди кон нешто повисока инфлација за да утре повторно се вратиме кон ниска стапка на инфлација, но овојпат со повисоки дезинфлациони трошоци.

Аргументите против ниската инфлација најчесто се поврзуваат со трошоците од дезинфлацијата. Сепак, тука треба да се забележат неколку важни работи. Прво, трошоците од дезинфлацијата се јавуваат само привремено како транзиторен феномен во периодот кога трае дезинфлацијата т.е. во периодот кога економијата се прилагодува од повисока кон пониска стапка на инфлација

Уште повеќе, идејата за нешто повисока инфлација може да се брани со потребата за забрзување на економскиот раст. Така, дури и во националната стратегија на Република Македонија се предвидува во периодот меѓу 1997-2002 година инфлацијата да порасне на 8-10% заради стимулирање на растот (МАНУ, 1997, стр.75). Навистина, многубројните емпириски истражувања покажуваат дека негативните ефекти на инфлацијата врз економскиот раст доаѓаат дури после 20% или 40% годишна инфлација, што значи дека умерената инфлација не го загрозува растот. Исто така, некои истражувања покажуваат дека, во одредени граници, инфлацијата го стимулира растот (Bullard and Keating, 1995; De Gregorio, 1996; Hossain and Chowdhury, 1996). Сепак, останува фактот дека најголемиот дел од емпиriskите истражувања идентификуваат негативна врска помеѓу инфлацијата и растот (Allen and Ndikumana, 1998; Barro, 1996; Bruno and Easterly, 1996; Christoffersen and Doyle, 1998; Ghosh, 1997; Ghosh and Phillips, 1998; Gylfason, 1997; Sarel, 1996). Во секој случај, точно е и тоа дека "нема емпириски студии за штетното влијание на едноцифрената инфлација врз вработеноста и економскиот пораст" (Трпески, 2000, стр. 24).

Најпосле, не треба да се заборави дека стремежот за асоцирање кон Европската унија подразбира и одржување на инфлацијата на ниско ниво. Иако критериумите за конвергенција воопшто не ја обврзуваат Република Македонија, сепак, политиката за приближување на економскиот систем и економската политика кон европските барања претпоставува и усвојување на слични стапки на инфлација. Во тој контекст, како

што забележува Skreb (1998, стр.180), умерената инфлација како таргет е неприфатлива за земјите во транзиција, поради тоа што предизвикува одлив на странските инвеститори кон другите земји кои имаат пониски стапки на инфлација.

Оттука, се чини дека единствениот аргумент во прилог на одржувањето нешто повисока стапка на инфлација од сегашната се однесува на промената на релативните цени (Backerman, 1983, стр. 22). Имено, имајќи ги предвид дисторзираните релативни цени како последица на наследството од социјализмот и продолжената контрола на некои цени, отстранувањето на ценовните диспаритети во наредниот период ќе биде олеснато и забрзано доколку се одржува повисока стапка на инфлација. Оттука, следејќи го овој аргумент, во најголем дел од периодот на транзиција цел на стабилизационата политика би била умерена стапка на инфлација во која полесно би се усогласиле релативните цени. Подоцна, откако би се надминале ценовните диспаритети, монетарната политика би можела да се насочи кон остварување на ниска стапка на инфлација. Основната препорака која произлегува од горните аргументи е дека монетарната политика треба да се воздржи од преземање на одредени избрзани чекори. Имено, евентуалниот премин кон нешто повисока инфлација би требало да биде заснован врз внимателна и опсежна cost-benefit анализа која би ги споредила трошоците и придобивките од повисоката

Основната препорака која произлегува од наведените аргументи е дека монетарната политика треба да се воздржи од преземање на одредени избрзани чекори. Имено, евентуалниот премин кон нешто повисока инфлација би требало да биде заснован врз внимателна и опсежна цост-бенефит анализа која би ги споредила трошоците и придобивките од повисоката инфлација

инфлација. Во тој контекст, треба да се нагласи дека придобивките од преминот кон повисока инфлација се многу неизвесни, што повторно упатува кон воздржување од експерименти кои многу лесно можат да не дадат никакви резултати или пак, нивните ефекти да се изгубат за многу кус период. Оттука, во овој момент, најдобриот совет за економската политика би бил: да не се откажуваме многу лесно од она што го стекнавме многу тешко.

Референци:

- Allen, Donald S. and Ndikumana, Leonce. "Financial Intermediation and Economic Growth in Southern Africa." Working Paper 98-004A, Federal Reserve Bank of St. Louis, 1998.
- Backerman, Paul. "Inflation and Inflation Feedback." во Nathan Schumaker and Edward Marcus, eds., *Inflation Through Ages: Economic, Social, Psychological and Historical Aspects*. Atlantic Research and Publications, 1983.
- Barro, Robert J. "Inflation and Growth." Federal Reserve Bank of St. Louis Review, 78(3), May/June 1996.
- Bruno, Michael and Easterly, William. "Inflation and Growth: In Search of a Stable Relationship." Federal Reserve Bank of St. Louis Review, 78(3), May/June 1996.
- Bullard, James and Keating, John W. "The long-run relationship between inflation and output in postwar economies." *Journal of Monetary Economics*, 36, 1995.
- Christoffersen, Peter and Doyle, Peter. "From Inflation to Growth: Eight Years of Transition." WP/98/100, IMF, July 1998.
- De Gregorio, José. "Inflation, Growth, and Central Banks: Theory and Evidence." Policy Research Working Paper 1575, The World Bank, February 1996.
- Dornbusch, Rudiger. "Experiences with Extreme Monetary Instability." CEPR Discussion Paper No.455, September 1990.
- Фити, Таки. "Макроекономските политики и економскиот растеж." во *Монетарната политика и економскиот развој. Зборник на трудови од советувањето одржано на 18.11.1999. Скопје: Сојуз на економисти на Македонија, 2000.*
- Ghosh, Atish R. "Inflation in Transition Economies: How much? And Why?" WP/97/80, IMF, July 1997.
- Ghosh, Atish and Phillips, Steven. "Inflation, Disinflation and Growth." WP/98/68, IMF, May 1998.
- Gylfason, Thorvaldur. "Exports, Inflation, and Growth." WP/97/119, IMF, September 1997.
- Hossain, Akhtar and Chowdhury, Anis. *Monetary and Financial Policies in Developing Countries*. London: Routledge, 1996.
- Јовановски, Тихомир. "Алтернативна макроекономска стратегија и политика." во *Алтернативите на развојот: Економски и социјални аспекти на промените во земјите од Југоисточна Европа. Зборник на трудови од меѓународниот симпозиум одржан на 16-18.12. 1998. Прилеп: Економски факултет, 1998.*
- МАНУ. *Национална стратегија за економскиот развој на Република Македонија - развој и модернизација*. Скопје: МАНУ, 1997.
- Masson, Paul R.; Savastano, Miguel A. and Sharma, Sunil. "The Scope for Inflation Targeting in Developing Countries." WP/97/130, IMF, October 1997.
- Поповска, Златка. "Монетарната политика и економскиот развој." во *Монетарната политика и економскиот развој. Зборник на трудови од советувањето одржано на 18.11.1999. Скопје: Сојуз на економисти на Македонија, 2000.*
- Sarel, Mark. "Nonlinear effects of Inflation on Economic Growth." IMF Staff Papers, 43(1), March 1996.
- Skreb, Marko. "A Note on Inflation." во Carlo Cottarelli and György Szapáry, eds., *Moderate Inflation - The Experience of Transition Economies*. Washington D.C.: International Monetary Fund & National Bank of Hungary, 1998.
- Трпески, Љубе. "Ниската инфлација - главен предуслов за динамичен и одржлив економски растеж." во *Монетарната политика и економскиот развој. Зборник на трудови од советувањето одржано на 18.11.1999. Скопје: Сојуз на економисти на Македонија, 2000.*

ЗНАЧЕЊЕТО И ПОТРЕБАТА ОД ИНТЕРНАТА РЕВИЗИЈА ЗА МЕНАЏЕРИТЕ

Во развиените земји во кои финансискиот пазар ефикасно функционира, интерната ревизија зазема значајно место во управувачкиот процес. Во овие земји мошне е силна професионалната регулатива која интерниот ревизор го принудува на одговорно однесување и тој со своето работење е одговорен пред менаџментот на фирмата

Вовед

Во современите услови на стопанисување кога пазарниот механизам немилосрдно дејствува, се поголема станува потребата од квалитетни информации за работењето на правните субјекти, како од страна на акционерите, кредиторите, инвеститорите, така и од страна на самите менаџери. Овие информации им се неопходни за донесување правилни деловни одлуки. Меѓутоа, корисниците на информации пред да ги користат истите сакаат да знаат дали презентираните податоци се реални и објективни и дали е спроведена ревизија врз истите од страна на компетентни лица.

Самиот поим ревизија потекнува од латинскиот збор "revidere" и значи повторно да се види. Ревизијата како процес е различно дефинирана. Истакнатиот теоретичар Tom Lee¹ ревизијата ја дефинира како комплексна и техничка функција во која ревизорот потврдува и известува за квалитетот на финансиските извештаи, што управата ги објавува јавно пред своите членови кои имаат право на глас, како и делот на нивната финансиска одговорност. Според Американската асоцијација на сметководители², ревизијата е систематизиран процес на објективизирано прибирање и создавање на докази за економските збиднувања и резултати со цел да се постигне усогласеност меѓу постојните извештаи за работењето и однапред поставените критериуми и тоа да се достави до заинтересираните корисници. Според Законот за ревизија на Република Македонија³ под ревизија се подразбира испитување и оценка на финансиските извештаи и сметководств-

ените искази (извештаи), како и податоци и методи применети во нивното составување и на таа основа давање независно професионално мислење за тоа дали тие извештаи вистинито и објективно ја прикажуваат состојбата на средствата, капиталот, побарувањата и обврските и резултатите од работењето на субјектите на ревизијата. Ревизијата опфаќа и испитување и оценка на работењето, организираноста на деловните функции, начинот на донесување на деловни одлуки и функционирањето на информативниот систем на субјектите на ревизија.

Од изнесените елаборирања за ревизијата, може да се заклучи дека предмет на ревизијата се економските активности, користењето на ресурсите, состојата на побарувањата и обврските, како и остварените финансиски резултати од работењето.

Видови ревизија

Ревидираните финансиски извештаи на фирмите им обезбедуваат реални информации на менаџерите, вработените, акционерите, кредиторите, потенцијалните инвеститори и државата.

Во зависност од практичната примена на ревизијата на финансиските извештаи, можат да се јават следните видови на ревизија:

- екстерна ревизија на финансиските извештаи;
- државна ревизија; и
- интерна ревизија.

Гордана Витанова е родена на 23.7.1959 година во Кавадарци. Дипломирала на Економскиот факултет во штип и водена од желбата за наука, се запишува на постдипломски студии на Економскиот факултет во Прилеп каде се стекнува со научно звање Магистер на економски науки. Доктор на економски науки станува во јуни 2000 година. Денес Гордана Витанова е во редовен работен однос во АД ЕСМ-Скопје, Подружница РЕК "Битола" на работно место Помошник на генералниот Директор за економско-финансиски работи, има лиценца на овластен ревизор, и во исто време е доцент на Економскиот факултет во Прилеп. Има објавено голем број трудови во повеќе стручни списанија и тоа: "Професија банкар" и "Економија и бизнис" во Македонија, "Рачуноводство и ревизија" во Република Српска, а исто така и во СР Југославија.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

¹ Tom Lee Corporate Audit Theory Chapman and Hall, New York 1993 год.

² C. Robertson- F.G. Davis Auditing, Iewin Homewood Illinois 1998 год. стр.5

³ Сл.весник на Република Македонија

Екстерната ревизија е всушност надворешна независна контрола и нејзините наоди претставуваат непристрасен атест на работењето на фирмата. Оваа ревизија ја потврдува веродостојноста на финансиските извештаи давајќи високо, но не и апсолутно ниво на сигурност. Апсолутната сигурност во ревизорството не е достижна поради фактори како што се: потребите за проценување, користење на тестирани инхерентни ограничувања на сметководствениот систем и системот на интерна контрола, како и фактот дека најголем дел на докази со кои располага ревизорот по својата улога се со убедителен наместо со одлучувачки карактер.

Во Република Македонија со Законот за државна ревизија⁴ уредени се и регулирани начинот и условите за вршење на државна ревизија на државните расходи, финансиските извештаи и трансакции на државните органи, органите на единиците на локална самоуправа, правните лица кои делумно или целосно се финансирани од Буџетот на Републиката или локалните самоуправи и фондови како и во правни лица во кои државата е доминантен акционер, јавните претпријатија, Народна банка и други институции основани со закон. Оваа ревизија ја врши Државниот Завод за ревизија, применувајќи ги ревизорските стандарди на меѓународната организација на врховни ревизорски институции (INTOSAI).

За разлика од претходните две ревизии кои законски се регулирани, интерната ревизија во законската регулатива во Република Македонија не е опфатена. Интерната ревизија пред сè му служи на менаџментот.

Испитувањето и оценувањето на ефективната опфаќа широк дијапазон на параметри затоа што истата се однесува на постигнатите ефекти на секој фактор на работењето. Токму поради ова неопходно е да се врши ревизија на: ефектот на трудот, ефектот на основните средствата, ефектот на обртните средства и ефектот на финансирање

Појава и развој на интерната ревизија

Интерната ревизија претставува независна функција и нејзината основна задача е развој и зголемување на ефикасноста на деловните субјекти. Нејзините први почетоци се забележуваат уште во 13 век во Англија, а кон крајот на 14 век таа се појавува во Германија, Франција, Австрија и шведска. Кон крајот на 19 век во Германија и САД, големите фирми формирале сопствена интерна ревизија.

Интерна ревизија и потребата од нејзино постоење

Во развиените земји во кои финансискиот пазар ефикасно функционира, интерната ревизија зазема значајно место во управувачкиот процес. Во овие земји многу е силна професионалната регулатива која интерниот ревизор го принудува на одговорно однесување⁵ и тој со своето работење е одговорен пред менаџментот на фирмата. Информациите од интерната ревизија се од непроценливо значење за менаџерите. Така на пример, во Германија не може да се замисли осигурително друштво, банка или поголема производна фирма, без добро организирана и стручна интерна ревизија, која всушност дава поддршка на управувачките структури.

Неопходноста од постоење на интерната ревизија е условена од следните причини⁶:

- големината на фирмата;
- комплицирана организациона структура;
- мултинационална деловна ориентација;
- воведување на нова технологија и постапки;
- развиена диверзификација на производството и стоките; и
- иновации.

Германија се смета за лулка на интерната ревизија бидејќи во 1875 година е формирано одделение за интерна ревизија. Денес интерната ревизија во оваа земја во 95% од случаите е организирана како посебна единица и не е подредена на некоја друга функција, а во останатите 5% таа е во составот на други организациони единици (финансии, сметководство и контрола). Соработката меѓу интерната и екстерната ревизија е на завидно ниво. Оваа ревизија за разлика од екстерната ревизија е активен учесник во системот на управување со вкупното работење односно таа претставува интересен супервизор на оперативните, планските, статистичките и сметководствените евиденции.

Во Република Македонија, интерната ревизија сеуште го нема најдено своето место. Потребата од нејзино организирање и функционирање според искуствата од странските развиени земји се наметнува затоа што таа врши:

⁴ Сл.весник на Република Македонија бр.

⁵ L. B. Sawyer-Vinten, *The Manager and The Internal Auditor- Partners for profit* John Wiley & Sons Ehishester 1996 год.стр.383-391.

⁶ Hofman, Rolf *Unternehmens-überwachung* Erich Schmida Verlag Berlin, стр 15

- проверка на сметководствениот интерен контролен систем;
- испитување на финансиските и оперативните информации. Ова подразбира преглед на средства та користени за идентификување, групирање и известување на таквите информации;
- контрола и оценка на ефикасноста, ефективноста и економичноста на работењето како и влијанието на надворешните фактори; и
- проверка на почитување на законските прописи и регулативи и други екстерни барања при работењето на деловниот субјект.

Непотценувајќи го значењето на сите овие активности кои ги извршува интерната ревизија, сепак од најголемо значење и корист за менаџментот се добиените информации со извршената оценка на ефикасноста, ефективноста и економичноста. Интерната ревизија треба овие показатели за работењето постојано да ги следи и за истите да го известува менаџментот.

Интерната ревизија, ефикасноста ја утврдува со мерење на постигнатите резултати во фирмата и нивното компарирање со дадените стандарди или со достигнувањата во сродна фирма. Параметарот со кој би можела да се мери ефикасноста на работењето на фирмата би бил: профитабилноста на прометот плус рентабилноста од вложувањата на капиталот.

Испитувањето и оценувањето на ефективноста опфаќа широк дијапазон на параметри затоа што истата се однесува на постигнатите ефекти на секој фактор на работењето. Токму поради ова неопходно е да се врши ревизија на: ефектот на трудот, ефектот на основните средствата, ефектот на обртните средства и ефектот на финансирање. Поконкретно, за да се изврши ревизија на средствата потребно е пред се да се измери и утврди параметарот познат како рандман на средствата на трудот, за факторот обртни средства тоа е коефициентот на вртење на вкупната маса на обртни средства, а за ефектот од финансирање да се утврди ликвидноста.

Третото поле на кое треба да дејствува интерната ревизија е економичноста. Овде главен акцент би требало да се стави на споредување на потрошеното работно време и потрошените сировини и материјали спрема претходно утврдени стандарди или нормативи.

Испитувањата на надворешните фактори кои влијаат врз работењето можат да се однесува на истражување на: пазарот, понудата, побарувачката, конкуренцијата и сл.

Посебно значајно е да се истакне дека интерната ревизија треба да се спроведува од страна на стручни и компетентни лица, независни и самостојни.

Менаџментот добивајќи навремени и вистинити информации за постигнатите и остварените резултати од работењето има можност да носи правилни и точни одлуки, како и да презема неопходни мерки за навремено отстранување на неправилностите во работењето. Токму поради овие причини неопходно е фирмите во нашата земја и покрај непостоењето на законска обврска да основаат интерни ревизии

Менаџментот добивајќи навремени и вистинити информации за постигнатите и остварените резултати од работењето има можност да носи правилни и точни одлуки, како и да презема неопходни мерки за навремено отстранување на неправилностите во работењето. Токму поради овие причини неопходно е фирмите во нашата земја и покрај непостоењето на законска обврска да основаат интерни ревизии.

ФЛЕКСИБИЛНОСТ НА ПАЗАРОТ НА РАБОТНА СИЛА: ЕМПИРИСКИ ДОКАЗИ ЗА МАКЕДОНИЈА

Емпириските докази покажуваат дека флексибилноста на пазарот на трудот не е клучна сила за добри економски перформанси. Исто така факт е дека земјите на Централна и Источна Европа трошат многу помал дел од БДП на пасивни политики на пазарот на труд во споредба со OECD и EU

м-р Марјан Николов е роден во 1968 година. Дипломирал на Машинскиот факултет во Скопје во 1996 година. Како стипендист на ЕФТА, завршува магистерски студии по меѓународна економија и финансии во Рејкјавик во 2000 година. Моментално работи како економист во Bearing Point - Скопје.

Движењето кон пазарен систем за Македонија беше очекување за висок економски растеж и зголемување на благосостојбата за нејзините граѓани. Влијанието од реструктурирањето ги присили фирмите да го намалат производството и да го прилагодат нивото на вработеност. Сепак, пазарот на работна сила во Македонија можеби е заштитен и неразвиен. Ваквите услови на можно бавно прилагодување на побарувачката/понудата на работна сила во пресрет на отворена економија и меѓународна трговија и конкуренција би можеле да ја загрозат долгорочната перспектива на економијата. По независноста и започнувањето на реструктурирање на економијата во Македонија, индустријата се соочи со негативен шок па на македонската економија и беше потребно подобро секторско портфолио на нејзината додадена вредност како одговор на изгубените пазари, блокади, војни во регионот и сл. Инертноста во системот не можеше да предизвика брза промена на пазарот на работна сила со цел да се обезбеди опкружување за пониско ниво на невработеност, нов сектор на мали и средни претпријатија и сектор на самовработени. Резултат од тоа беше високо ниво на долгорочна невработеност во која најголем дел заземаа обесхрабрените работници (оние кои чекаат повеќе од една година на вработување). Улогата на флексибилноста на

работната сила стана многу важна како решение за проблемот на ниско ниво на вработеност и високо ниво на невработеност и учеството на сивата економија. Пречката на флексибилноста на трудот можеби е институционална преку високо ниво на заштита обезбедена преку легислативата.

Еден начин на мерење дали пазарот на работна сила во Македонија е високо заштитен е преку моделирање на побарувачка на работна сила. Во овој текст побарувачката на работна сила се проценува со користење на панел податоци. Така, егзогените варијабли би биле платите и додадената вредност во секторот. Побарувачката на работна сила во секторите се мери преку бројот на работници. Петнаесет сектори беа земени предвид за периодот 1997-2000 година (повеќе за

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги преставуваат ставовите на министерството за финансии

податоците види [1]). ќе користам метод на заеднички (pool) временски серии за крос-секторска структура. Како што рековме, побарувачката на работна сила се претпоставува како функција од платата и додадената вредност (како замена за аутпутот) во секторите, а исто така се естимирани и еластичноста на побарувачката на работна сила во Македонија на краток рок и на долг рок.

Моделирање на кривата на побарувачка на работна сила

Општиот модел на побарувачка на работна сила е прикажан преку следнава равенка:

$$empl = \beta_1 wage + \beta_2 wage_{t-1} + \beta_3 VA + \beta_4 VA_{t-1} + \beta_5 empl_{t-1} + \beta_6 time + v$$

Каде v - е iid (independent identically distributed) $N(0, \sigma^2 v)$ дистурбанца (резидуал). VA - е додадената вредност, $empl$ - е нивото на вработеност и $wage$ - е платата. Ќе ги истражуваме следниве хипотези за ширината и брзината на прилагодување на нивото на вработеност во секторите:

- 1. Значително прилагодување на вработеноста ($\beta_2 = \beta_4 = 0$). Вработеноста во овој период не зависи од платите и производството во претходниот период. Сепак, зависи од нивото на вработеност во претходниот период. Ова значи средно ниво на заштитеност на вработеноста.
- 2. Брзо прилагодување во рок од една година ($\beta_2 = \beta_4 = \beta_5 = 0$). Нивото на вработеност се прилагодува во рок од една година на дадена промена во претпоставените егзогени варијабли. Ова значи ниско ниво на заштитеност на вработеноста.
- 3. Градуирано прилагодување на вработеноста во одреден период (сите параметри во општиот модел се статистички значајни). Реакцијата на претпоставените шокови од егзогените варијабли се протега во период повеќе од една година. Ова значи високо ниво на заштитеност на вработеноста и голема институционална ригидност.

Резултати од моделирањето

Резултатите од претпоставките погоре се претставени во следнава табела.

Табела 1.

Економетриски проценети резултати.

Заеднички (поол) ОПС проценки.	Податоци за периодот 1997-2000.		
	Модел 1. Значително прилагодување на вработеност ($\beta_2 = \beta_4 = 0$)	Модел 2. Брзо прилагодување во рок од една година ($\beta_2 = \beta_4 = \beta_5 = 0$)	Модел 3. Постепено прилагодување на вработеноста
β_0 -константа	9.711 (7.274)	12.946 (10.139)	-0.209 (-0.439)
β_1 -плата	-0.684 (-6.718)	-0.862 (-8.297)	-0.961 (-38.601)
β_2 -плата; (t-1)	-	-	0.985 (26.880)
β_3 -додадена вредност	0.485 (6.233)	0.852 (25.124)	-0.099 (-1.570)
β_4 -додадена вредност; (t-1)	-	-	0.125 (1.836)
β_5 -вработеност; (t-1)	0.437 (5.063)	-	0.978 (33.952)
β_6 -време	-0.021 (-0.121)	0.026 (0.268)	-0.036 (-0.916)
R ²	0.952	0.923	0.998
SSR	4.039	8.323	0.192
DW	1.635	0.261	2.584

Забелешка: t - статистика во загради.

Временските ефекти (β_6) се статистички незначителни во сите модели. Моделот 3 на градуирано прилагодување на вработеноста ја има незначителната константна варијабла (β_0) и варијаблата на аутпут и за тековниот (β_3) и за лагираниот период (β_4). Така, во Македонија, реакциите на шокови на егзогените варијабли не се толку градуирани. Сепак, може да се види дека сите варијабли се значајни кај останатите два модели (освен временскиот параметар β_6). Ќе ги тестирам модел 1 и модел 2 со F-тест за да ја утврдам статистичката значајност на β_5 -параметарот. F-тестот за линеарните рестрикции во модел 1 ја отфрли нултата хипотеза за валидна рестрикција $\beta_5 = 0$. Така, моделот на значително прилагодување на вработеноста беше прифатен за Македонија. Имено, секторите реагираат брзо на егзогените шокови на плати и аутпут, но постепено ја прилагодуваат вработеноста во зависност од нивото на вработеност во претходниот период (во претходната година).

За функцијата на побарувачка на работната сила, економската теорија ни кажува дека постои позитивна корелација помеѓу нивото на вработеност и аутпутот и негативна корелација помеѓу нивото на вработеност и

платите. Моделот 1, што ние го естимиравме како статистички значаен, е конзистентен со економската теорија па сега ќе ги пресметам и еластичноста на побарувачката на работна сила на краток и на долг рок (резултатите се претставени во следната табела, а еластичностите се пресметани од параметрите од моделот 1 на значително прилагодување на вработеноста земено од табелата погоре).

Еластичност на вработеноста на краток и на долг рок

Табела 2.

Краткорочна и долгорочна еластичност.

Модел 1 Значително прилагодување на вработеноста	Однос: Вработеност/Дода- дена вредност	Однос: Вработеност/Плата
Еластичност на краток рок	0.485	-0.684
Еластичност на долг рок ¹	10.861	-1.215

Броевите во Табела 1 покажуваат дека околу 56,3% (пресметани како $1-\beta_5$) од која било разлика помеѓу реалната и побарувачката во еквилибриум за работна сила се елиминирани во рок од една година. Краткорочната еластичност е мерење на истовремениот процентен ефект врз вработувањето при 1% зголемување на додадената вредност и платите во одредена година. Така, зголемувањето од еден процент кај додадената вредност ќе резултира со 0,485 % зголемување на вработувањето на краток рок и еден процент зголемување на платите ќе резултира со 0,684 % намалување на нивото на вработеност. Долгорочната еластичност е мерење на процентниот ефект врз вработеноста во текот на времето при зголемување од 1% на додадената вредност и платите во одредена година.

Во Македонија, зголемувањето од еден процент кај додадената вредност ќе резултира со 0,485 % зголемување на вработувањето на краток рок и еден процент зголемување на платите ќе резултира со 0,684 % намалување на нивото на вработеност.

Незначајното постепено прилагодување на вработеноста во текот на времето ја отфрла хипотезата на законски прописи со кои се обезбедува голема заштитеност на вработеноста во Македонија и прифатениот модел на значително прилагодување на вработе-

носта покажува релативно флексибилен пазар на труд во Македонија. Потребни се дополнителни анализи, бидејќи при ова истражување опфатени се само дел од БДП секторите и можеби индексот на OECD за законска заштитеност на вработеноста (employment protection legislation index) може да ни покаже повеќе и според тоа, треба да се изврши негова проценка и за Македонија. Емпириските докази за земјите на Централна и источна Европа покажува дека тие се наоѓаат во средината на европскиот индекс за флексибилност. Исто така, ако флексибилноста на работната сила е навистина толку важна, тогаш колку што е пофлексибилен пазарот на работната сила во една земја, нејзините економски перформанси би требало да се подобри. Но, емпириските докази покажуваат дека флексибилноста на пазарот на трудот не е клучна сила за добри економски перформанси. Исто така факт е дека земјите на Централна и Источна Европа трошат многу помал дел од БДП на пасивни политики на пазарот на труд во споредба со OECD и ЕУ (види [3]). Сна с, не е јасно дали надоместоците во случај на невработеност би можеле да имаат само скроман ефект врз ефикасноста на пазарот на труд. Покрај јасната потреба за повеќе инвестиции и повисок економски раст, можниот процес на слаба усогласеност (матчинг процес) во Македонија би можел да биде една од причините за високата невработеност. Друга причина би можела да биде и поместувањето на работната сила во Македонија кон образовниот систем и изградба на човечки капитал соодветен за новиот квалитет на побарувачка на работна сила (види [4]).

Препораки

Препорака за меѓународните финансиски институции е да Македонската легислатива која го третира пазарот на работна сила ја перцепираат како ригидна со резерва и со опстојни анализи за секоја посебна наме-

¹ Еластичноста на долг рок: вработеност/додадената вредност е пресметана како: $(\beta_3 + \beta_4)/(1 - \beta_5)$. Еластичноста на долг рок: вработеност/плата е пресметана како: $(\beta_1 + \beta_2)/(1 - \beta_5)$.

на да вршат оценка, барем за анализи кои вклучуваат период не подолг од една година, а особено за трансфер на бенефиции за вработени кои би го изгубиле работното место.

Препорака за владата е да што поскоро покани експерт за пазар на работна сила кој ќе го изработи индексот на OECD за законска заштитеност на вработеноста (емпловмент протекцион легислативен индекс). Од естимираниот модел погоре може да се насетат механизми конзистентни со економската теорија и конзистентни со емпириските докази од други земји (види [2]). Тоа би значело дека, во Македонија, здрави пазарни механизми би ја намалиле невработеноста и би ја зголемиле вработеноста без административни интервенции. Делот на трансфери од буџетот за (не)вработени би требало да се намалат од аспект на фискална дисциплина, но само издржана кост бенефит анализа би дала одговор на прашањето за аспектот на мотивација и социјална заштита.

Незначителното постепено прилагодување на вработеноста во текот на времето ја отфрла хипотезата на законски прописи со кои се обезбедува голема заштитеност на вработеноста во Македонија и прифатениот модел на значително прилагодување на вработеноста покажува релативно флексибилен пазар на труд во Македонија.

Препорака за заводот за статистика е да што поскоро се консолидира во прибирање на податоци на квартално ниво (би било интересно да се направи истава

анализа со квартални податоци па да се види времето на реакција за пократок временски интервал).

Истава анализа би требало да се изработи на микро ниво со податоци од репрезентативен примерок на фирми по сектори.

Препорака за фирмите е да појасно ги искажат своите потреби за квалитетот и квалификациите на работната сила која ја побаруваат и да не жалат да платат за квалитетни работници.

Препорака за "државните" образовни институции е да поскоро се прилагодат на новата по квалитет побарувачка на работна сила затоа што веќе доцнат ако се земат во предвид се поразновидните понуди во медиумите на разни светски образовни институции.

Заклучок би бил дека проблемот на невработеноста би требало да се нападне, покрај со рудиментното - повисок економски раст, и со зајакнување на институциите на пазарот на труд, зајакнување на активните политики на пазарот на труд, подобрување на усогласеноста на понудата на квалификациите со побарувачката на работна сила и секако, опстојни анализи за секоја поединечна мерка.

Литература:

- [1] Marjan Nikolov - "Transitional highlights on the labor market in Macedonia", 2002.
- [2] Polona Domadenik and Maja Vehovec - "Defensive restructuring of firms in transition economies: the case of Croatia and Slovenia", 2002.
- [3] Jan Svejnar - "Labor market flexibility in Central and East Europe", 2002.
- [4] Marjan Nikolov - "Is the workforce in Macedonia moving towards human capital production?", 2003.
- [5] Публикации на Државниот завод за статистика.

ИЗВОЗОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА - КАРАКТЕРИСТИКИ И МЕРКИ ЗА НЕГОВО ПОТТИКНУВАЊЕ

За Република Македонија, зголемувањето на извозот и вклучувањето во меѓународната економска размена е определба без алтернатива. Значењето на извозот е уште поголемо имајќи предвид дека од април 2003 година нашата земја е полноправна членка на Светската трговска организација

Снежана Делевска
работи во
Министерството
за финансии
како помошник
раководител во
Секторот за
макроекономска
и развојна политика
на националната
економија во областа
на економските
односи со странство.
Дипломирала на
Економскиот
факултет во
Скопје во 1981 година.
Од август 2000
година работи
во Министерството
за финансии.
Пред тоа работела
во Министерството
за развој, како
советник на министерот.
Учествувала во
подготовка на
повеќе развојни
документи.
Посетувала повеќе
семинари и воркшопови
во земјата и
странство од
областа на надворешно-
трговската размена,
слободната трговија,
индустриската
политика,
инвестициите,
како и подготовки
за пристапувањето
на Република
Македонија во СТО.

Глобализацијата на економските процеси продолжува да создава цврста поврзано-ст и меѓузависност на националните економии. Така, светската економија делува како еден сложен организам во кој сите национални економии, како составни делови, имаат своја улога. Сепак, заради политичките и економските специфичности на националните економии, силно доаѓаат до израз и нивните посебности во меѓународната економска соработка.

Светските економски текови укажуваат на фактот дека современите економии се повеќе се занимаваат со настојувањето како да се наметнат на меѓународниот пазар и да обезбедат нивно постојано присуство. За таа цел особено внимание посветуваат на мерките и инструментите за промоција на извозот и маркетинг истражувањата.

За Република Македонија зголемувањето на извозот и вклучувањето во меѓународната економска размена е определба без алтернатива. Значењето на извозот е уште поголемо имајќи предвид дека од април 2003 година нашата земја е полноправна членка на Светската трговска организација.

Искуствата од земјите кои претходно пристапиле во членство на СТО покажуваат дека резултатите од зачленувањето не може да се очекуваат на краток рок и дека првите неколку години се мошне тешки за економијата. Токму од подготвеноста на земјата за поагресивен настап преку зголемената конкурентска способност на македонските производи, ќе зависи амортизирањето на првиот прилив на стоки од земјите на светското семејство.

Меѓутоа, повеќегодишните екстерни шокови со кои се соочуваше нашата земја го пореметуваат развојот на нејзината кривка економија, а со тоа и балансот на надворешно-трговската размена. Негативните резултати во овој домен укажуваат дека повеќе меѓузависни фактори ја ограничуваат извозната експанзија, како стратешка цел, но и како решавачки фактор за динамизирање на економскиот раст.

И покрај стабилизирањето на безбедносната состојба, последиците од безбедносната криза врз економијата и посебно врз економските односи со странство сеуште се присутни. Истовремено, бавната ревитализација на производството, затворањето на претпријатијата загубари и големиот број откажани договори со странски партнери ја намалија извозната понуда на македонски производи, што влијаеше врз намалување на надворешно-трговската размена.

Извозната структура на нашата економија може да се окарактеризира како анемична, со доминантна застапеност на “лон” работите (скоро една половина од вкупниот извоз)¹, суровините и репроматеријалите, односно на стоките со ниски фази на преработка и ниска профитабилност, како и мал број стратешки партнери. Најголемите извозни партнери, Србија и Црна Гора и Германија, заедно апсорбираат повеќе од 43% од вкупниот извоз на земјата.

* Мислењата изразени во овој текст се на авторот и не мора во целост да ги претставуваат ставовите на Министерството за финансии

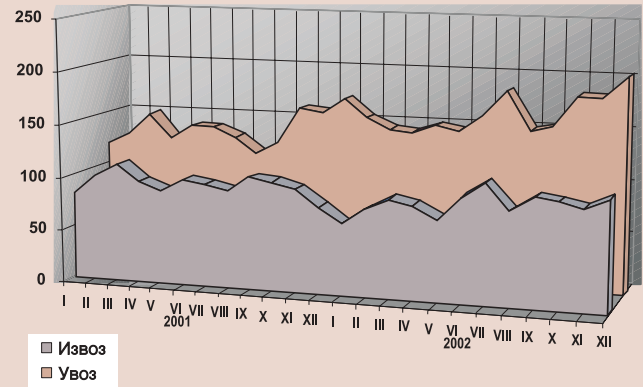
1 Ваквата состојба во производството беше секако условена и од повеќегодишните влошени економски услови, кога поради веќе спомнатите причини, извозниците беа се повеќе принудени да се преоринентираат кон лонот, како начин на одржување на производството и негова репродукција. Меѓутоа, треба де се има предвид дека и покрај евидентно ниската цена на работната сила, таа постојано е условувана од странските партнери заради конкуренцијата од соседните земји.

Надворешно - трговска размена (во милиони денари)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001*)	2001*)
Извоз	1,113	1,096	1,199	1,055	1,086	1,204	1,147	1,237	1,311	1,191	1,323	1,155	1,113
- редовен	577	661	889	960	1,003	1,113	776	794	714	676	679	603	587
- лон	536	435	310	95	83	91	371	443	597	515	644	553	526
Увоз	1,531	1,274	1,206	1,199	1,484	1,719	1,627	1,779	1,915	1,776	2,094	1,688	1,962
- редовен	1,128	1,006	963	1,130	1,265	1,429	1,325	1,342	1,477	1,369	1,584	1,305	1,584
- лон	403	268	243	69	219	290	302	437	437	380	510	382	378
Дефицит	-418	-178	-8	-144	-398	-515	-480	-542	-604	-585	-771	-533	-849

*) Претходни податоци

Остварен извоз и увоз на стоки во 2001 и 2002 година
(по месец, претходни податоци)

Извор: Државен завод за статистика

Во извозот доминираат индустриските стоки, додека учеството на земјоделството и шумарството се одржува на доста ниско ниво. Иако носител на извозот е индустријата, таа се карактеризира со ниски фази на преработка и ниска профитабилност. Карактеристична е голема дисперзираност по гранки и производи, со ниска специјализација. Водечко е учеството на традиционалните извозни производи: текстил, железо и челик, тутун и цигари, цинк нелегиран, фероникел, вино од свежо грозје, лекови и др.

Анализата на извозот на поважните производи во 2002, како година во која нашата економија постепено се опоравуваше, укажува на тенденција на намалување на извозот на топло валаните производи од железо, неплатинирани за околу 20%, извозот на цигари за

околу 30%, цинкот-нелегиран за 27%, овчето месо за 14% и др. Истовремено, текстилните производи забележуваат само благ пораст, извозот на тутун неизжилен се зголеми за 20%, додека фероникелот го дуплираше својот извоз. Виното од свежо грозје е приближно на нивото од минатата година, а тенденција на зголемување забележаа лековите за малопродажба за околу 20%.

Извозната структура на нашата економија може да се окарактеризира како анемична, со доминантна застапеност на “лон” работите (скоро една половина од вкупниот извоз), сировините и репроматеријалите, односно на стоките со ниски фази на преработка и ниска профитабилност, како и мал број стратешки партнери. Најголемите извозни партнери, Србија и Црна Гора и Германија, заедно апсорбираат повеќе од 43% од вкупниот извоз на земјата

Анализата според економска намена на производите укажува на блага позитивна тенденција на намалување на извозот на производите за репродукција (за 63 милиони долари, или околу 11%), а зголемување на извозот на стоките за широка потрошувачка (за 21 милион долари или 3,8%). Меѓутоа, структурното учество на производите за репродукција е неповолно, сеуште доста високо и изнесува 45,8%. Доминантното место во извозот на стоки за широка потрошувачка им припаѓа на облеката и обувките (со структурно учество од 63%).

Извоз по економска намена на производите (структура во %)

	1990	1995	2000	2002*)
Вкупно	100,0	100,0	100,0	100,0
- Производи за репродукција	59,0	54,1	54,4	45,8
- Средства за работа	4,7	4,1	2,5	2,4
- Стоки за широка потрошувачка	36,3	37,1	42,7	51,6
- Нераспределено	0,0	4,6	0,4	0,2

*) Претходни податоци

Регионалната насоченост на извозот укажува на мал број традиционални трговски партнери, концентрирани во развиените индустриски земји. Постепената повеќегодишна тенденција на зголемување на извозот во Европската унија е исклучително важна, со што се потврдува стратешката ориентација на нашата земја. Извозот во поранешните ЈУ-републики се одржува на приближно исто ниво. Анализирањето на земјите во кои извезува нашата држава укажува на фактот дека подолг период само 5-6 земји се наши најголеми трговски партнери. Така, најголемо учество имаат СР Југославија, Германија, Грција, Италија и САД. Република Македонија во 2000 година размени 70,5% од својот извоз само со овие 5 земји, во 2001 година 68,8%, а во 2002 година 67,6%.

Пласманот на македонските производи на пазарот на САД забележа најголемо намалување во изминатите три години (пред се како резултат на антидампинг мерките спрема македонскиот извоз на железо и челик во оваа земја)². Особено позитивни промени се забележуваат во размената со Грција.

10 најголеми земји на извоз од Република Македонија *)

	Извоз (во мил.долари)			Стапки на промени во %		
	2000	2001	2002	2001 2000	2002 2000	2002*) 2001
Република Македонија	1322,6	1155,1	1112,7	-12,7	-15,9	-3,7
од тоа:						
Србија и Црна Гора	335,1	266,8	245,9	-20,4	-26,6	-7,8
Германија	257,5	237,5	233,3	-7,8	-9,4	-1,8
Грција	84,1	101,4	116,1	20,6	28,8	14,5
Италија	90,8	88,7	78,5	-2,3	-13,5	-11,5
САД	165,7	99,7	77,4	-39,8	-53,3	-22,4
Хрватска	47,7	58,4	59,1	22,4	23,9	1,2
Холандија	36,0	45,3	44,6	25,8	23,9	-1,5
Швајцарија	35,1	37,4	29,6	6,6	-15,7	-20,9
Велика Британија	27,2	26,5	28,8	-2,2	5,9	8,3
Бугарија	29,9	20,7	21,7	-23,0	-19,3	4,8

*) Претходни податоци

10 најголеми земји на извоз од Република Македонија *)

СМТК.2	Назив на СМТК	Извоз (во мил.долари)			Стапки на промени во %		
		2000	2001	2002	2001 2000	2002 2000	2002*) 2001
11	Пијалочи	19,186,646	24,808,885	26,850,915	29,3	39,9	8,2
33	Нафта	57,275,708	38,548,863	22,728,839	-32,7	-60,3	-41,0
66	Изработ. од немет. минерали	27,747,418	25,541,138	22,109,328	-8,0	-20,3	-13,4
12	Тутун и прераб. од тутун	41,997,674	31,319,316	19,250,421	-25,4	-54,2	-38,5
67	Железо и челик	21,021,516	22,539,964	18,123,755	7,2	-13,8	-19,6
05	Овошје и зеленчук	10,980,321	11,346,441	13,423,981	3,3	22,3	18,3
77	Ел. машини и делови-несп.	12,169,761	11,556,288	12,768,123	-5,0	4,9	10,5
54	Медицински и фармац. произ.	7,605,160	7,501,255	10,536,868	-1,4	38,5	40,5
65	Текстил. предива и сл.	11,00,719	10,404,220	9,489,292	-5,4	-13,7	-8,8
69	Изработки од метал	13,053,843	7,873,180	8,159,309	-39,7	-37,5	3,6
58	Пласт. материји, вешт. смола	7,983,625	6,477,480	6,193,748	-18,9	-22,4	-4,4
68	Обоени метали	11,184,586	5,443,235	5,405,813	-51,3	-51,7	-0,7
68	Вештачки губрива	3,310,476	6,248,258	5,146,247	88,7	55,5	-17,6

*) Претходни податоци

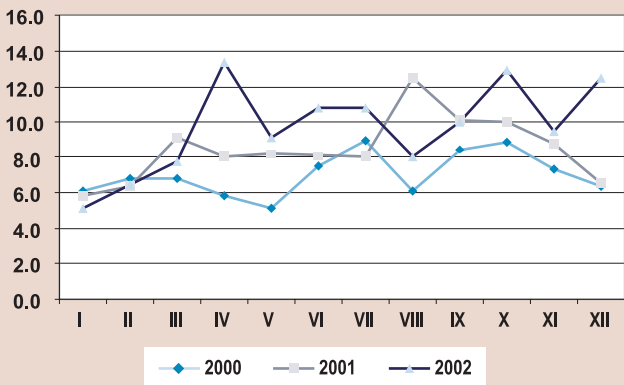
2) Во 2000 година извозот на железо и челик во САД изнесуваше 54 милиони долари, во 2001 само 4,7 милиони долари, додека во 2002 воопшто нема извоз на овој производ.

Извоз на поважни производи од Република Македонија во Германија *)

СМТК,2	Назив на СМТК	Извоз (во мил.долари)			Стапки на промени во %		
		2000	2001	2002	2001 2000	2002 2000	2002*) 2001
84	Облека	142,245,336	143,362,865	143,123,834	0,8	0,6	-0,2
67	Железо и челик	40,175,379	32,669,634	34,988,122	-18,7	-12,9	7,1
11	Пијалочи	15,689,720	15,054,278	13,679,535	-4,1	-12,8	-9,1
77	Ел. машини и делови - несп.	11,234,879	14,559,976	12,872,652	29,6	14,6	-11,6
12	Тутун и прераб. од тутун	4,346,414	3,308,175	7,645,907	-23,9	75,9	131,1
68	Обоени метали	21,272,342	9,533,323	4,532,254	-55,2	-78,7	-52,5
65	Текстил. предива и сл.	5,750,267	5,992,480	4,298,331	4,2	-25,2	-28,3
85	Обувки	4,839,730	3,443,765	2,498,903	-28,8	-48,4	-27,4
69	Изработки од метал	1,777,529	2,297,788	1,643,708	29,3	-7,5	-28,5

*) Претходни податоци

Извоз на стоки во Грција во 2000, 2001 и 2002 година
(по месеци во милиони долари)

Посебен проблем претставува тенденцијата на исклучително мал извоз во Бугарија, Словенија и Турција, односно со земји со кои имаме склучено договори за слободна трговија, а која се задржува веќе подолго време.

Заради малиот извоз, дефицитот во трговската размена само со овие три земји за 2002 изнесува околу 265 милиони долари или учество во вкупниот дефицит на земјата од 31%, што е изразито високо.

Извоз на поважни производи од Република Македонија во Грција *)

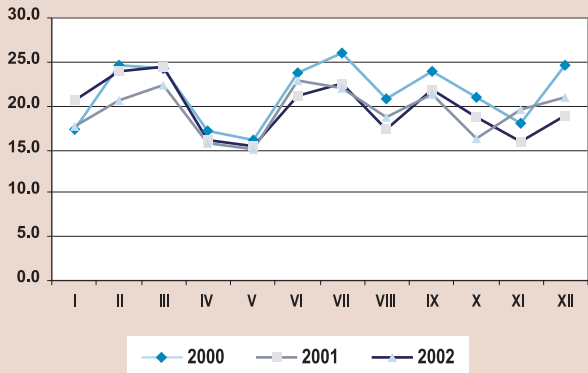
СМТК,2	Назив на СМТК	Извоз (во мил.долари)			Стапки на промени во %		
		2000	2001	2002	2001 2000	2002 2000	2002*) 2001
84	Облека	32,038,357	38,468,297	51,843,682	20,1	61,8	34,8
67	Железо и челик	15,910,476	21,809,475	10,335,395	37,1	-35,0	-52,6
65	Текстил. предива и сл.	7,007,165	8,106,466	9,372,987	15,7	33,8	15,6
01	Месо и прераб. од месо	2,250,036	4,810,115	9,095,779	113,8	304,3	89,1
27	Сирово гѓубриво и минерали	1,619,885	3,856,889	5,880,225	138,1	263,0	52,5
68	Обоени метали	6,871,171	8,322,774	5,356,644	21,1	-22,0	-35,6
66	Израб. од немет. минерали	348,237	2,235,484	3,859,494	541,9	1008,3	72,6
12	Тутун и прераб. од тутун	6,946,465	2,826,863	2,580,894	-59,3	-62,8	-8,7
77	Ел. машини и делови - несп.	897,341	1,010,596	1,218,998	12,6	35,8	20,6

*) Претходни податоци

Зголемувањето на регионалната економска соработка со Грција резултираше во зголемување на надворешно-трговската размена, а во тие рамки и извозот, со што се зголеми и нејзиното структурно учество во вкупниот извоз на државата. Така, извозот во Грција од 84,1 милиони долари во 2000 година се зголеми на 101,4 милиони долари во 2001 година, односно 116,1 милиони долари во 2002 година.

Стапката на пораст на извозот во 2002 во однос на 2000 изнесува 38%, при што структурното учество е зголемено за 4,1 процентен поен.

Извоз на стоки во Германија во 2000, 2001 и 2002 година
(по месеци во милиони долари)

Недоволната извозна ориентираност на македонската економија, како внатрешен фактор, се согледува и преку учеството на извозот на Република Македонија во Бруто домашниот производ од околу 1/3, што е мошне ниско.

Широкиот асортиман на извозни производи во мали количини, ги одредува македонските извозници како маргинални партнери, кои не можат да имаат посебно влијание врз некој странски пазар. Исто така, неорганизираност на македонските надворешно-трговски претпријатија на странските пазари има големо влијание врз намалувањето на извозот, односно за постигнување неповолни услови при продажбата на стоки. Ниското ниво на извозот е секако последица и на неповолната индустриска структура во која сèуште доминираат капацитети со примарни фази на преработка, техничко-технолошка застареност на капацитетите, нивна недоволна искористеност, висока увозна и енергетска зависност, ниска профитабилност и релативна мала застапеност на производи со повисока фаза на преработка.

Зголемувањето на регионалната економска соработка со Грција резултираше во зголемување на надворешно-трговската размена, а во тие рамки и извозот, со што се зголеми и нејзиното структурно учество во вкупниот извоз на државата. Стапката на пораст на извозот во 2002 во однос на 2000 изнесува 38%, при што структурното учество е зголемено за 4,1 процентен поен

Решенијата на овие со години акумулирани проблеми не може да бидат брзи. Досегашната активната улога на Владата во создавањето услови за унапредување на надворешно-трговската размена преку склучените договори за слободна трговија достигна висок степен на либерализација. Така, денес над 87% до македонскиот извоз се остварува на странски пазари под преференцијален третман, што ја зголемува конкурентската позиција на нашите производи. Доколку кон ова се додаде и фактот дека овој преференцијален пазар опфаќа над 520 милиони потрошувачи, се согледува вистинскиот предизвик што им се нуди на извозниците.

Секако, основниот услов за зголемување на извозот е динамизирање и зголемување на производството, негова ревитализација, модернизација и усовршување.

Во недостиг на сопствена акумулација неопходно домашните претприемачи се снабдуваат со финансиски средства од банкарскиот сервис. Во прилог на ова е и извршеното намалување на есконтната стапка (од

10,7% на 8%), на каматната стапка на ломбардните кредити (од 23% на 17,5%), на затезната камата од 32,1 на 24%), како и на каматата на благајничките записи.

Во таа насока се и предвидените промени во улогата на Македонската банка за поддршка на развојот. Една од нејзините главни задачи и во иднина треба да биде кредитирање на производството наменето за извоз, во поголем обем, со подолг рок на отплата и помали каматни стапки, како и преземање ризик од извозна активност.

Со осигурување на извозот од некомерцијален (политички) ризик на краток, среден и долг рок ќе се овозможи надоместување на штетите што македонските извозници би ги претрпеле поради неможност за наплата на своите побарувања по реализиран извоз во овие земји.

Осигурувањето од некомерцијален (политички) ризик на долгорочни вложувања на странски инвеститори во Македонија ќе ги поттикне тековите на капитал и технологија кон нашата земја.

Во поттикнувањето на извозот неопходно е да се истакне потребата од оспособување висококлучен, специјализирачки и управувачки кадар, кој ќе биде во состојба да апсорбира и развива современи технолошки процеси и да применува ефикасен менаџмент и претприемништво.

Одржувањето работилници за оспособување менаџерски кадар и маркетинг служби во фирмите, секако помогнато од странски експерти, за истражување на странските пазари, нивните барања и други карактеристики, анализи на нивната конкурентност или состојба на пазарот на нивниот сектор, заради остварување извоз под конкурентски услови, е неопходност за современото претприемништво. Во оваа смисла, е и обучувањето на претприемачите за ИСО-9000 сертификатите за квалитет, како и за важноста на техниката на модерно и квалитетно пакување на производите.

Сè поактуелното станува поврзувањето на домашните компании во "индустриски кластери", како сложен економски систем, за заеднички настап на странските пазари и зголемување на конкуренцијата, како и нивно поврзување со афирмирани странски партнери. Кластерите, кои се многу актуелни во современите економии, може да бидат оформени од секторски сродни дејности, но во нив може да влегуваат и финансиски институции, како банки и сл., со цел зајакнување на вкупниот капитал и остварување поголеми извозни резултати.

Формирањето на Национален совет за конкурентност, во кој ќе учествуваат претставници од различни сектори (банкари, претставници од министерства, бизнисмени) ќе ја стимулира продуктивноста во сите сектори на економијата за зголемување на националниот аутпут и да се постигне одржлив развој и меѓународна конкурентност. Форумот на извозници (во рамките на Националниот совет) составен од 20 најголеми извозници, како и претставници од соодветни министерства ќе ги разгледува проблемите со кои извозниците се соочуваат во домашната економија, а се поврзани со извозот, проблеми на странските пазари, административни бариери за извоз, транспортни бариери и слично. Врз основа на утврдените проблеми ќе се преземаат мерки за нивно разрешување и ќе се донесуваат насоки за идно дејствување на сите членови во форумот.

Ревидирањето на одделни договори за слободна трговија би ги ублажило недоволностите на она наше производство кое директно е погодено од либералниот влез на соодветните производи од земјата увозник.

Примената на правилото за дијагонална кумулација за потекло на стоките, ќе овозможи многу повеќе производи да имаат корист од условите на договорите за слободна трговија.

Неопходно е да продолжи процесот на олеснување на трговијата и минување преку царинските премини, со подобрување на постојната и воведување нови царински постапки. Тоа ќе овозможи побрз проток на стоките и приближување со регулативата на Европска унија.

Заради остварување на успешно промовирање на извозот, од особена важност е отпочнувањето со работа трговски претставници во дипломатско-конзуларните претствништва во странство, особено во земјите во кои остваруваме поголем извоз. Во контекст на ова е

и поагресивниот пристап во промотивните активности за домашните претпријатија и нивните извозни производи.

Поттикнувањето на извозот и поддршката во маркетингот треба да се одвива и преку воспоставување соработка со Меѓународниот трговски центар, кој работи во рамките на УНКТАД и СТО, а чии основни цели се развивање на извозните способности и зголемување на извозот од земјите во развој и земјите во транзиција.

Примената на правилото за дијагонална кумулација за потекло на стоките, ќе овозможи многу повеќе производи да имаат корист од условите на договорите за слободна трговија

Поддршката на извозот на одделни специфични производи преку интернет, како производите од занаетчиството (производи од злато, сребро, уникатни производи изработени од текстил и кожа и сл.) и домашни ракотворби (ткаени, везени, плетени производи), може да ангажира и голем дел од населението кое живее во руралните предели.

Неопходно е продолжувањето на активностите за интензивирање на прекуграничната соработка и поддршка на иницијативите за изградба и оформување на слободните економски зони.

Политиката за поттикнување на извозот и понатаму треба да се усогласува со новите развојни потреби на македонските извозници, да ги напушта старите модели на поддршка а да применува нови, стабилни мерки, усогласени со потребите на субјектите во Република Македонија и со правилата на меѓународните организации.

ПОДГОТВУВА И ИЗДАВА**МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ул. "Даме Груев" 14 Скопје, Тел: (389) 02 117 288, Факс: (389) 02 117 280
Интернет адреса: <http://www.finance.gov.mk>

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Димко Кокароски

ПРВ ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Дејан Рунтевски

ВТОР ЗАМЕНИК ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Мишо Николов

ДИЗАЈН

Дизајн студио **"НАМ"**
Анета Гацевска

ПЕЧАТИ

"НАМ" принт

ТИРАЖ

500 примероци

ПРЕВОД

Јасминка Васкова
Жана Шокаровска
Емилија Сиркаровска
Маја Петровска

**ПРИ КОРИСТЕЊЕТО НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ОВАА
ПУБЛИКАЦИЈА, ГИ МОЛИМЕ КОРИСНИЦИТЕ
ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДА ГО НАВЕДАТ ИЗВОРОТ**

ISSN 1409 - 9209
Билт. Минист. Финанс.
1-3/2003